

Ei ole mun vika

Kokemuksellinen oppiminen ja stand up -
komiikka

HEIKKI VILJA



Ei ole mun vika

Kokemuksellinen oppiminen ja stand up -
komiikka

HEIKKI VILJA

TIIVISTELMÄ

Päiväys: 3.4.2018

TEKIJÄ Heikki Vilja		KOULUTUS- TAI MAISTERIOHJELMA Teatteriopettajan maisteriohjelma	
KIRJALLISEN OSION / TUTKIELMAN NIMI Ei ole mun vika. Kokemuksellinen oppiminen ja stand up – komiikka		KIRJALLISEN TYÖN SIVUMÄÄRÄ (SIS. LIITTEET) 82 s.	
TAITEELLISEN / TAITEELLIS-PEDAGOGISEN TYÖN NIMI Ei ole mun vika. Stand up –soolo Kallio komedibolaletissa. Ensi-ilta 4.2.2018 Taiteellinen osio on suoritettu TeaKissa ☐ Taiteellinen osio on suoritettu muualla (tekijänoikeuksista on sovittu) ☒			
Kirjallisen osion/tutkielman saa julkaista avoimessa tietoverkossa. Lupa on ajallisesti rajoittamaton.	Kyllä ☒ Ei ☐	Opinnäytteen tiivistelmän saa julkaista avoimessa tietoverkossa. Lupa on ajallisesti rajoittamaton.	Kyllä ☒ Ei ☐
Taiteellis-pedagoginen opinnäytetyöni koostuu Kallio komedibolaletissa tekemästani stand up –sooloesityksestä sekä siihen liittyvästä kirjallisesta työstä. Kirjallisessa osiossa käsittelen stand up –komiikkaa ja sen oppimista kokemuksellisen oppimisen kautta. Stand up –komiikkaa voi oppia vain tekemällä. Erityisen stand up –komiikasta tekee se, että oppiminen tapahtuu stand up –lavalla yleisön edessä. Harvassa muussa taiteenlajissa jo ensimmäiset haparoivat askeleet otetaan julkisessa tilanteessa. Tätä oppimisen julkista prosessia sekä stand up –komiikan erityislaatuista yleisösuhdetta käsittelen työssäni. Työssäni käyn myös läpi stand up –komiikan perus- ja erityispiirteitä. Stand up –komiikka on toki esittävää taidetta ja itse näen sen eräänlaisena teatteritaiteen muotona, mutta se eroaa niistä silti huomattavasti. Työssäni pyrin avaamaan sekä alan käsitteitä, toimintamalleja että sen mitä hyvä stand up –komiikka vaatii niin tekijältä kuin esiintymispaikalta. Stand up –komiikka on Suomessa vielä varsin nuori laji ja kuvaankin työssäni alan syntyä ja nykytilaa. Lisäksi stand up –komiikka on varsin demokraattinen taiteenlaji, sillä kuka tahansa voi nousta lavalle esittämään komiikkaa. Alalle ei ole kouluja tai tutkintovaatimuksia. Työssäni pyrin kertomaan myös sen, miten loppujen lopuksi alalle on mahdollista päästä. Kokemuksellisessa oppimisessa stand up –komiikassa on kaksi eri näkökulmaa. Oppimisen syklinen luonne tulee hyvin ilmi koomikon oppimisprosessissa. Koomikko tekee keikan, havainnoi tapahtumaa sekä tekemisen aikana, että jälkeenpäin. Sitten hän reflektoi tapahtunutta kriittisesti ja päätyy ratkaisuehdotuksiin. Niitä hän kokeilee seuraavalla keikalla. Tämä sykli toistuu koko koomikon uran. Stand up -komiikka ei ole teoreettinen laji vaan kaikki tieto mitä stand up –komiikasta voi saada, esimerkiksi kirjoista, perustuu jonkun kokeneemman koomikon omiin kokemuksiin. Toinen kokemuksellisen oppimisen näkökulma on se, että juuri koomikon omat kokemukset ovat myös hänen materiaaliaan stand up –rutiineissa. Koomikko puhuu elämästään, kokemastaan ja tunteistaan sekä mielipiteistään. Kun näitä omia sisempiä tuntejaan sanallistaa, niistä myös oppii huomattavasti. Stand up –komiikka on myös kasvua ihmisenä. Työssäni isossa osassa on oma kehitykseni koomikkona. Käyn läpi omia askeleitani komiikan parissa aina alkuaskeleista nykypäivään. Opinnäytteeni taiteellisena osiona tein stand up –sooloesityksen. Tämä kirjallinen osio avaa sen tekemisprosessia ja sen tekemiseen liittyneitä motiiveja. Yksi stand up –alan haasteista on tehdä koko illan esitys yksin. Itse tartuin työssäni juuri tähän haasteeseen. Työ pitää sisällään myös tarkkoja otteita työpäiväkirjastani jota pidin koko harjoitusprosessin ajan. Tämän opinnäytetyön päämäärä on siis stand up –soolon valmistamisen kautta tarkastella omaa kokemuksellisen oppimisen prosessia suomalaisella stand up –kentällä.			
ASIASANAT stand up –komiikka, kokemuksellinen oppiminen, kasvattaminen, learning by doing, opettajuus, dramaturgia, yleisö, improvisaatio			

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	9
2. STAND UP –KOMIIKKA	13
2.1 <i>Stand up -komiikka Suomessa</i>	13
2.2 <i>Stand up -komiikan sanastoa</i>	15
2.3 <i>Tavallinen ilta stand up -klubilla</i>	18

3. LAJIN ERITYISPIIRTEET	21
3.1 <i>Yleisön edessä</i>	21
3.2 <i>Asenne</i>	24
3.3 <i>Lavahahmo ja koomikon persoona</i>	25
3.4 <i>Spontaaniuden illuusio</i>	26
3.5 <i>Demokraattinen taiteenlaji</i>	27
3.6 <i>Ajankohtainen nopeus</i>	28
3.7 <i>Kokemus</i>	28
3.8 <i>Uudistumisen vaatimus</i>	29

4. KOKEMUKSELLINEN OPPIMINEN JA KOOMIKON OMA OPPIMISPROSESSI	32
4.1 <i>Stand up –kurssit ja oma opettajakokemus</i>	32
4.2 <i>Kokemuksellinen oppiminen</i>	34
4.3 <i>Kokemuksellisuuden kaksi näkökulmaa</i>	36
4.4 <i>Jatkuva oppimisprosessi</i>	38

5. KOOMIKON ASKELEET: HAPAROIVASTA ALUSTA OMAAN SOOLOON	44
5.1 <i>Kipinästä ensimmäiseen keikkaan</i>	44
5.2 <i>Hyvä kymppi ja kova vitonen</i>	46
5.3 <i>Jalka ammattilaisklubin oven väliin</i>	47
5.4 <i>Kilpailut ja yksityiskeikat</i>	48
5.5 <i>Festivaalit, televisio ja kiertue</i>	50
5.5 <i>Stand up -soolo</i>	54

6. KOHTI SOOLOA	58
6.1 <i>Oma prosessi</i>	58
6.2 <i>Koomikon vastuu</i>	63
6.3 <i>Harjoitteluprosessi</i>	64

6.3.1 Teerenpeli, Tampere 23.10.2017	65
6.3.2 On the rocks, Helsinki 8.11.2017	68
6.3.3 Comico, Rovaniemi 17.-18.11.2017	69
6.3.4 Mika Eirtovaaran kanssa kahvilla	71
6.3.5 Kahdet kasvot, Tampere 10.1.2018	79
6.3.6 Kenraaliharjoitus, Secret comedy club, Helsinki 30.1.2018	80
6.4 Mitä, missä ja milloin	81
6.5 Valmiin esityksen vastaanotto	85
7. LOPPUSANAT	87
LÄHDELUETTELO	90

1. JOHDANTO

Tein ensimmäisen virallisen stand up –keikkani lokakuussa 2009. Virallisella tarkoitin esiintymistä oikealla stand up –komiikka klubilla. Olin tunkenut itseni kyllä aiemmin ystäväieni syntymäpäiväjuhlille esittämään jotain, minkä luulin olevan stand up –komiikkaa: Tällä kertaa oli tosi kyseessä. Astuin jalat täristen Helsingin keskustan On the Rocks -ravintolan lavalle, päässäni ulkoa opetellut viisi minuuttia, omasta mielestäni hykerryttävän hauskoja, juttuja.

Ajatus stand up -komiikasta oli velloneut mielessäni jo vuosia ja lopulta päätin tosissani kokeilla. Ajattelin olevani joko niin huono, ettei jatkoa tarvinnut ajatella, tai niin hyvä että olisin telkkarissa suurena tähtenä jo seuraavana iltana. Kuulin illan MC:n eli isännän kuuluttavan nimeni ja nousin hermoillen lavalle. Kerroin ensimmäisen juttuni ja yleisö ulvoi naurusta. Hetken ajattelin, että tämä on helppoa. Näin alkaa Suomen suurimman koomikon matka. Nämä paikalle saapuneet tietämättömät katsojat ovat onnellisia ja ylpeitä siitä, että ovat onnistuneet olemaan paikalla tänä historiallisena hetkenä, kun itse Heikki Vilja tekee ensimmäisen keikkansa. Nauru hiipui ja kerroin toisen juttuni. Sali oli hiljaa, kukaan ei nauranut. Hiljaisuuden rikkoi eturivissä istuvan miehen toteamus: ”Ei oikein lähe”. Panikoin, mutta onneksi olin opetellut settini ulkoa. Tuntui kuin minussa olisi painettu play-nappia ja papatin settini loppuun. En reagoinut mihinkään, mutta sain kuitenkin ihan kelpo naurut vielä lopuksi.

Kumpikaan ennen keikkaa miettimistäni vaihtoehtoja ei siis toteutunut. En ollut missään tapauksessa toivottoman huono, mutta en kyllä erityisen hyväkään. Tästä alkoi matkani stand up –komiikan syövereihin. Tätä kirjoittaessani takana on nyt noin 900 keikkaa, useita televisioesiintymisiä ja Suomen kattavia kiertueita. Stand up -komiikasta on tullut ihan virallinen ammattini. Tällä hetkellä stand up -komiikka on myös ainoa esittävän taiteen muoto, jota aktiivisesti teen. Kaiken tämän kokemani jälkeen minusta silti usein tuntuu, että olen vasta raapaissut pintaa.

Kuten kaikissa taiteen aloissa, stand up -komiikassakin on kyse elinikäisestä oppimisesta. Stand up -komiikassa se tehdään vieläpä kivun kautta eli yrittämällä ja erehtymällä yleisön edessä. Stand up -komiikassa on siis kyse

kokemuksellisesta oppimisesta ja sen syklisestä luonteesta. Filosofi Tere Vadenin mukaan kaikki kokemamme on kokemusta sekä kaikki meille oleva on kokemusta. Kokemus on jatkumo hyvin epämääräisestä kokemuksesta aina hallittuun havainnontekoon ja sen ennakoitavuuteen. Tällainen kokemusjatkumo soveltuu erityisen hyvin lähtökohdaksi taidetta tarkasteltaessa. Se ei edellytä eroa havaitsijan eli subjektin eikä havainnoidun eli objektin välillä. Taiteessa kysymykset subjektista ja objektista voivat olla toiminnan voimanlähteitä. (Vaden 2003, 86)

Stand up -komiikassa on tehtävä pitkä ja tuskallinen matka, sillä muuta keinoa ei alalle ole. Koomikoksi kouluttaudutaan yksin. Omana opettajanaan toimien, sekä kokemuksistaan oppien. Ja vieläpä julkisesti. Tämän vuoksi opinnäytetyöni käsittelee stand up -komiikkaa. Tämän taiteellis-pedagogisen opinnäytteeni päämäärä on stand up -soolon valmistamisen kautta tarkastella omaa (kokemuksellisen) oppimisen prosessia suomalaisen stand up -komiikan kentällä.

Samalla tämä prosessi antaa minulle mahdollisuuden pohtia omaa asemaani ja polkuani stand up -kentällä. Tarkoitus on myös keskittyä alan erityiseen oppimisprosessiin, joka on koskettanut itseäni. Samalla toivottavasti avaan koko stand up -komiikan alaa Suomessa sekä sitä, miten tälle alalle päästään.

Tähän taiteellispedagogiseen opinnäytteeseen kuuluu osana esitys, joten tein oman soolo stand up -esityksen. Soolon nimi oli ”Ei ole mun vika” ja se esitettiin neljäs helmikuuta ravintola Lepakkomiehen alakerrassa, jossa olen yhdessä ystäväni kanssa pyörittänyt viisi vuotta Kallio komedibolaget nimistä stand up -komiikkaklubia. Yksi syy esitykseeni oli myös niin sanottu ”tunti komiikkaa” -haaste ja sen merkityksen pohtiminen osana stand up -alalla etenemistä.

Suomessa stand up -komiikka on vieläkin suhteellisen tuore laji. Koska lajin ensi askeleet otettiin Suomessa vasta oikeastaan 1990-luvun lopulla, olemme luonnollisesti matkineet monessa suhteessa ulkomaita. Isona vaikuttajana on toiminut Yhdysvallat, jota voi pitää lajin synnyinmaana. Sieltä Suomeen on tullut koomikon sooloesitys. Koomikko astuu niin sanotusti oikeaan koomikkosarjaan, kun hän pystyy tekemään oman sooloesityksen. Koomikko pystyy siis tekemään vähintään tunnin komiikkaa.

Yleensä stand up -ilta koostuu kolmesta koomikosta, joista jokainen tekee 20-25 minuuttia. Yhtenä alan isona askeleena voi pitää sitä, että tekeekin koko illan aivan yksin. Olen tehnyt aiemminkin stand up -klubeja, joissa olen ollut ainoa esiintyjä, mutta ne ovat olleet lähempänä neljääkymmentä minuuttia. Joskus olen onnistunut tekemään yli tunnin keikan, mutta se ei sinänsä ole ollut tarkoituksellista. Olosuhteet ja tähdet ovat vain olleet oikeassa linjassa ja olen innostunut venyttämään show'tani. Lisäksi niihin on aina liittynyt onnistunut improvisaatio. Kuitenkin lähtökohtaisesti tunnin show'n tekeminen tarkoittaa sitä, että olivat olosuhteet mitkä tahansa, esitys kestää ja kantaa koko tunnin. Tämä luo myös haasteen, koska tunnin show ei voi olla vain kasa irrallisia vitsejä, vaan siinä pitää olla kehityskaari.

Pedagogiikan opiskelijana, pitkään opettajana toimineena sekä kahden lapsen vanhempana halusin kasvattamisen olevan sooloesitykseni kantavana teemana. Iso osa stand up -materiaalistani käsittelee nimenomaan vanhemmuutta ja sen haasteita. Lisäksi halusin laajentaa aihetta niin, ettei se olisi pelkästään vanhemmuus vaan myös kasvattaminen. Toki, koska esitykseni kesti lopulta 70 minuuttia, siinä käsiteltiin hyvin paljon muitakin asioita. Lähtökohtana kuitenkin oli kasvattaminen. Esitykseni, kuten ei mielestäni minkään muunkaan stand up -esityksen, tarkoitus ollut antaa minkäänlaista objektiivista totuutta asioista, vaan kaikki rakentui omien kokemusteni ja havaintojeni kautta.

Stand up -komiikka on mielestäni yksi teatteritaiteen puhtaimmista muodoista. Lopputulos tähtää siihen, että yksi ihminen, varustenaan mikrofoni, naurattaa yleisöä. Se on se, mihin tähdätään, mutta kaikki muu on avointa. Keinot saa aivan itse päättää ja lopputulos puhuu puolestaan. Teatteritaide nimikkeen alle mahtuu monenlaista esittävää taidetta, mutta stand up -komiikka tunnutaan erotettavan tästä sekä teatteri- että stand up -piireissä. Ehkä ainoa oikea tapa käsitellä stand up -komiikkaa onkin itsenäisenä taidelajina.

Stand up -komiikkaa ei ole Suomessa kovinkaan paljoa tutkittu. Suomeksi aiheesta on julkaistu kolme kirjaa: Markku Toikan ja Maritta Venton Ala naurattaa (2000), Andre Wickströmin Das humoristische manifest (2005)

sekä Riku Suokkaan Se oli vain ajan kysymys (2005). Näistä kaksi ensimmäistä ovat enemmänkin oppaita stand up -komiikan tekemiseen kuin tutkimusta ja viimeinen lähinnä Suokkaan stand up -materiaali tekstimuodossa. Opinnäytetyössäni isona haasteena onkin stand up -komiikkaa käsittelevän lähdekirjallisuuden puute. Olen kuitenkin tehnyt jo aiemmin seminaarityöni stand up –komiikasta. Englanninkielistä kirjallisuutta stand up -komiikasta on paljon julkaistu. Kuitenkin opinnäytetyöni keskittyy lähinnä oman matkani kuvaukseen. Matkaa stand up -koomikoksi, sekä sitä matkaa, jonka tein omaa sooloesitystäni tehdessä.

2. STAND UP –KOMIIKKA

”1950-luvulta alkaen muotonsa vakiinnuttanut stand up -komiikka on angloamerikkalaisilta juuriltaan globalisoitunut populaarikulttuurin genre, jossa näennäisesti omana itsenään esiintyvän koomikon (ensisijaisena) tavoitteena on huvittaa ja ennen kaikkea naurattaa yleisöään.”
(Lindfors 2015, 36)

Andre Wickström, suomalainen stand up –koomikko ja näyttelijä, määrittelee stand up -koomikon seuraavasti: ”Koomikko on henkilö joka viihdyttää muita itse keksimillään jutuilla, esiintyy lavalla yksin omalla nimellään ja omana itsenään ilman rooliasua ja puhuu omista asioistaan ja ajatuksistaan” (Wickström 2005, 11).

Stand up -koomikko on siis itse vastuussa koko esityksestään. Koomikko itse on oman esityksen kirjoittaja, ohjaaja, esiintyjä ja jopa puvustaja. Stand up -koomikko on siis esiintyvä taiteilija, jonka Anette Arlander kuvaa olevan tavallaan kollektiivisen tekijän kääntöpuoli. Hänet mielletään ensisijaisesti esiintyjäksi, vaikka on myös tekijä, joka vastaa show'staan ja imagostaan tuotannosta lähtien. (Arlander 2010, 97)

2.1 *Stand up -komiikka Suomessa*

Markku Toikan ja Maritta Venton Ala naurattaa (2000) kirjassa luetellaan erilaisia stand up -esiintymispaikkoja huonoimmasta parhaimpaan. Vaikka kirja on juuri ja juuri tältä vuosituohannelta, siinä silti sanotaan, että paras esiintymispaikka stand up -koomikolle on stand up –klubi. Klubi, johon yleisö on varta vasten saapunut katsomaan stand up –komiikkaa. Valitettavasti tällaisia stand up -klubeja ei Suomessa ole. (Toikka, Vento 2000, 65)

Tämä kertoo siitä, että stand up -komiikka on Suomessa vielä hyvin nuori laji. Alkuaskeleena Suomalaiselle stand up -komiikalle voidaan pitää Stan Saanilan ja Paul Olinin perustamaa Klubb Viirusta. Se ei niinkään ollut vain stand up -komiikalle pyhitetty klubi, vaan enempi poikkitaiteellisille omituisuuksille mahdollisuuden antava paikka. (Wickström 2005, 26) Toinen tärkeä merkkipaalu stand up -komiikalle Suomessa oli Riku Suokkaan

Hämeenlinnaan perustamat Club Act! one -illat. Vuonna 1996 perustettu klubi tarjosi myöskin paljon muuta kuin stand up -komiikkaa, mukana oli jopa mutapainia (Suokas 2005, 14). Suokas toimi Hämeenlinnan kaupunginteatterin johtajana ja oli hyvin innostunut stand up -komiikasta. Valitettavasti koomikkoja ei juuri ollut, niinpä hän otti iltoihin asiasta kiinnostuneita Hämeenlinnan kaupunginteatterin näyttelijöitä. Yksi heistä oli yhä stand up -komiikkaa tekevä Ilari Johansson, joka oman versionsa mukaan muistaa asian niin, että Suokas oikeastaan pakotti heidät stand up -lavalle.

”...Oli Jukolan Jussi ravintola, paikalliskapakka Hämeenlinnassa ja kaljakorin päällä pohjalta. Se oli urheilubaari. Ja siinä sattui semmoinen, että oli vielä Suomi Turkki jalkapallo-ottelu samanaikaisesti ja me mentiin sinne yllätyksenä. Olin ollut siinä ehkä minuutin, kun kuului, että painu vittuun sieltä, on peli kesken. Sillä se mun stand up -ura lähti.” (Vilja 2017)

2000 luvulla stand up -klubien määrä on kasvanut Suomessa koko ajan ja nyt Suomessa toimii viitisenkymmentä ammattilaishklubia epäsäännöllisen säännöllisesti. Uudemmillem koomikoille suunnattuja open mic -klubeja sekä koomikoiden harjoitteluun tarkoitettuja treeniklubeja on suurin piirtein saman verran. Sinänsä huvittava yksityiskohta on se, että sen koko yhdeksän vuotta mitä minä olen stand up -komiikkaa tehnyt, on moni puhunut (usein asioihin perehtymätön) niin sanotusta stand up -buumista. Tällä tarkoitetaan, että se on suuressa suosiossa juuri nyt, mutta pian ohimenevä muoti-ilmiö. Kun juttelee minua kokeneempien koomikoiden kanssa, he kertovat kuulleensa tuota jo kaksituhattaluvun alusta asti. Kuitenkin stand up -komiikka on lajina kasvanut koko ajan. Toki niinkin läheltä kuin Ruotsista löytyy varoittava esimerkki. Ruotsissa koettiin sama, kunnes yhdeksänkymmentä luvun lopulla seurasi pienimuotoinen romahdus. Uusia stand up -klubeja oli perustettu aivan liikaa ja koomikoita nousi kuin sieninä sateella. Lopulta yleisö kyllästyi, lähinnä huonoihin klubeihin ja koomikoihin.

Sama koettiin isommassa mittakaavassa lajin kotimaassa Yhdysvalloissa, jossa kahdeksänkymmentä luvulla oli niin sanottu comedyboom. Lajin pariin eksyi paljon ihmisiä vääristä syistä. Stand up -komiikassa tajuttiin olevan isot rahat ja sen perässä useat näyttelijät alkoivat tehdä stand up -komiikkaa

käyttääkseen sitä ponnistuslautana suurempaan tähteyteen. Sekä siellä, että Ruotsissa, seuraus oli kuitenkin mielestäni lopulta hyvä. Markkinat ylikuumenivat ja jalostuivat. Huonot stand up -klubit kaatuivat ja alalla olevat koomikot joutuivat kehittämään omaa taitoaan ja taidelajiaan erottuakseen valtavasta massasta. Ja kun laji ja sillä saatava näkyvyys hankaloitui, vääristä syistä alalle hakeutuneet luopuivat pelistä. Ainahan kaikki uusi kiinnostaa aluksi. Suomessakin 2000 luvun alussa tv-ohjelmat täyttyivät stand up -koomikoista, tai sellaiseksi itseään sanovista, mutta loppujen lopuksi harva heistä enää komiikan parissa on. Ja ne ketkä ovat, ovatkin lajin ehdotonta huippua Suomessa.

Itse suhtaudun stand up -komiikan asemaan Suomessa luottavaisesti. Laji on jo vakiinnuttanut paikkansa. Totta kai ylämäkiä syntyy. Yksi sellainen oli pitkään kestänyt huono taloudellinen tilanne maassamme. Tämä näkyi esimerkiksi pikkujoulukauden yksityiskeikkojen vähenemisenä. Tilanne on muuttunut parempaan, kun yritykset ovat taas alkaneet käyttää enemmän rahaa myös henkilökunnan viihtyvyyteen. Kuitenkin myös syvempänä lama-aikana ihmiset halusivat nauraa sekä istua baareissa. Näin ollen stand up -komiikka oli hyvä vaihtoehto. Stand up -komiikka on kuitenkin suhteellisen edullinen ohjelma ravintoloille, koska se vaatii helpoimmillaan ainoastaan yhden ihmisen ja äänentoiston.

Tärkeintä mielestäni on kehittää sekä omaa ammattitaitoaan, että stand up -komiikkaa taidemuotona, sillä katsojatkin ovat jo tottuneita komiikan katsojia ja olettavat siltä tiettyjä laatustandardeja. Ainakin näin on isoimmissa kaupungeissa. Ja kuten Wickström painottaa kysyttäessä, että onko stand up -komiikka vain ohimenevä ilmiö ”...jos tapaat jonkun, joka saa sinut nauramaan, haluat varmasti tavata hänet uudestaan” (Wickström 2005, 31).

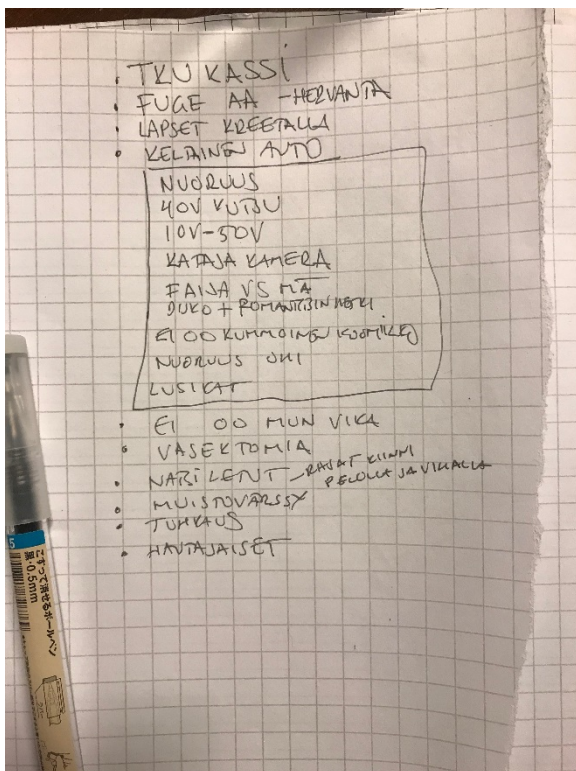
2.2 Stand up -komiikan sanastoa

Stand up -komiikka, kuten mikä tahansa spesifi ala vilisee omaa ammattikieltään. Stand up -koomikko Toni Jyvälä (Jyvälä 2013, 56) on selittänyt ne mielestäni hyvin.

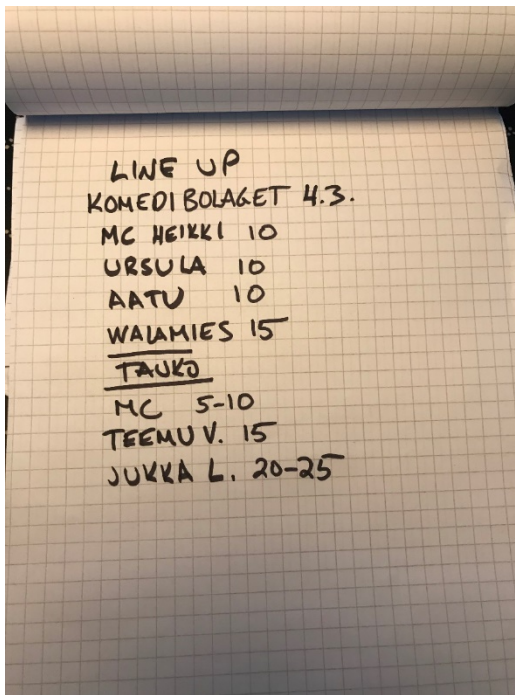
Rutiini

Stand up -koomikon lavalla kertoma juttu

Materiaali	Koostuu koomikon rutiineista
Set up	Rutiinin osa, "vitsin" valmisteluosuus
Punch line	Vitsin kärki, luo uuden ja yllättävän mielikuvan
Act out	Koomikon esittämä, rutiinissa esiintyvä hahmo
Delivery	Ulosanti
One liner	Lyhyt, lauseen tai kahden mittainen juttu
Heckler, heckleri	Häirikkö
Call back	Viittaus aiemmin keikan aikana kerrottuun juttuun
Line up	Esiintymisjärjestys
Spotti	Paikka line upissa
Open Mic -koomikko	Vähemmän tehnyt koomikko, spotin kesto 5-10 min
Head Liner	Pääesiintyjä
MC	Illan isäntä
Setti- tai biisilista	Lista jutuista, jotka koomikko aikoo lavalla kertoa



Kuva 1. Settilista treenikeikalta



Kuva 2. Line up Kallio komedibolagetin illasta

Listaan lisään vitsin. Vitsiksi sanotaan usein koomikon yksittäistä juttua. Se ei ole perinteisessä mielessä vitsi kuten vaikkapa ”Pikkukalle-vitsit” (on myös tärkeää ymmärtää, että toisin kuin nämä ns. Pikkukalle-vitsit, koomikon vitsit eivät ole muualta kuultuja vaan koomikon itse keksimiä), mutta kuvaa mielestäni asiaa paremmin sanana kuin juttu. Koomikon juttu kuitenkin tähtää naurureaktioon kuten perinteisempikin vitsi.

Vitsin perusrakenne on usein set up ja punch line. Siinä set up kuvaa tilanteen ja saa yleisön odotuksen johonkin tiettyyn suuntaan. Punch line taas on se joka yllättävästi kääntää jutun päälaelleen ja saa yleisön reagoimaan odottamattomaan naurulla. Usein tähän vielä voi lisätä tagin eli lisä-punchin jolla samasta set upista saa useammat naurut. Esimerkkinä olkoon ensimmäinen juttuni, jonka olen stand up -lavalla kertonut. ”Minusta tulee pian isä”. Se on jutun set up ja saa yleisön jopa taputtamaan koska kyseessä on onnellinen asia. Tämän jälkeen jatkoin: ”Vielä pitäisi kertoa se vaimolle”. Tämä taas on yllättävä (tai ei nyt järin yllättävä, vaan yksinkertainen vailla totuuspohjaa oleva) käänne, joka saa yleisön nauramaan. Tagina jatkoin vielä: ”Että sellainen ilta mulla edessä, mites teidän ilta”. Tämä sai vielä hieman lisänauruja.

Näistä yksittäisistä vitseistä koostuu rutiini, joka terminä viittaa esityksessä muodollisesti ja temaattisesti rajattuun, kiteytyneeseen kirjoitettuun kokonaisuuteen. Rutiini on esitysnumero jota voi tarpeen mukaan muunnella. (Lindfors 2015, 36)

Rutiinit ovat koomikon huomioita ympäröivästä maailmasta sekä koomikosta itsestään. Ne ovat koomikon ajatusleikkien ja assosiaatiovyyhtien tulos, jotka hän on järjestänyt haluamaansa kielelliseen muotoon ja järjestykseen, ja jotka hän esittää lavalla elävän yleisön edessä haluamallaan sekä parhaaksi katsomallaan tavalla tavoitteenaan saada yleisö nauramaan. (Jyvälä 2013, 15)

2.3 Tavallinen ilta stand up -klubilla

Normaali ammattikoomikoiden stand up -klubi, mikäli sellaista kuin normaali onkaan, toimii seuraavan laisesti: Illan aloittaa MC eli illan isäntä/emäntä ja hänen tehtävänä on lämmittää yleisö valmiiksi. Hänen kuuluu saada katsojat rentoutumaan ja nauramaan, sekä kertoa mitä illan aikana tapahtuu. Yleensä MC on lavalla noin viisitoista minuuttia. Tämän jälkeen tulee seuraava koomikko lavalle ja tekee noin kahdenkymmenenviiden minuutin setin. Sitten MC tulee ilmoittamaan väliajan, joka kestää paikan koosta ja yleisömäärästä riippuen kahdestakymmenestä minuutista puoleen tuntiin. Tauon jälkeen MC tulee taas lavalle noin kymmeneksi minuutiksi ja illan viimeinen koomikko päättää illan noin kahdenkymmenenviiden minuutin setillä. Settien pituudet toki vaihtelevat, mutta yleensä ilta menee suurin piirtein näin.

Kaikilla illan koomikoilla on selkeä tehtävä, joista mielestäni ehkäpä MC:n rooli on tärkein. Se, miten ilta sujuu, johtuu pitkältikin hänen onnistumisesta. Tyylejä on monia. Jotkut koomikot tykkäävät MC:nä ollessaan jutella paljon yleisön kanssa ja improvisoida lähes koko settinsä ajan. Jotkut taas kertovat illan kulun ja sen jälkeen keskittyvät materiaaliinsa. Mitään oikeaa tapaa ei tietenkään ole, vaan jokaisen pitää löytää oma tapansa tehdä MC:n homma. Yleisesti ottaen MC:ksi valitaan hieman energisemmät ja yleisön kanssa hyvin juttuun tulevat koomikot. Tärkeää on myös ”helpompi” huumori. MC luo hyvää tunnelmaa, jolloin alussa esitetyt liian synkät tai härskit jutut antavat väärän suunnan koko illalle. Itse teen paljon juuri näitä MC:n hommia. Olen varsin energinen ja mukaani tempaava koomikko, sekä aiheinani on

helpompia, parisuhde- ja perheaiheisia juttuja. Teen toki myös muita spotteja klubeilla, mutta pakko myöntää, että nämä MC keikat jännittävätkin eniten.

Illan toinen koomikko taas pystyy keskittymään enemmän omaan materiaaliinsa. Todennäköisesti MC on jo jututtanut yleisöä tarpeeksi ja toinen koomikko pystyy käyttämään informaatiota, jota MC on kalastellut, hyväkseen. Tauon jälkeen MC aluksi rauhoittaa yleisön taas keskittymään esitykseen. Joskus tauolla yleisö käy levottomaksi riippuen nautitun alkoholin määrästä. Settinsä lopuksi MC nostattaa tunnelman valmiiksi illan viimeistä koomikkoa varten.

Illan viimeistä koomikkoa kutsutaan headlineriksi, ja hän usein on illan kokenein tai suosituin esiintyjä. Hän lopulta niputtaa illan kasaan. Usein illan viimeisenä on myös helpointa. Yleisöä on jo kahden koomikon voimin lämmitelty tähän illan huipennukseen. Joskus illan viimeinen koomikko joutuu taistelemaan häiriöiden kanssa, koska kellonaika on hänen kohdallaan myöhäisin ja yleisön humalatila saattaa olla huomattava. Lisäksi on hyvä muistaa, että illan viimeisellä koomikolla on myös kovimmat paineet onnistua, koska häntä on eniten odotettu lavalle.

Stand up -komiikka on siitä outo laji, että usein mitä kokeneemmaksi ja paremmaksi koomikko tulee, sitä helpommiksi olosuhteet keikkapaikoilla muuttuvat. Aloitteleva koomikko tahkoo keikkoja erilaisilla open mic -klubeilla, joista osa on suorastaan surkeita paikkoja. Yleisöä on vähän, tila on meluisa, MC:t huonoja ja pahimmassa tapauksessa paikalla olevat katsojatkaan eivät edes halua nähdä komiikkaa. Kun lopulta kehittyy tarpeeksi hyväksi koomikoksi ja pääsee ammattilaisklubeille, ne tuntuvat helpommilta, koska ne on toteutettu paremmin. Yleisö on tullut varta vasten komiikkaa katsomaan ja jopa sitoutuneet nauramaan maksamalla huomattavasti korkeamman lipun hinnan kuin open mic -klubeilla. Katsojat ovat tulleet nauramaan. Ammattilaisklubin yleisö myös olettaa, että kaikki illan esiintyjät ovat hauskoja ja osaavat hommansa. Open mic -klubeilla usein tuntuu, että kun joku koomikko onnistuu, niin yleisö yllättyy positiivisesti. Heidän olettamuksensa on, etteivät nämä koomikot ole vielä hauskoja. Usein yleisön oletamus on oikea.

Ammattilaisklubeilla oletus on toinen. Näin ollen koomikko saa myös alkuun enemmän mahdollisuuksia. Tässä on hyvä muistuttaa, että ammattilaisilloissa koomikon on myös pakko olla hauska. Jos yleisö on maksanut illasta kahdestakymmenestä kolmeenkymmeneen euroon, he vaativat naurua. Sen takia näihin ammattilaisiltoihin onkin vaikea päästä esiintymään. Koomikon täytyy olla sillä tasolla, ettei hutilyöntejä enää tule. Tavallaan koomikon ideaali on se, että hänen hyvän ja huonon keikan ero on mahdollisimman pieni. Eli alisuorittaessaankin koomikko on tarpeeksi hauska. Silloin koomikko on tuottajan näkökulmasta luotettava ja onnistuu naurattamaan yleisöä missä tilanteessa tahansa. Kuten kuka tahansa esiintyjä, koomikko yrittää joka ilta onnistua parhaalla mahdollisella tavalla. Totta kai huonojakin päiviä joskus tulee. Niitä tulee kaikille, mutta jos ammattikoomikon rutiinitaso on jo tarpeeksi korkea, ei yleisö edes huomaa koomikon tuskailevan lavalla.

3. LAJIN ERITYISPIIRTEET

Stand up -komiikkaa tehdessäni ja tutkiessani olen huomannut siinä olevan erityispiirteitä joita ei muissa esittämissä taiteissa välttämättä ole. Toki kaikissa taiteissa on omat koukeronsa, mutta stand up -komiikassa ne ovat erityisen tärkeitä. Olen jakanut ne kahdeksaan erilaiseen osaan.

3.1 Yleisön edessä

Stand up -komiikan ehkä ominaisimmaksi piirteeksi voisi sanoa sen, että sitä voi harjoitella vain tekemällä. Alalle ei ole olemassa minkäänlaista koulutusta (joitain lyhyitä kursseja lukuun ottamatta) tai pääsykokeita, vaan koomikoksi opitaan itse. ”Tekemällä oppii” sopii tietysti minkä tahansa taidon opetteluun, mutta erona vaikkapa kitaransoittoon stand up -komiikassa on se, että harjoittelukin tehdään yleisön edessä. Jo ensimmäinen haparoiva askel stand up -komiikan syövereihin on julkinen tapahtuma. Harva kitaransoitosta kiinnostunut koskee ensimmäisen kerran kitaraan keikalla. Toki koomikoksi haluava on kirjoittanut juttuja etukäteen ja jopa opetellut niitä kotona ulkoa, mutta stand up -komiikkaa se on vasta kun koomikko astuu oikealle lavalle oikeiden ihmisten eteen. Vaikka koomikko on keksinyt vitsinsä jo aiemmin, niin vitsi ei ole oikea vitsi ennen yleisöä. John Limonin mukaan yleisö tekee koomikon vitseistä vitsejä reagoimalla niihin, sillä on kuin koomikko ei olisi kunnolla ajatellut tai ilmaissut vitsiään ennen kuin yleisö ajattelee tai ilmaisee sen (Limon 2000, 13).

Stand up -komiikka on todella riippuvainen yleisöstään, koska vitsailu on sekä sosiaalinen- että sisäistetty ilmiö. Limon väittää, että vitsin kertojan ja yleisön välisen suhteen yksityiskohdat eivät saa vitsiä tuntumaan hauskemmalta tai vähemmän hauskalta, vaan saavat vitsin hauskemaksi tai vähemmän hauskaksi (Limon 2000, 12).

Julkisen harjoittelun hyvänä puolena on se, että palaute tulee heti. Sitä ei tarvitse odotella tai liikoja pohtia. Jos mietit, että toimiiko uusi vitsisi hyvin, niin esittämällä sen julkisesti saat välittömän palautteen. Vitsi on hauska vain, jos sille nauretaan. Ilman naurua se ei ole hauska. Vitsi, jolle yleisö hymyilee tai hyväksyvästi nyökkäilee, on epäonnistunut vitsi. Siinä mielessä stand up -

komiikassa tietää helposti onnistuneensa tai epäonnistuneensa. Nauru on ainoa mittari. Limonin mukaan nauru ei erehdy. Jos ajattelet, että jokin asia on hauska, se on. Voit ihmetellä miksi se on hauskaa tai voit jopa olla siitä eri mieltä, mutta väärässä et voi olla. (Limon 2000, 11)

Jos onnistuminen on julkinen tapahtuma, niin sitä on myös epäonnistuminen. Stand up -komiikassa on käytössä termi ”lavakuolema”. Sillä tarkoitetaan koomikon täydellistä epäonnistumista. Lavalla menee niin huonosti, ettei yleisössä kukaan naura. Tietysti kyse on subjektiivisesta tunteesta, kukin koomikko kokee eri lailla koko käsitteen. Joillekin lavakuolema on nimenomaan täydellinen epäonnistuminen, jossa yleisö ei naura millekään, kun taas jotkut kokevat suhteellisen vaisun naurun lavakuolemaksi. Tässä kohta tarkoitan sellaista täydellistä hiljaisuutta yleisöltä. Se on kamala tunne. Epäonnistuessaan lavalla ei koe olevansa ainoastaan huono koomikko vaan myös huono ihminen. Stand up -koomikko Teemu Vesterinen kuvaa sitä seuraavasti:

”Mun mielestä jokainen ihminen pelkää lähtökohtaisesti, ettei tule rakastetuksi ja että joutuu hyljätyksi. Sen vuoksi stand upista sanotaan, että se on raadollisin ja armottomin esiintymisen laji: sä et voi piiloutua mihinkään, jos sä olet huono. Ja oikeasti huono stand up -koomikko nostattaa itsessä monesti vihaa, koska se aiheuttaa niin paljon myötähäpeää, että se alkaa vituttamaan. Joskus tuli rakennettua persoona ehkä liikaa stand upin varaan. Jos keikka meni huonosti, sitä ajatteli, että nuo ihmiset ei hyväksy minua. Nykyään olen oivaltanut, että ei se ihan noin mene. Jos sä maalaat autoja ja maalaat jonkun auton päin persettä, et sä mikään paska jätkä oo, sä oot vaan epäonnistunut sen auton maalaajana. Ei siis pidä sekoittaa tunteita mukaan” (Jyväskylä 2013, 26-27).”

Koska stand up -komiikkaa voi harjoitella vain yleisön edessä, on siis selvää, miten tärkeässä osassa stand up -komiikkaa yleisö on. Yleisö siis lopulta määrittää mikä on hauskaa ja mikä ei, sekä sen miten hyvin koomikko onnistuu. Yleisöä myös tarvitaan tarpeeksi. Mitään tarkkaa lukumäärää ei voi määritellä, mutta yleisöä tarvitaan paikkaan sopiva määrä. Kaikki tietävät,

että on vaikea nauraa puolityhjässä teatterissa. Olen esiintynyt isoimmillaan lähemmäs kahdellentuhannelle katsojalle Helsingin Kulttuuritalolla ja pienimmillään neljälle katsojalle ravintolan loosissa. Niissä yhdistävänä tekijänä oli intiimiys. Tilat olivat juuri sopivat kyseisille katsojamäärille.

Nauru on tarttuvaa. Harvoin tulee naurettua katsoessaan yksin kotona televisiosta komediaelokuvaa, vaikka se olisi kuinka hauska tahansa. Nauraminen on sosiaalinen tapahtuma. Bert O. Statesin mukaan nauru on dialektinen vastakohta traagiselle hiljaisuudelle. Draaman eri muodoista naurusta riippuvainen genre on siis sosiaalisin. Komedia rohkaisee taiteen ja yleisön lähentämiseen tavalla, jota esimerkiksi tragedia ei tee. Tämä sosiaalinen periaate ei rajoitu vain varsinaiseen komediaan: komedian lähellä ovat realismi ja ironia. Niille tuottaa energiaa komediaan pohjaava sosiaalisen elämän kritiikki. (States 2010, 100)

Stand up –komiikassa aitous on valttia. Yhdysvaltalainen stand up -koomikko Jay Sankey pitää esittämisen ja kommunikoinnin erottamista yhtenä tärkeimmistä asioista koomikon työssä. Sankeyn mukaan lähes kuka tahansa pystyy ilmaisemaan itseään, toisin sanoen esiintymään, muodossa tai toisessa. Stand up -komiikka on kuitenkin ennen kaikkea kommunikointia yleisön kanssa ja kommunikoidessa on otettava huomioon puhumisen lisäksi myös se, että tulee kuulluksi. (Sankey 1998) Näin ollen koomikon on lavalla ollessaan todella puhuttava niille ihmisille, jotka ovat tulleet häntä kuuntelemaan ja jotka hän edessään näkee (Jyvälä 2013).

Tietysti ylläolevat asiat ovat tärkeitä myös esimerkiksi teatterissa. Kuitenkin vaikka teatterin maailmassa esiintyjän ja yleisön välisiä raja-aitoja voidaan rikkoa, on koomikko nimenomaan koko ajan tietoisessa ja aktiivisessa kontaktissa yleisöön (Jyvälä 2013).

Wickström pitää tätä kontaktia jopa yhtenä oleellisimmista eroista teatterin ja stand up -komiikan välillä. ”Stand up -lavalla toivon yleisön reagoivan puheisiini, eli nauravan. Tarvitsen naurua voidakseni jatkaa. Stand up -esitys ei siis ole koomikon monologi, vaan pikemminkin dialogi – koomikon ja yleisön hilpeä vuoropuhelu.” (Wickström 2005, 35–36)

Yleisö on siis tavallaan stand up -koomikon vastaanäyttelijä. Ilari Johanssonin mielestä näyttteleminen on pohjimmiltaan vastaanäyttelijän kuuntelemista.

Stand up -komiikassa kuitenkin vastaanäyttelijä on korvattu yleisöllä ja kuunteleminen on huomattavasti yleisempää. Koomikko siis haluaa yleisön reagoivan, jotta koomikko voi reagoida tähän reaktioon. Stand up -esitys elää hetkessä. (Jyvälä 2013, 21)

Tutkija Antti Lindforsin mukaan stand up -komiikalle ominaista on koomikon ja yleisön välinen suora, tosin usein yksisuuntainen, kontakti jossa korostuu tilanteisuus ja ajankohtaisuus. Tätä hetkellisyttä koomikko tuottaa rutiiniensa tekstuaalisilla sidoksilla esitystilanteeseen ja yleisöön. Stand up -komiikkaa esitetään tavanmukaisesti ”tyhjällä” estradilla, jota esiintyjä elävöittää kehollaan ja kielenkäytöllään. (Lindfors 2015, 37)

Stand up -komiikka eroaa muista komedian lajeista. Stand up tähtää lähes ainoastaan nauruihin. Sankeyn mielestä koomikko voi toki käsitellä hyvinkin merkittäviä, jopa perustavanlaatuisia asioita esityksessään, mutta kuitenkin loppujen lopuksi yleisö on tullut komediaklubille nauramaan (Sankey 1998, 52). Teatteriesityksissä, elokuvissa ja kirjoissa on kuitenkin paljon muutakin. On juoni seurattavana, on roolihahmojen kehitystä ja niin edelleen. Stand up -komiikka voi myös pitää sisällään mitä tahansa, mutta sitä voi arvottaa hyväksi ja huonoksi vain naurun määrällä. Stand up -komiikka on siis taito, joka on verrattavissa käsityöläisyyteen. Koomikon tulee oppia oma ”instrumenttinsa” mahdollisimman hyvin. Saavutettuaan tietyn taitotason koomikko voi luoda itseään kiinnostavaa sisältöä. Stand up -komiikassa optimi olisi, sen sijaan että kertoisi hauskoja mielipiteitä, kertoa mielipiteitään hauskasti. Verrattuna vaikkapa komedialliseen teatteriesitykseen, nauruja stand up -komiikassa pitää tulla paljon enemmän. Stand up -komiikassa jokaisen ajatuksen kuuluu herättää kuulijassaan naurua.

3.2 *Asenne*

Jokaisella koomikolla on asenne. Asenne viittaa toki myös koomikon suhtautumiseen elämään ylipäänsä, mutta tarkemmin rutiinin vaativaan asenteeseen. Koomikko on aina jutussaan jotain mieltä puhumastaan asiasta. Vaikka puhuisi niinkin yksinkertaisesta ja kuluneesta aiheesta kuin lentokoneruoka, niin rutiinin halki kulkee koomikon asenne lentokoneruokaa kohtaan. Se voi olla, kuten usein kyseisestä asiasta puhuttaessa, vaikkapa

tuohumus siitä, että lentokoneruoka on niin pahaa. Tämä asenne kirkastaa myös koomikon vitsiä. Ilman tätä asennetta koomikko lausuisi vain huomioita, mutta kun asenne on mukana, ne muodostuvat mielipiteiksi. Eräänlaisiksi väittämiksi.

Usein, jos jokin tietty rutiini ei toimi toivotulla tavalla, niin kyse on nimenomaan asenteen puutoksesta tai sen epäselvyydestä. Koomikko ei ole itselleen selventänyt, mitä mieltä asiasta oikeastaan onkaan. Asenteeseen mielestäni kuuluu myös se, miten koomikko asiansa lavalla sanoo. Koomikon täytyy seistä sanojensa takana ja silloin tarvitaan selkeä asenne, joka välittyy myös katsojalle. Asennetta ei kuitenkaan voi näytellä tai valehdella. Rutiinin pohjalla täytyy olla totuus, vaikka se olisikin kuinka liioiteltu tahansa. Komedialokuvistaan tunnettu näyttelijä Martin Short sanoo hahmojen olevan mielenkiintoisia, kun he intohimoisesti uskovat siihen mistä puhuvat (Sankey 1998, 55). Vaikka Short tarkoittaakin enemmän roolihahmoja, niin sama pätee myös stand up -komiikassa.

3.3 Lavahahmo ja koomikon persoona

Yhtenä tärkeänä asiana stand up -komiikassa voi mainita koomikon lavahahmon. Hahmo ei tarkoita stand up -komiikassa mitään sketsiohjelmista tuttua oudosti kävelevää, hassusti pukeutunutta roolihahmoa, vaan koomikkoa itseään. Ehkäpä lavahahmo sanan sijaan voisi käyttää termiä lavapersoona. Se on suurimmalla osalla koomikoita hyvin lähellä heitä itseään, tosin tietyt luonteenpiirteet ovat korostettuja ja osa luonteenpiirteistä taas kokonaan riisuttu. Koomikon hahmo on siis liioiteltu versio koomikosta itsestään. Sankeyn mukaan menestyneimmät koomikot tapaavat esittää hahmoa joka on sekä aito, että liioiteltu. Se tuntuu jopa paradoksaaliselta, mutta ei sitä ole (Sankey 1998, 55).

Oikea ihminen on tietysti monipiirteinen olento, kun taas koomikot lavalla ovat enemmän mustavalkoisia. Jotkut koomikot taas ovat ottaneet alusta lähtien selkeän hahmon, jonka kautta he katsovat maailmaa. Ehkäpä tunnetuimpana heistä on Krisse Salminen, jonka bimboblon dihahmo on tuttu useastakin tv-ohjelmasta. Krissen tapauksessa kyseessä tuntuu olevan yleisön odotuksilla pelailu. Krisse on hienolla tavalla ottanut ”blondibimboihin”

liitettävän stereotypian ja luonut siitä hahmon, joka hölmöjä puhuessaan sanoo samalla hyvinkin paljon koko yhteiskunnastamme. Hänen hahmonsansa onkin enemmän satiirinen, kuin päältä katsoen voisi uskoa. Stand up -kentällä kulkee huhu, että Krisse oli menossa aikoinaan stand up -kurssille ja soitti ennen sitä veljelleen, näyttelijä Eppu Salmiselle. Eppu kertoi stand up -komiikassa olevan hänen mielestään kyse siitä, että koomikko kertoo yleisölle huonoista puolistaan. Tähän Krisse oli vastannut, etteihän hänellä ole huonoja puolia. Siihen Eppu oli sanonut: "No kerro niille sitten se."

Monella aloittelevalla koomikolla on hahmo, jonka avulla he uskaltautuvat lavalle. Hahmon suppeasta näkökulmasta on myös helpompi keksiä vitsejä. Kun hahmo on yleisölle oikealla tavalla esitelty, niin hahmon ei tarvitse enää edes kertoa vitsejä, vaan mielipiteitään. Silloin tässä kontekstissa yleisö nauraa hahmon ja maailman yhteensopimattomuudelle. Tässä riskinä on se, ettei koomikko pysty enää luopumaan lavahahmostaan. Vaikka kyseessä on alun perin hahmo, joka suojaa koomikkoa, siitä tuleekin muuri, jonka läpi koomikko ei enää pääse, koska koomikon omana itsenään sanomat asiat eivät tunnu enää uskottavilta.

Koomikoista, varsinkin menestyvistä, tulee usein kaikkien tuntemia ihmisiä. Vaikka koomikko onkin tunnettu vitseistään, niin valtaosa katsojista ajattelee tuntevansa heidät myös ihmisinä. Ja tämä yleisön olettamus ei välttämättä olekaan väärä. He tuntevat koomikosta ihmisenä yhden, varsin julkisen puolen.

Hahmo saattaa myös luoda esiintyjälle maneeereja. Ja kuten maneerit yleensä, ne ovat tavallaan suojautumiskeinoja. Stand up -komiikassa ne eivät niin paljon häiritse kuin näyttelijäntyössä, koska koomikko on oma itsensä (ja vaikka ei olisi, niin yleisönä luulemme näin olevan). Esimerkiksi Ismo Leikola on tunnettu ylimääräisistä täytesanoistaan, kuten "tuota", "öhöm" ja "niin". Ne ovat muodostuneet hänelle suorastaan tavaramerkiksi.

3.4 Spontaaniuden illuusio

Stand up -komiikkaan liittyy vahvasti myös spontaaniuden illuusio. Stand up -koomikoita, niin suunnittelevia kuin yleensä oikeasti ovatkin, pidetään

yleensä spontaanimpina ihmisinä kuin näyttelijöitä. Teatteriesitystä katsoessa yleisö tietää näyttelijän seuraavan käsikirjoitusta, vaikka näyttelijä olisi kuinka spontaanin tuntuinen tahansa. Stand up –koomikkoa seurattaessa yleisö usein ajattelee koomikon puhuvan mitä päähänsä juolahtaa, vaikka useimmiten koomikko seuraa ”käsikirjoitustaan” sanatakkasti. Tosiasiassa tämä uskomus ex temporemaisesta jakamisesta, on yksi vahvimpia stand up -komiikan myyttejä (Sankey 1998, 53).

Katsoja siis kuvittelee, että koomikko keksii kaiken sillä hetkellä. Tähän tietysti stand up -koomikoiden usein kovin keskustelumainen esitys perustuukin. Tämä on spontaanisuuden myytti elää vahvassa. Minultakin on tullut katsoja pyytämään, että rehellisesti kertoisin, kuinka paljon olin etukäteen miettinyt mitä sanon lavalla. Jostain syystä, kenties vahvistaakseni myyttiä, vastasin että noin puolet oli etukäteen mietittyjä. Totuus kuitenkin oli, että esitykseni oli yhdeksänkymmentäyhdeksän prosenttisesti etukäteen suunniteltu.

3.5 Demokraattinen taiteenlaji

Kuten olen jo aiemmin maininnut, ei stand up -komiikkaan ole kouluja tai tutkintotodistuksia. Näin ollen stand up -komiikka on poikkeuksellisen demokraattinen taiteenlaji. Periaatteessa kuka tahansa voi nousta stand up -lavalle ja esiintyä koomikkona. Ainut mittari onnistumisesta tai epäonnistumisesta on yleisön nauru. Mikäli esiinnyt säännöllisesti, olet stand up -koomikko. Tämä on tietysti hyvin yksinkertaistettu ajatus. Voisi toki kysyä, elättääkö koomikko itseänsä stand up -komiikalla. Tämä onkin hyvä määritelmä ammattilaiskoomikolle, mutta itse haluan pitää kiinni ajatuksesta, että stand up -klubilla yleisölle esiintyvä ihminen on stand up -koomikko. Riippumatta taloudellisista motiiveista.

Tämä näkökulma luo tosin ongelman. Hyvin moni aloittelijakin kutsuu itseään stand up -koomikoksi, joka siis on täysin sallittua, mutta yleisö ei ymmärrä käsitettä open mic -koomikko tai ammattilaiskoomikko vaan niputtaa molemmat samaan kategoriaan. Osa open mic -koomikoista ovat kuitenkin tasoltaan jopa suorastaan erittäin huonoja. Kun he joidenkin katsojien silmissä kuitenkin edustavat koko lajia, saa usein vieläkin kuulla

ikävän yleistä mielipidettä, ettei stand up -komiikka toimi Suomessa. Satunnaiset katsojat ovat nähneet vain huonon esiintyjän tai useamman, joka kutsuu itseään stand up -koomikoksi ja näin ollen leimaa meidät kaikki ammattitaidottomiksi.

3.6 Ajankohtainen nopeus

Yhdeksi stand up -komiikan erikoispiirteeksi voisi sanoa sen ajankohtaisen nopeuden. Voit lounasaikaan keksiä jutun ja jo illalla olet esittänyt sen yleisölle. Harvassa taiteenlajissa tämä on mahdollista. Teatterissa pitää ensin kirjoittaa näytelmä, sitten se harjoitellaan ja lopulta vasta esitetään yleisölle. Elokuvassa prosessi on vielä hitaampi. Tämä myös tarkoittaa, että stand up -komiikassa usein reagoidaan samankin päivän uutisiin

Stand up -komiikassa on siis mahdollisuus käsitellä hyvinkin ajankohtaisia asioita niin halutessaan. Kääntöpuolena tässä on se, että ajankohtaiset jutut myös vanhenevat lähes saman tien. Tämän vuoksi itse en jaksakaan nähdä vaivaa vääntää vitsejä esimerkiksi iltapäivälehtien lööpeistä. Joskus toki ne tulee hetkessä mieleen jolloin niiden eteen ei ole nähnyt vaivaa ja ne voi mieluusti kertoa samana iltana ja heittää sitten roskakoriin.

3.7 Kokemus

Usein maailmankuulut koomikot aloittavat stand up -komiikan hyvin nuorena. Suomessakin on useita koomikoita, jotka aloittivat komiikan siinä kahdenkymmenen ikävuoden tienoilla. Tällöin, jos he vaan jaksavat jatkaa, nelikymppisinä ovat he tehneet stand up -komiikkaa jo kaksikymmentä vuotta. Minä aloitin stand up -komiikan kolmekymmentäyksivuotiaana. Voisi siis ajatella, että useilla koomikoilla on minuun verrattuna kymmenen vuoden etumatka. Näin se ei kuitenkaan välttämättä ole.

Oma havaintoni on, että usein niin sanotusti kypsemmällä iällä aloittaneet koomikot, kehittyvät huomattavasti kovemmallalla vauhdilla kuin parikymppiset koomikot. Tämä saattaa johtua elämänkokemuksesta. Stand up -komiikassa

tavallaan kerrotaan tarinoita ja mitä kauemmin on elänyt, sitä enemmän niitä on kertynyt.

Stand up -koomikot puhuvat paljon oman äänen löytämisestä. Tämä tarkoittaa oman koomikkopersonan rakentumista. Oman tyylin löytämistä. Parikymppisenä harvemmin on vielä selvillä edes siitä, minkälainen ihminen on, puhumattakaan millainen koomikko on. Olen huomannut, että mitä vanhempi uusi aloittava koomikko on, niin sitä selvemmin hänellä on jo oma tyykinsä. Toisaalta he myös tuntuvat lopettavan aiemmin, jos kohtaavat vastoinkäymisiä. Parikymppiset jaksavat selvästikin yrittää enemmän.

Mielestäni stand up -komiikassa pätee sama kuin kaikessa taiteessa. Taiteen kuuluu olla yhteiskunnan peili. Jos taitelija ei näe minkäänlaista muuta elämää kuin oman taiteenlajinsa ja siihen kuuluvat ihmiset sekä ilmiöt, niin mitä hän silloin voisi puhua yhteiskunnasta? Tai elämästä yleensä? Tämän vuoksi vanhemmalla iällä komiikan aloittavat ovat kiinnostavampia kuin nuoret. He ovat ehtineet elää monenlaisia tilanteita.

Stand up -komiikka on kuitenkin vielä sen verran tuore laji, että muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, koomikot ovat korkeintaan keski-ikäisiä. Itse odotan innolla, koska stand up -komiikan aloittaa joku eläkeikäinen. Toisaalta on myös mahtavaa odottaa, että millaista komiikkaa esimerkiksi Andre Wickström tekee seitsemänkymppisenä. Silloin minun laskujen mukaan hän on tehnyt komiikkaa jo viisikymmentä vuotta. Stand up -komiikassa on mahtavaa se, että mitä enemmän ikää karttuu, sitä paremmaksi koomikko käy. Koskaan ei tulla valmiiksi. Jos elämää oppii ymmärtämään vain kokemusten myötä, niin samasta on kyse myös stand up -komiikassa: elämän ymmärtämisestä (Toikka & Vento 2000, 58).

3.8 Uudistumisen vaatimus

Stand up -komiikassa koomikon materiaalin uudistuminen on hyvin tärkeää. Hauskakin vitsi menettää toistettaessa tehonsa. Tämän vuoksi koomikot kirjoittavat jatkuvasti uutta materiaalia. Se, mikä on sopiva aika tietyn rutiinin poistumiseen omasta setistä, on tietysti kunkin oma asia. Itse olen yrittänyt pysyä sellaisessa rytmissä, että klubisettini uudistuu vuodessa vähintään

viisitoista minuuttia. Tällöin, jos yksittäinen katsoja näkee keikkani vuoden välein, hän kuulee aina vähintään puolet hänelle uutta materiaalia. Kaikkina vuosina en tässä tavoitteessani ole onnistunut ja joinain vuosina koko setti on uudistunut täysin. Nyt kun olen kirjoittanut materiaalia sooloa varten, olen onnistunut saamaan uutta materiaalia lähes puoli tuntia syksyn aikana. Se taitaa olla henkilökohtainen ennätykseni.

Oma kirjoitusprosessini on muutenkin muuttunut vuosien aikana. Aluksi kirjoitin kaikki juttuni tarkasti etukäteen sanasta sanaan. Muutaman vuoden jälkeen prosessi kuitenkin muuttui ja aloin kirjoittaa juttuja lavalla. Minulla siis saattoi olla vain idea muistiinpanoissa ranskalaisella viivalla ja juttu muotoutui lopullisesti vasta lavalla. Prosessi on tavallaan hitaampi ja se vaatii paljon enemmän treenikeikkoja, mutta tuntuu sopivan minulle. Yleensä minulla saattaa olla myös jokin punch line, jolla pelastan itseni tilanteesta, jos parempaa ei tule mieleen. Toisaalta kääntöpuolena tässä on se, että olen alkanut oppia, kuinka selviytyä treeniklubin lavalla, silloin kun materiaali ei toimikaan toivotulla tavalla. Osaan siis olla hauska muulla tavoin tilanteessa. Tämä on tietysti hyödyllinen taito, mutta samalla se ei millään lailla vahvista sitä materiaalia mitä testaan. Saatan jopa tulkita yleisön naurun juttujen toimivuudeksi. Tämän takia keikkojen nauhoittaminen onkin tärkeää. Jälkikäteen keikkaa kuunnellessa tajuaa mikä keikassa toimi ja mikä ei.

Itse nauhoitan lähes jokaisen keikkani puhelimella. En toki aina niitä kuuntele, mutta kun lavalla tapahtuu jotain odottamatonta, on hyvä päästä myöhemmin kuuntelemaan ja analysoimaan, mitä siinä oikein tapahtui. Monet koomikot myös kuvaavat videolle keikkansa, mutta itse en jostain syystä ole sitä tapaa omaksunut. Lavalle mennessä on niin paljon muutakin mietittävää, että yksi tekninen laite lisää tuntuu minusta ajatuksena ahdistavalta. Joskus olen lainannut videokameran kollegalta, mutta unohtanut laittaa kameran päälle ennen keikkaa. Tosin sooloesitykseni kenraaliharjoituksen pyysin kollegani taltioimaan. Tästä olikin yllättävän paljon hyötyä.

Olin mukana Ylen Naurun tasapaino -ohjelmassa kilpailijana. Ohjelmassa tutustuttiin aina johonkin uuteen yhteisöön tai paikkaan. Seuraavan viikon aikana kaikki kilpailijat kirjoittivat ja harjoittelivat tästä aiheesta viisi

minuuttia stand up -materiaalia, joka sitten esitettiin televisiokameroiden edessä. Tässä kontekstissa aikataulu oli niin kiireinen, että itsekin kirjoitin kaikki juttuni sanatarkasti. Viikon aikana ehdin testata jutut jollain treeniklubilla kerran tai kaksi minkä jälkeen olikin jo aika esiintyä televisiokameroille. Huomasin olevani varsin tuottelias. Toisaalta se, että kirjoitettiin annetusta aiheesta, helpotti tehtävää. Jotenkin on helpompi kirjoittaa täsmävitsejä juuri tietynlaiselle yleisölle. Ajattelin, että koska kilpailun aikana tuotin lähemmäs tunnin materiaalia, niin pidän tämän kirjoittamistavan jatkossakin. Kuitenkin kun kilpailu oli ohi, eikä sellaista painetta enää ollut, palasin takaisin vanhaan tapaani. Ehkä se kuitenkin on minua varten. Peruslaiskana ihmisenä pakko taitaa olla ainoa motivaationi.

Kuitenkin Naurun tasapaino kokemukseni poisti itseltäni viimeisenkin kynnyksen kokeilla lavalla uutta materiaalia. Koska ohjelmassa oli niin kiire saada jutut valmiiksi, se tarkoitti lavalle nousemista puolivillaisillakin ideoilla. Oli pakko toimia nopeasti. Nopeimmillani olin, kun olimme päivän tutustuneet aiheeseen, jo parin tunnin päästä lavalla tekemässä siitä kymmenen minuuttia juttuideoita. Niistä aiheista karsiutui lähes kaikki pois seuraavan viikon aikana, mutta ellen olisi ollut niin nopea, en olisi tiennyt, etteivät ne jutut toimi. Yleensä minulla toimivan viiden minuutin rutiiniin rakentamiseen tarvitaan kymmenen minuuttia juttuaihioita. Niistä siis noin puolet karsiutuu pois.

Uusiutuminen on myös tärkeää, kun otetaan huomioon televisio. Periaatteessa alan kirjoittamaton sääntö on se, ettei televisiossa esitettyä materiaalia enää kerrota koskaan. Televisio nopeuttaa koomikon vanhenemista, sillä sen kautta koomikon rutiinit tulevat tutuiksi suurelle joukolle ihmisiä ja jos koomikko ei pysty uusiutumaan jatkuvasti, on hän lopulta entinen koomikko (Toikka & Vento 200, 99). Itse en kuitenkaan soolaa tehdessä pystynyt täysin tätä sääntöä noudattamaan. Esitin soolossa joitain televisiossa tekemiäni juttuja. Ajattelin, että jos teen tunnin show'n, ei haittaa, jos siellä on joukossa viitisen minuuttia televisiosta tuttua materiaalia. Kyseessä oli kuitenkin vain viisi minuuttia, jotka olisin voinut helpolla korvata, mutta ne tuntuivat sopivan niin hyvin esitykseni kasvatusteemaan, että päätin ottaa ne mukaan.

4. KOKEMUKSELLINEN OPPIMINEN JA KOOMIKON OMA OPPIMISPROSESSI

Tekemällä stand up -komiikkaa oppii tekemään stand up -komiikkaa. Tämä kuulostaa hyvinkin yksinkertaiselta, mutta ei sitä ole. Stand up -komiikkaan kuuluu hyvin erityinen oppimisprosessi, jota olen saanut seurata sekä itse tekemällä, että opettamalla stand up -komiikkakursseilla. Seuraavissa luvuissa yritän avata tätä prosessia kokemukselliseen oppimiseen liitettävien ajatusten kautta.

4.1 Stand up –kurssit ja oma opettajakokemus

Stand up -komiikasta järjestetään erilaisia kursseja. Niitä on muodoltaan viikonlopun pikakursseista aina työväenopiston lukukauden mittaisiin opintojaksoihin, joissa opetusta on kerran viikossa. Myös kurssien hinnat vaihtelevat roimasti. Itse, kun alun perin pohdin stand up -komiikan aloittamista, harkitsin kurssille osallistumista. Kun kyselin esiintymismahdollisuuksia, niin minulle suositeltiin kurssia. Kuitenkin kyseinen kurssi maksoi lähemmäs neljäsataa euroa, ja sen vieläpä järjesti kyseinen yritys, jolta olin esiintymismahdollisuuksia tiedustellut, koin sen aivan liian kalliiksi ja jopa kyseenalaiseksi rahastuskeinoksi. Kyseisestä kurssista olen itseasiassa jälkikäteen kuullut vain hyvää, mutta olen silti ollut tyytyväinen, että aloitin ilman sitä. Kurseilla annetaan usein stand up -komiikasta kuva hyvin haastavana taiteenlajina. Sitä se kyllä onkin, mutta onneksi en tiennyt sitä heti aloitettuani. Olisin saattanut lannistua jo ennen ensimmäistäkään keikkaa.

Olen itse toiminut opettajana useammalla stand up -kurssilla. Jokaisen olen aloittanut seuraavanlaisesti: ”Tervetuloa stand up -komiikan kurssille. Tämä kurssi on tavallaan aivan turha, koska stand up -komiikkaa voi oppia vain tekemällä”. Tämä saattaa kuulostaa juuri sellaiselta yllä kuvailemaltani lannistavalta tiedolta, mutta tarkoitukseni on nimenomaan rohkaista ihmisiä lavalle. Usein kurssille tulevat ovat pohtineet stand up -komiikkaa jo pidemmän aikaa, mutta eivät koe olevansa vielä valmiita. He sanovat, ettei

”setti ole vielä kasassa”, viitaten siis siihen, ettei heillä ole vielä valmista materiaalia lavalle. Ei heillä ikinä tulekaan olemaan, elleivät he ikinä astu sinne lavalle. Näin ollen, jos he oppivat kurssilta sen, että heidän pitää mahdollisimman pian nousta stand up -lavalle, niin se on jo riittävä asia.

Valtaosa pitämistäni kursseista on ollut suhteellisen nopeita ja intensiivisiä viikonlopun kestäviä pikakursseja. Näissä hankaluus usein on se, että viikonlopun aikana oppilailla ei ole aikaa suunnitella, tutkia, kokeilla ja kehittää stand up -komiikkaansa eteenpäin. Ainakaan minun avustuksellani. Niiden tarkoitus onkin olla vain tutustumista stand up -komiikkaan. Kurssit ovat innostava alkuysäys, josta kurssille osallistuva voi saada kipinän ja aloittaa stand up -komiikan tekemisen. Lisäksi niissä koomikoksi haluavilla on mahdollisuus tutustua toisiinsa. Kenties he löytävät toisistaan innostavan, samassa pisteessä olevan työtoverin, jonka kanssa open mic -klubien kiertäminen sujuu mukavammin. Varsinkin pienemmillä paikkakunnilla ei edes välttämättä ole mahdollista open mic -klubia jonne pääsisi esiintymään. Tällöin kurssilaiset voivat perustaa sellaisen itse. Rohkaisevia esimerkkejä on viime vuosina noussut muun muassa Porista ja Joensuusta, jossa paikalliset aloittelevat koomikot ovat tyhjästä käynnistäneet stand up -komiikkakenen.

Kursseista on hyötyä myös siinä, että niissä saa eri näkökulmia, sekä opettajalta että muilta osallistujilta. Niissä kenties tutustuu tietynlaiseen stand up -komiikkaan, joka avaa omaa näkemystä lajin erilaisuudesta. Lisäksi kurssien avulla voi välttää joitain sudenkuoppia, joihin aloittelijat tyypillisesti putoavat. Pelkästään niinkin yksinkertainen asia kuin mikrofonitekniikka, saattaa pilata muutaman ensimmäisen keikan. Tällaiset käytännön, hyvinkin yksinkertaiset, asiat on helppoa oppia suoraan kurssilla. Kun ne on sisäistänyt, tulevat ne luonnollisesti lavalla itsestään.

Olen myös pitänyt yhden pidemmän stand up -kurssin. Se oli työharjoitteluni Teatterikorkeakouluun, joten aikaa oli mukavasti enemmän. Kurssi koostui kolmesta viikonlopusta. Tällöin pystyimme rauhassa ensimmäisen viikonlopun aikana tutustua stand up -komiikkaan, toisena viikonloppuna alkaa kirjoittamaan materiaalia ja kolmantena viikonloppuna esiintyä. Lisäksi tässä kurssissa parhaana puolena oli se, että kurssi huipentui stand up – iltaan, jossa kaikki kurssilaiset esiintyivät. Olen pitänyt myös yhden

lyhyemmän viikonlopun kurssin yhteydessä stand up -illan, mutta vaikkakin ilta oli onnistunut, niin se tuli osalle kurssilaisista liian nopeasti kohdalle. He eivät olleet ehtineet vielä edes sisäistää mitä stand up -komiikka oikeastaan on. Toisaalta itsehän olen juuri painottanut, että vain lavalla voi oppia koomikoksi, joten uskon senkin kokemuksen olleen heille merkittävä.

Teatterikorkeakouluun työharjoitteluna pitämäni kurssin stand up -ilta meni kuitenkin aivan nappiin. Kurssilaiset olivat kuitenkin jo tutustuneet erilaisiin stand up -komiikan tyyleihin, kirjoittaneet materiaalia, esiintyneet toisilleen, saaneet palautetta minulta ja muilta kurssilaisilta, muokanneet materiaalia pidemmälle ja lopulta sitten pääsivät esiintymään oikeaan iltaan. Illan järkkäsimme omin voimin Tikkurilan Vernissan pieneen teatterisaliin. Yleisöksi kaikki kutsuivat ystäviään ja yleisö olikin ihanan kannustava.

Pitämilläni kursseilla on ollut yhteensä noin nelisenkymmentä osallistujaa. Heistä muutaman keikan on tehnyt noin kymmenisen ihmistä, pidemmälle on jatkanut vain muutama, mutta yhdestä heistä on jo tullut ihan ammattilaiskoomikko. Yksi neljästäkymmenestä yrittäjästä ei ehkä ole kovinkaan rohkaiseva määrä, mutta mielestäni vastaa varsin hyvin alan todellista tilaa.

4.2 Kokemuksellinen oppiminen

Stand up -komiikkaa voi siis oppia vain yleisön edessä tekemällä. Silloin täytyy oppia kokemuksistaan. Oppiminen etenee sykleissä, keikalla saadusta havainnosta tehdään johtopäätöksiä ja muutetaan omaa toimintaa seuraavalle keikalle. Kyse on siis kokemuksellisesta oppimisesta. Kokemuksellista oppimista pisimmälle on kehittänyt David A. Kolb, mutta kokemuksellinen oppimisnäkemys juontaa juurensa jo 1930-luvulta. Erityisen suuri rooli on ollut Yhdysvaltalaisella psykologilla ja filosofilla John Deweylla, jolta on peräisin sanonta ”learning by doing” eli tekemällä oppiminen. Juuri tästä on kyse stand up -komiikassa.

Deweyn (Dewey 1929/1999) mukaan tieteellinen tutkimus on käytännöllistä toimintaa, kohteeseen vaikuttamista. Tietoa saadaan tästä

vuorovaikutuksesta. Hänen mukaan menetelmä ei ole erilainen tieteessä, filosofiassa, arkielämässä eikä taiteessa. Lähtökohtana on ongelma, johon on löydettävä ratkaisu. Ratkaisun saaminen edellyttää toimintaa, josta saadaan tietoa, jonka avulla saadaan ratkaisu.

Deweyn mukaan kokemus on jatkuvaa vuorovaikutusta aktiivisen kokijan ja dynaamisen elinympäristön välillä. Tämä vuorovaikutus jäsentyy jatkuvasti vaihtelevissa tasapainotiloissa ja epätasapainotiloissa kokijan ratkaistessa ongelmia, jotka nousevat hänen omasta kokemuspiiristä. (Westerlund & Väkevä 2010, 38-39)

Stand up -keikoilla asioita tapahtuu, sekä esiintyjässä, että yleisössä. Onkin erityisen tärkeää oppia tunnistamaan nämä tapahtumat. Kokeneempi esiintyjä osaa tunnistaa omat tekonsa ja niiden seuraukset jo ennen tekoa tai välittömästi tämän jälkeen. Aloittelevat koomikot eivät välttämättä osaa erottaa omaa muutostaan yleisön muutoksesta. He eivät ymmärrä omien tekojensa muuttavan yleisön toimintaa.

Joskus keikka menee erittäin hyvin, mutta sitten yhtäkkiä yleisö ei enää reagoikaan toivotulla tavalla. Sankey nimittää tätä bussista pois jäämiseksi (Getting off the buss). Koomikko on tehnyt jotain, joka rikkoo hänen luotettavuutta tai hän ei yksinkertaisesti saavuta hänelle asetettuja odotuksia. Koomikko on siis saattanut tehdä rutiinin, joka on liian ristiriidassa aiempiin rutiineihin, samalla paljastaen ne valheeksi. Tai illan MC on esitellyt koomikon maailman hauskimpana ihmisenä, eikä koomikko millään yllä tälle tasolle. (Sankey 1998, 157) Tällaisen koettuaan koomikko oppii hyvin nopeasti olemaan saattamatta itseään tämänkaltaisiin ansoihin.

Deweylle kokemus kasvaa esiin arkikokemuksesta. Taiteessa Dewey puhuu täyskokemuksesta, joka on taiteellisesti kanavoitu esteettinen kokemus. Täyskokemus syntyy vuorovaikutuksesta, jossa kokemuksen tilapäinen epätasapainotila ja siitä seuraava epämääräisyyden tunne, kanavoidaan uudeksi tasapainotilaksi ja eheyden tunteeksi ympäristön kanssa. Tämä tasapainotila on palkitseva, koska kyse on erityisen intensiivisestä kokemusprosessista. Arjen käytännöllinen ongelmanratkaisu ei onnistu avaamaan niitä ilmaisun piirteitä, joita taiteessa käsitellään. Kuitenkin arjen ongelmaratkaisu on osa taidetta. Esteettisen tasapainotilan saavuttaminen

vaatii aina tutkivan prosessin, jossa jokin havaittu este tai ongelma toiminnassa edellyttää aiemmissa kokemusprosesseissa muodostettujen tapojen tiedostamista, tarkistamista ja uusien ratkaisujen hahmottamista. (Westerlund & Väkevä 2010, 42)

Stand up -keikoilla esiintyjä kokee joskus iltoja, jolloin kaikki osuu kohdilleen. Mikään ei epäonnistu. Koomikko kokee vahvan flow-tilan ja uskaltaa ottaa myös riskejä jotka kannattavat. Koomikko ikään kuin surffaa naurujen aalloilla. Tällainen kokemus saattaa olla myös sattumaa. Olosuhteet vain osuivat kohdilleen. Mutta kokemuksistaan oppineena tällaisen tilan saavuttaminen helpottuu. Koomikko oppii, että esitystilassa on jo ikään kuin nauru olemassa. Koomikon tehtäväksi jää vain ohjailla sitä haluamiinsa suuntiin ja kohtiin.

4.3 Kokemuksellisuuden kaksi näkökulmaa

Stand up -komiikassa kokemuksellinen oppiminen saa toisenkin näkökulman. Se on kokemuksellinen kahdesta näkökulmasta. Koomikko oppii kokemuksistaan, mutta stand up -komiikka on myös taidetta, joka on sidoksissa vahvasti tekijän kokemuksiin. Stand up -komiikka on hyvin henkilökohtaista. Kuten monessa muussakin taiteenlajissa, myös stand up -komiikassa oma henkilökohtainen kokemus on keskeinen tekemisen lähtökohta.

Taidepedagogiikan professori Inkeri Savan mukaan tekijän oman elämän henkilökohtaisuus kuitenkin myös heijastuu muualle maailmaan. Paikallisista ja yksilöllisistä lähtökohdista määrittyvät ja avautuvat konkreettisina myös yhteiskunnalliset teemat. Yksilöllisen ja kollektiivisen vuorovaikutuksessa piilee tämänkaltaisen taiteen arvo. Yksityisestä kasvaa yleinen ja yleinen vaikuttaa yksilölliseen. (Sava 2007, 121)

Oman itsensä ja oman toiminnan äärelle pysähtyminen on ristiriitainen prosessi. Samalla kun tutkii syvintä sisimpäänsä, on pystyttävä etäännyttämään itsensä nähdäkseen henkilökohtaisen osana laajempaa sosiaalista ja yhteiskunnallista kokonaisuutta. (Sava 2007, 122)

Stand up -komiikan katsoja nauraa samaistuessaan koomikkoon tai hänen sanomisiinsa. Vaikka kyseessä tuntuisi olevan vain koomikolle itselleen tyypillinen omituisuus, se usein on huomattavasti laajempaa. Savan mukaan taiteen keinoin tapahtuva työskentely oman elämän kanssa voi olla hyvinkin yksilöllistä ja henkilökohtaista. Kuitenkin tämä yksilöllisyys on vain osa totuutta. Ihmisen identiteetti rakentuu vuorovaikutuksessa sosiaaliseen yhteisöön, kulttuuriin sekä yhteiskunnallisiin olosuhteisiin. (Sava 2007, 123)

Tällöin koomikon on hyvä oppia myös selventämään itselleen omat motiivinsa. Koomikon pitää ymmärtää mitä haluaa vitsillään sanoa. Alussa vitsi saattaa olla vain tarkoitettu herättämään naurureaktio, johon tietysti stand up -komiikassa tähdätään, mutta syvemmälle mennessään koomikko usein huomaa vitsin sisältävän väittämän. Tällöin, vaikka koomikko puhuukin itsestään, on selvää, että tämä väittämä kertoo myös jostain yleisemmästä asiasta. Tällöin koomikolla on myös vastuu siitä, että väittämä kestää lähemmän tarkastelun eikä ole ristiriidassa koomikon oman arvomaailman kanssa.

Kokemus on siis subjektiivinen ja henkilökohtainen sekä myös objektiivinen ja ympäristöön sitoutunut (Kupias 2001, 18).

Savan mukaan taiteessa kokonaisvaltainen oppiminen edellyttää jatkuvaa oman ilmaisullisen työskentelyn ja vastaanottoprosessin vuorovaikutusta. Pitää tehdä havaintoja, seurata omaa ilmaisuprosessia sen eri vaiheissa ja huomioida siihen liittyviä taidollisia valmiuksia. Prosessin aikana syntyviä mielikuvia ja ideoita tulee arvioida kriittisesti. Niitä pitää kokea elämyksellisesti, tulkita ja antaa ilmaisutoiminnalle sekä sen vaiheille persoonallisia merkityksiä. Tällä toiminnalla voi saada uusia ideoita, laajentaa näkemystä sekä suorittaa korjaavaa toimintaa. Tällöin ilmaisu myös muuttuu kaiken aikaa. (Veräjänkorva 1998, 35)

Vaikka kokemuksellisessa oppimisessa, sekä myös stand up -komiikassa, ei voi liikaa korostaa kokemuksesta reflektoidulla saatua teoriaa, pitää ottaa huomioon ison osan tästä prosessista olevan intuitiivista toimintaa. Ihmisen mieli ratkoo ongelmia, vaikkei itse sitä aktiivisesti uskoisikaan tekevänsä. Monesti olen lavalla esiintyessäni saanut eräänlaisen ahaa-elämyksen ymmärtäen, että näinhän tämä pitää tehdä. Kyseessä ei välttämättä siis ole

ollut aktiivisesti etsitty ongelmanratkaisu, silti alitajuntani on kuitenkin ongelmaa pohtinut ja jostain kumman syystä juuri sillä hetkellä olen sen asian saanut ratkaistuksi

4.4 Jatkuva oppimisprosessi

Miten siis oppia stand up -komiikkaa? Oppiminen on yksilössä tapahtuva muutos (Kupias 2001, 7). Tarvitaan siis jotain mikä edesauttaa tuota muutosta. Kokemuksellisen oppimisnäkömyksen mukaan oppiminen on nimenomaan kokemusten muuttamista sekä laajentamista.

Stand up -komiikka ei ole teoreettinen laji. Stand up -komiikassa teorian muodostaminen ei onnistu ilman yleisön edessä saatuja kokemuksia. Kaikki tieto mikä stand up -komiikasta on saatavilla, esimerkiksi oppikirjoista, on kokeneiden koomikoiden tuottamaa ja pohjautuu heidän, tai muiden koomikoiden, kokemuksiin. Tällöin opetellessaan stand up -koomikoksi ihminen tarvitsee luonnollisesti paljon niitä kokemuksia. Ja ne kokemukset ovat nimenomaan stand up -keikkoja. Alalla ajatellaankin, että vaatii noin sata keikkaa koomikon saada kiinni tekemisestään. Sadan keikan tuomasta kokemuksesta ja siitä saadusta tiedosta muodostuu jo suhteellisen kattava otanta. Tällöin saadaan rajatuksi pois sattumat.

Kolb selittää kokemuksellisen oppimisen lähestymistavassa oppimisen jatkuvana syklisenä prosessina. Siinä korostuu nimenomaan aktiivinen oppimisprosessi. Tämä prosessi muodostuu omakohtaisesta kokemuksesta, kokemuksen pohtimisesta eli reflektoinnista, käsitteellistämisestä tai yleistämisestä sekä aktiivisesta kokeilevasta toiminnasta. Tästä prosessista syntyy uusia kokemuksia ja sykli käynnistyy uudelleen. Tämän oppimissyklin keskeisimpänä vaiheena nähdään reflektiivinen eli pohdiskeleva vaihe. (Kupias 2001, 16)

Stand up -komiikassa korostuu reflektiovaiheessa keikkojen tallentaminen. Pitää olla aineistoa, jota tutkimalla pääsee pohtimaan omaa tekemistä. Sitä ei kannata jättää omien, usein hatarien, muistikuvien varaan. Lavalla ollessaan koomikon huomio keskittyy useisiin eri asioihin. Varsinkin koomikon uran

alkuvaiheessa kuitenkin suurin osa huomiosta keskittyy lähinnä koomikon omaan materiaaliin. Tällöin ympäristön ja yleisön havainnointi jäävät pieneksi.

Reflektiivisyys on toimintaa, jossa tutkitaan kokemuksia, ajatellaan ja arvioidaan tekemäänsä tavoitteena ymmärtää ne paremmin. Reflektiivisyys on kuten mikä tahansa taito. Sitä on harjoitettava. Kubiaksen mukaan juuri reflektio erottaa ammattilaiset muista. Ammattilaiset analysoivat kohtaamaansa ongelmaa rajaten sen. He ajattelevat tekemäänsä, miettivät sitä eri näkökulmista arvioiden sitä. He ottavat selvää, miten asiat toimivat ja miksi. Heille reflektointi ei ole vain jälkikäteen tapahtuvaa pohdintaa, vaan he refleктоivat koko toiminnan ajan. Toimintaa täydentää ja muuttaa toimijan ja toiminnan välillä tapahtuva vuorovaikutus. (Kupias 2001, 24)

Ammattilaiskoomikon erottaa aloittelijasta juuri tämä hetkessä tapahtuva reflektointi. Usein aloitteleva koomikko tajuaa, ettei keikka mennyt hyvin, mutta syitä hän ei siihen osaa erotella. Tällöin on tärkeää, että koomikko on tallentanut keikkansa ja pystyy sen avulla refleктоimaan ja pääättelemään miksi keikka ei onnistunut. Ammattilaiskoomikko taas pystyy esiintyessään analysoimaan syyn, miksei jokin asia toimi ja muuttamaan omaa toimintaansa tilanteen vaatimalla tavalla.

Uuden tiedon muodostamisessa on reflektiolla tärkeä merkitys. Reflektio on aktiivista itsearviointia ja jatkuvaa. Kokemus voi olla oppimisen potentiaalinen perusta, mutta merkityksellinen siitä voi muodostua vain reflektion avulla. Kokemus on merkityksellinen vain silloin, kun kohtaa tilanteen, josta ei selviä aikaisempien kokemusten tuottamalla rutiinilla. (Kupias 2001, 18)

Tässä korostuu mielestäni myös eri esiintymispaikkojen ja -tilanteiden kokeilun merkitys. Koomikko joutuu urallaan hyvin erilaisten tilanteiden ja yleisöjen eteen. Usein kuitenkin yleisöt vaihtelevat juuri esiintymistilanteen tai -paikan mukaan. Yrityksen pikkujouluihin tilattu koomikko esiintyessään yrityksen taukotilassa saa hyvin erilaisen kokemuksen kuin koomikko, joka esiintyy stand up -klubilla, jonne yleisö on varta vasten tullut katsomaan komiikkaa. Olosuhteet saattavat olla stand up -komiikalle hyvinkin

epäsuotuisat. Nämä olosuhteet selittävät usein koomikon epäonnistumista ja niihin voi toki vedota pohtiessaan miksi koomikko ei keikallaan onnistunut. Se ei silti tarkoita, että näitä olosuhteita voisi syyttää kerrasta toiseen, sillä nämä epäsuotuisat olosuhteet tulevat toistumaan koomikon uralla. On opittava myös selviytymään huonoissakin olosuhteissa tai opittava luomaan olosuhteet paremmiksi

Myös Deweyn mukaan ihmisen poikkeuksellisen nopea ja monipuolinen oppiminen edellyttää, että ihminen asennoituu kokemuksiinsa tietyllä tavalla. Dewey kutsuu tätä asennetta pohdinnaksi (reflektion). Juuri tämä on se, joka erottaa ihmisten oppimisen muiden eläinten yrityksen ja erehdyksen menetelmästä. Yrityksen ja erehdyksen menetelmä on olosuhteiden armolla. Näin ollen muuttuvat olosuhteet aiheuttavat sen, ettei suoritettu teko toimikaan odotetulla tavalla. Kun tietää yksityiskohtaisesti, mikä asia aiheuttaa jonkin seurauksen, voi etsiä sen edellyttämiä olosuhteita. Nimittäin, jos jotkut edellytyksistä puuttuvat vallitsevista olosuhteista, voi tehdä jotain niiden tuottamiseksi. Tämä vaatii sen, että tietää mitä vaikutuksen aikaansaamiseen tarvitaan. Myös jos asian tuloksena on ei-toivottuja vaikutuksia, voi pyrkiä poistamaan joitain yksityiskohtia. Reflektio edellyttää kriittistä suhtautumista omiin kokemuksiin. Reflektion avulla pystyy paremmin käsittämään toivotun tuloksen, eli sen mihin on toiminnallaan pyrkimässä, sekä miten ympäristö vastaa näihin pyrkimyksiin. Tällöin ei jää olosuhteiden muutosten armoille. Reflektoinnin avulla voi muuttaa toimintaa joustavasti muokkaamalla tottumuksiaan ja korjaamalla käsityksiään. Deweyn mukaan pohdinnan tavoite onkin kokemuksen jatkuva laajeneminen ja rikastuminen. Satunnaisen pohdinnan varaan ei kuitenkaan tarvitse kokemuksen kehittymistä jättää, vaan pohdinnan voi jalostaa tietoiseksi kokemuksesta oppimisen menetelmäksi. (Alhanen 2013, 125-128)

Stand up -komiikassa olosuhteet ovat varsin korostetussa asemassa. Koomikon tärkeäksi tehtäväksi muodostuu usein olosuhteisiin mukautuminen. Kokemuksen tuoman tiedon avulla koomikko tietää jo paikalle saapuessaan, tai viimeistään lavalle astuessaan, millä tavalla kyseisissä olosuhteissa pitää toimia. Olosuhteita on myös välillä helppo muokata toisenlaisiksi. Usein ei tarvita kuin hieman katsomon tuolien siirtoa tai esiintymisvalojen uudelleen suuntaamista saavuttaakseen paremmat

olosuhteet. Nyt kun stand up -koomikoiden tuottamat stand up -klubit ovat Suomessa yleistyneet, voin sanoa oman kokemukseni perusteella olosuhteiden parantuneen. Tätä ei kuitenkaan voi oppia, ellei ole kokenut erilaisia olosuhteita ja samalla onnistumisen ja epäonnistumisen kautta saavuttanut tarvittavaa tietoa.

Oppiminen on siis prosessi, jossa tieto saadaan kokemusten kautta reflektoiden ja siirrytään kohti ilmiöiden teoreettista ymmärtämistä ja parempia toimintamalleja (Kolb 1984, 38). Omakohtainen kokemus on kokonaisvaltaisen oppimisen oleellinen osa. Kuitenkaan kokemus ei sinänsä vielä takaa oppimista. Oppiminen vaatii, sekä kokemuksen havaintoa, että tämän tulkintaa. Pelkkä kokemus yksinään ei siis ole riittävä oppimiselle. Myöskään pelkkä reflektio ei yksinään riitä oppimiseen, vaan pitää olla jotain mitä reflektoida, jokin kokemus josta aloittaa. (Kolb 1984, 42)

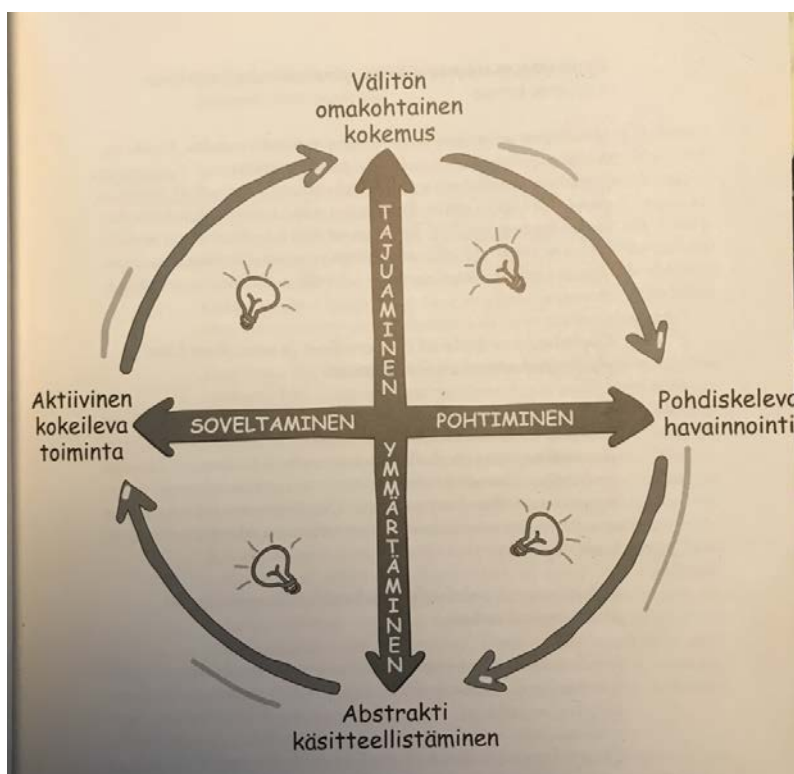
Kokemuksen havainnointi ja sen tietoinen pohtiminen ovat tärkeitä.

Kokemusta voi ymmärtää sekä käsitteellistää sopivalla teorialla. Nämä jäsentävät intuitiivista kokemusta tuoden siihen etäisyyttä lisäämällä tietoista hallintaa. (Kupias 2001, 16) Reflektoimalla kokemuksiaan koomikko voi oppia ymmärtämään myös tekemiään virheitä sekä niihin johtaneita tekijöitä. On yhtä tärkeää, että koomikko tiedostaa mitä teki väärin keikalla, kuin sen mitä teki oikein.

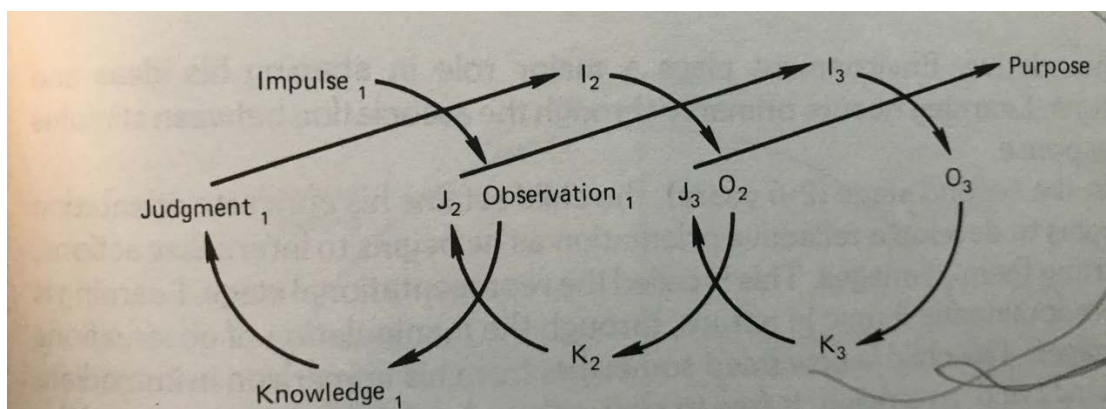
Kolbin oppimisen syklinen malli (1984) on todennäköisesti tunnetuin sekä käytetyin malli kokemuseräisestä oppimisesta. Keskeisintä siinä on sen sisältämät perusulottuvuudet eli ymmärtämisen ulottuvuus sekä muuntelun ulottuvuus. Ymmärtämisen ulottuvuudessa toistensa ääripäissä ovat kokemus ja käsitteellistäminen. Ymmärtämiseen sisältyvät keskeisesti motivaatioon ja tiedolliseen ymmärtämiseen liittyvät asiat. Muuntelun ulottuvuudessa ääripäät ovat reflektio ja toiminta. Tähän ulottuvuuteen sisältyvät sisäisen ja ulkoisen toiminnan välinen muuntelu. Voimme havainnoida ajatteleamalla niin toiminnan aikana kuin toiminnan jälkeen sitä, mitä toimiessamme tapahtuu. Oppimisen tavoitteena on asteittain parantuvan teorian muodostuminen ja sen soveltaminen. Kokemuksellisessa oppimisnäköyksessä korostetaan ulkoista konkreettista tekemistä, käytäntöön soveltamista.

Kokemuksellisen oppimisen syklissä on neljä vaihetta. Niistä ensimmäinen on välitön omakohtainen kokemus. Sitä seuraa refleктоiva havainnointi, joka keskittyy kokemusten ja tilanteiden monipuoliseen pohdintaan. Kolmantena on abstrakti käsitteellistäminen, jolle on ominaista systemaattinen ajattelu ja ongelmanratkaisu. Neljäntenä syklissä toistuu aktiivinen kokeileva toiminta, jossa korostuu käytännön toiminta ja ihmisiin tai tilanteisiin vaikuttaminen. Sykliin kuuluvat myös kokemusten ymmärtämisen ja muuntamisen ulottuvuudet. Ymmärtämisessä on kysymys siitä, kuinka paljon oppiminen on tiedostamatonta, intuitiivista kokemista ja kuinka paljon yleistämällä tapahtuvaa tiedostettua käsitteiden ymmärtämistä. Subjektiivisten kokemusten avulla voidaan muuttaa teoreettisia käsitteitä itselle merkityksellisiksi. (Kolb 1984, 42-60; Kupias 2001, 16)

Nämä vaiheet yhdistämällä saadaan muodostetuksi kokemuksellisen oppimisen kehä.

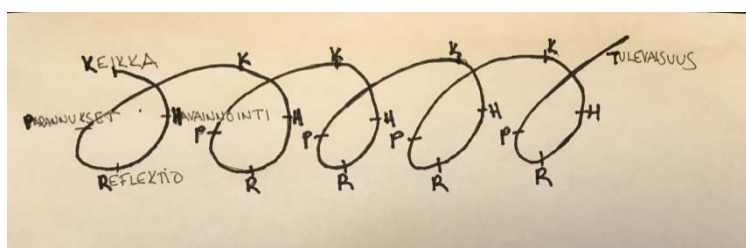


Kuva 3. Kolbin kehä (Kupias 2001, 17)



Kuva 4. Deweyn kokemuksellisen oppimisen kehä (Kolb 1984, 23)

Omaa oppimistani stand up -koomikoksi haluan ajatella eräänlaisena variaationa Deweyn kehästä. Kolbin kokemuksellisen oppimisen kehä visuaalisena elementtinä pysyy paikallaan. Pyörii niin sanotusti tyhjä. Omassa kehässäni mennään jatkuvasti eteenpäin, loputtomiin asti, samalla oppien koko ajan lisää.



Kuva 5. Oma kehä

Usein itselleni tulee stand up -komiikan suhteen kausia, jolloin minusta tuntuu, että pyörin vain paikallani. En kehity lainkaan, eikä uusia tilaisuuksia aukene. Tällöin on hyvä muistaa, että kehitystä tapahtuu jatkuvasti. Ajattelen silloin taaksepäin. Jos mietin vaikkapa omaa nykyistä taitotasoani verraten sitä viime vuotiseen tasooni, huomaan oppineeni hyvinkin paljon. Samoin olen todennäköisesti saanut paljon uusia kehittäviä tilaisuuksia stand up -komiikassa. Kyse on siis vain perspektiivistä. Eteenpäin meno on siis itselleni omassa kehässäni erittäin tärkeää.

5. KOOMIKON ASKELEET: HAPAROIVASTA ALUSTA OMAAN SOOLOON

Aloittelevan stand up -koomikon matka kohti ammattilaisuutta on hyvin pitkä ja kivinen tie sekä vaatii todellista paneutumista. Valitettavan usein stand up -komiikasta kovastikin kiinnostuneille todellisuus iskee päin naamaa vieden lopulta kiinnostuksen koko lajiin.

Jokaisen stand up -koomikon urakehitys on tietysti omanlaisensa.

Seuraavaksi yritän kuitenkin kuvailla koomikon, ehkä ne tyypillisimmät, askeleet suomalaisella stand up -kentällä

5.1 Kipinästä ensimmäiseen keikkaan

Aluksi kaikki lähtee siitä, että tuleva koomikko saa kipinän stand up -komiikkaa kohtaan. Syitä tietysti on monia. Itselläni kipinän aiheutti jo lapsena nähty Eddie Murphyn stand up -soolo kaverilta lainatulta VHS-nauhalla. Olen esiintynyt lähes koko ikäni. Aloitin yhdeksänvuotiaana teatteriharrastuksen paikallisessa harrastajateatterissa. Huomasin nauttivani suuresti saadessani ihmiset nauramaan. Jo koulun ensimmäisellä luokalla pikkujoulujuhlissa minä ja ystäväni Pasi esitimme yleisölle kuulemiamme vitsejä. Teini-ikäisenä ystäväni koostuivat mopojaan rassaavista koviksista, joiden kanssa viihdyin hyvin. En kuitenkaan ikinä oppinut edes erottamaan työkaluja toisistaan, mutta jotain hyötyä minusta piti tälle höllälle sidosryhmälle olla. Tehtäväkseni jäi kertoa hauskoja tarinoita toilailuistamme. Roolikseni muodostuikin toisten hauskuuttaja. Voisi siis sanoa komedian olleen iso osa koko persoonallisuuteni kehitystä. Yhdysvaltalainen, jo edesmennyt, koomikko Richard Jeni kertoo tajunneensa jo lapsena, ettei hänestä tulisi jalkapalloilijaa, suurta naistenmiestä eikä koulun kovanaamaa. Joten hän alkoi kehittää aivojaan. Hän oppi saamaan hyväksyntää muilta olemalla hauska. (Ajaye 2002, 107)

Kuitenkin vierähti lähes kaksikymmentä vuotta ennen kuin astuin stand up -lavalle. Lisäksi olin muutamia kertoja nähnyt Suomessa kaksituhattaluvun alkupuolella stand up -komiikkaa ja suoraan sanottuna, se näytti niin helpolta, että ajattelin harhaisesti onnistuvani helpolla.

Tämä kipinä, oli sen aiheuttanut mikä tahansa, lopulta johtaa siihen, että tuleva koomikko päättää kokeilla siipiään lavalla. Helpoin tie tähän on etsiä kaupungistaan open mic -klubi, jonne kuka tahansa pääsee esiintymään. Itse kokeilin tosin ensiksi esiintymistä ystäväni syntymäpäivillä ja kun olen jutellut muiden koomikoiden kanssa, niin se tuntuu yleiseltä tavalta. Kuitenkin mielestäni ensimmäinen stand up -keikka on se, mikä tapahtuu stand up -klubilla. Paikassa, jonne ihmiset ovat varta vasten saapuneet stand up -komiikkaa katsomaan. Oma ensimmäinen virallinen keikkani oli Helsingin On the rocks ravintolassa syksyllä 2009. Kuten minä, niin myös esimerkkimme aloitteleva koomikko, löytää lopulta klubin jonne pääsee esiintymään. Koska esiintymisvuoro harvoin osuu ihan samalle illalle, hän alkaa miettiä tulevaa settiään.

Vakiintuneena käytäntönä on, että aloitteleva koomikko saa lava-aikaa viisi minuuttia. Erittäin tärkeä asia uudelle koomikolle on ymmärtää, ettei annettua lava-aikaa saa missään tapauksessa ylittää. Sillä miten hauska koomikko on ei ole väliä, koska ajan ylittäessään koomikko leimautuu hyvin helposti koomikoksi, joka sotki koko illan aikataulun (Carter 2001, 157).

Ensimmäinen viisi minuuttia juttuaihioita tulee usein yllättävän helpolla. Koomikko on kuitenkin jo pitkään haaveillut stand up -komiikasta ja näin ollen kehitellyt juttuideoita pidemmän aikaa. Omassa tapauksessani tätä ideoiden hauduttelua tapahtui useita vuosia. Kuitenkin todennäköisesti jo ensimmäisellä keikalla huomaa suurimman osan ideoista olevan lähes käyttökelvottomia. Ei niinkään huonoja ideoita vaan omaan taitotasoon suhteutettuna mahdottomia saada hauskoiksi ja tarpeeksi yksinkertaisiksi.

Usein ensimmäinen keikka sujuu koomikoilla hyvin. Ensimmäisessä keikassa lataus on poikkeuksellisen suuri ja siihen on valmistauduttu kunnolla. Yleensä ensimmäinen romahdus tulee sitten muutaman keikan jälkeen, kun on alkanut hyvin menneiden keikkojen jälkeen yliarvioimaan omat taitonsa. Sitä menee keikalle niin sanotusti ”takki auki” eli huonosti valmistautuneena. Tämä vaihe kuitenkin jossain vaiheessa tulee kaikille, joten sinänsä hyvä, jos se osuu kohdalle jo uran alkuvaiheessa. Open mic -koomikoilla kuitenkin on

lähtökohtaisesti lupa epäonnistua. Kukaan ei oleta, että hyvin lyhyen aikaa stand up -komiikkaa tehnyt onnistuisi joka kerralla.

Näiden ensimmäisten keikkojen tuomien lavaminuuttien lisäksi erittäin tärkeässä roolissa on toisiin koomikoihin tutustuminen. Hieman kokeneemmilta koomikoilta saa hyviä vinkkejä omaan esiintymiseensä ja vitsien kirjoittamiseen. Vielä tärkeämpänä näen tässä verkostoitumisessa sen, että näiden kautta, aloitteleva koomikko kuulee lisää paikoista, jonne voisi päästä esiintymään. Ala on sen verran pieni, että tekijät tuntevat toisensa suhteellisen hyvin. Ja paras tapa saada lisää keikkoja, on toisten koomikoiden suosittelu.

5.2 Hyvä kymppi ja kova vitonen

Tätä open mic -klubeilla kiertämistä kestää pitkään. Joillain vuoden tai kaksi, joillain jopa kymmenen vuotta. Jotkut eivät pidemmälle edes pyri. Itselläni ensimmäiseen maksukeikkaan, eli keikkaan, josta minulle maksettiin ihan oikealla rahalla, meni aika lailla tarkalleen kaksi vuotta.

Kuitenkin, jos koomikko kehittyy ja osoittaa potentiaalia, hän pääsee aina hitaasti eteenpäin. Oma setti vahvistuu ja pian koomikolla on kasassa niin sanotusti hyvä kymppi, eli kymmenen minuuttia toimivaa materiaalia. Tästä hän saa hiottua niin sanotun kovan vitosen, joka on viisi minuuttia kivenkovaa, tappavaa materiaalia. Kun sanotaan, että koomikko tappoi tai murhasi lavalla, se tarkoittaa hänen naurattaneen yleisön lähes kuoliaaksi.

Aloitteleva koomikko alkaa päästä hieman paremmille, silti vielä open mic -klubeille. Näitä klubeja voisi paremminkin kutsua treeniklubeiksi. Ne eroavat open mic -illoista siinä, että niissä käy myös ammattilaiskoomikoita harjoittelemassa uusia juttujaan. Niissä koomikko tapaa siis myös ammattilaiskoomikoita. Heidän kautta onnistuessaan, hän saattaa saada suositteluja ammattilaisklubien tuottajille. Tällä tavalla lupaava open mic -koomikko pääsee ammattilaisklubille open mic -spotille. Siellä koomikko pääsee kokeilemaan, miten hänen kova vitonen toimii oikeassa klubiympäristössä.

Itselleni tällainen oli Helsingin kaupunginteatterin Studio Pasilassa toimiva Club Act! one. Studio Pasilan klubi oli ikään kuin spinoff versio Hämeenlinnan vastaavasta klubista. Nykyään paikka on Suomen pitkäikäisin yhä toiminnassa oleva stand up -klubi ja aikoinaan Yle kuvasi siellä samannimistä stand up -ohjelmaa. Ohjelman tunnusmusiikki toimii siellä yhä intromusiikkina esiintyjille. Kun ensimmäistä kertaa nousin paikan lavalle ja musiikki alkoi soimaan, tuntui uskomattomalta, että yhtäkkiä minä nousin sen tahdissa lavalle. Studio Pasila tuntuu olevan vielä nykyäänkin iso askel koomikoille. Vielä aloitellessani stand up -komiikkaa, oli myös paljon muita ammattilaisklubeja, joihin sai open mic -spotteja. Nyt niitä on valitettavan vähän ja näin ollen siirtyminen open mic -klubeilta ammattilaisiltoihin on vaikeampaa.

5.3 Jalka ammattilaisklubin oven väliin

Tässä kohtaa uraansa aloitteleva koomikko on vakiintunut kasvo open mic - ja treeniklubeilla ympäri Suomea. Hänellä alkaa olla materiaalia vartin verran. Seuraava merkittävä etappi on hänen esiintymisensä open mic -klubilla illan viimeisenä. Tästä usein käytetään nimitystä headliner eli pääesiintyjä. Tällöin koomikkoon luotetaan, että hän onnistuu hyvin saattaen illan arvoiseensa päätökseen. Hänen oletetaan olevan se illan hauskin koomikko. Tämän paikan saaminen tietysti riippuu paljon siitä, keitä muita illassa on esiintymässä. Usein paikan saa se kokenein koomikko. Tosin illan MC on todennäköisesti se illan oikeasti kokenein. Se onkin seuraava etappi.

Open mic -iltojen MC:nä toimiminen on hyvin haastavaa. MC:n pitää saada, usein valitettavan harvalukuinen, yleisö lämpenemään ja pidettävä tunnelma korkealla, vaikka muut koomikot epäonnistuisivat seteissään. Tästä hommasta usein saa jo hieman rahaa. Riippuen lipputuloista, palkkio on usein viidestäkymmenestä sataan euroon. Tässä kohtaa koomikko on saavuttanut jo todennäköisesti hyvän rutiinitason ja alkaa herättää kiinnostusta tuottajissa.

Suomen stand up -kentällä toimii muutama ammattilaistuottaja. He ovat usein osa menestyneemmän koomikon yritystä. Esimerkkinä voisi sanoa Sami Hedbergin Sam`'s comedy clubin, joka työllistää useita työntekijöitä, sekä

Hedbergin omiin projekteihin, että muutamaan ammattilaisklubiin. Toinen iso tekijä on Andre Wickströmin W&T comedy joka pyörittää muun muassa aiemmin mainittua Club act! onea. Lisäksi nämä isommat firmat pyörittävät useita stand up -festivaaleja. Kuitenkin alalla on ollut viime vuosina isoja muutoksia. Yhä useampi iso toimija on poistunut alalta tai luopunut suurimmalta osin yksittäisten stand up -klubien tuottamisesta, keskittyen valtakunnallisiin kiertueisiin. Niinpä koomikot ovat alkaneet tuottaa stand up -klubeja itse. Näin ollen toisilta koomikoilta kuultu palaute uusista tekijöistä on saanut vielä suuremman merkityksen.

Esimerkkikoomikkomme saa seuraavaksi hieman pidemmän spotin ammattilaisklubilta, usein kestoiltaan kaksitoista tai viisitoista minuuttia. Näistä keikoista usein maksetaankin puolet verrattuna niin sanottuun oikeaan ammattilaisspottiin. Alalle on muodostunut myös hankala rako näiden ja oikeiden spottien välille. Koomikko pääsee tekemään vartin vetoja, mutta ammattilaisspottiin tarvittaisiin kaksikymmentäviisi minuuttia toimivaa materiaalia. Tällaista on vain erittäin vaikea päästä harjoittelemaan. Ja koska harjoittelemaan ei pääse ja näin ollen tuottajat eivät ole koomikolta tällaista nähneet, he ottavat mieluummin ammattilaishankalle esiintyjän, jonka tietävät varmasti onnistuvan.

5.4 Kilpailut ja yksityiskeikat

Seuraava ratkaiseva etappi koomikolle saattaakin olla stand up -komiikka kilpailu. Kilpailuita on monenlaisia ja usein ne ovat suunnattu vain aloittelijoille, mutta monille käänteentekeväksi tilaisuudeksi on muodostunut Vuoden tulokas -kilpailu. Vuoden tulokkaan tittelistä on kilpailtu jo vuodesta 2001 asti ja sen on voittanut muun muassa Jaakko Saariluoma, Krisse Salminen ja Ismo Leikola. Se on kutsukilpailu, eli kilpailun järjestäjät kutsuvat sinne vuosittain viidestä kymmeneen varteenotettavaa kilpailijaa. Usein tätä kutsua saa odottaa vähintään pari vuotta, mutta ei ole poikkeuksellista, että siellä kilpailevat ovat puurtaneet komiikan parissa jo viitisen vuotta.

Itse pääsin kilpailuun vuonna 2011 kahden vuoden kokemuksella stand up -komiikasta. Kilpailun voittaja, sekä siinä hyvin pärjänneet, saavat usein palkinnoksi kunnon mahdollisuuden ammattilaisklubeilla. Ja jos he siellä pärjäävät, he vakiinnuttavat todennäköisesti paikkansa kyseisen klubin esiintyjäkaartissa. Itse voitin kilpailun ja laskenkin sen aloittaneen ammattilaiskoomikon urani. Aloin päästä ammattilaisklubeille sekä kilpailun järjestänyt ohjelmatoimisto myi minua useille yksityiskeikoille.

Minulle siirtymä stand up -ammattilaiseksi ei ollut kovin suuri muutos. Freelancer teatterintekijänä olin jo tottunut jatkuvaan epävarmuuteen työtilaisuuksissa, sekä hyvin pieneen elintasoon. Suuremmat hyppy kohti ammattilaisuutta ovat ottaneet useat kollegani, jotka ovat saattaneet irtisanoutua vakituisesta opettajan virasta pystyäkseen tekemään stand up -komiikkaa vapaammin. Itselleni hyppy oli pienempi. Jatkoin kuitenkin sekä teatteriopettajan työtä, että opintojani. Kului vielä kolme vuotta, kunnes uskalsin luopua myös tuntiopettajan paikasta Tikkurilan teatterikoulussa. Siinä vaiheessa keikat veivät jo niin paljon aikaani, että koin laiminlyöväni opettajan työtäni.

Kuten minä, niin myös esimerkkinä koomikko, alkaa tässä vaiheessa uraansa saada yksityiskeikkoja erilaisiin tapahtumiin. Useat stand up -tuottajat ovat kytköksissä erilaisiin tapahtumatuottajiin, jotka tarvitsevat koomikoita yksityistilaisuuksiin aina häistä, isojen yritysten pikkujouluihin. Nämä yksityiskeikat muodostavatkin ammattilaiskoomikoiden tuloista suuren osan. Niistä maksetaan erittäin hyvin jopa suurelle yleisölle tuntemattomalle koomikolle. Syynä kovaan hintatasoon, sen lisäksi että tässä kohtaa takana on usein jo vuosia kovaa ja ilmaista työtä, on se, että nämä keikat ovat välillä äärimmäisen hankalia. Pikkujouluissa saattaa olla kolmesataa humalaista firman työntekijää, joista kukaan ei ole kiinnostunut kuuntelemaan stand up -komiikkaa. Tällöin on selvää, että koomikon rutiinisuurituksen taso on oltava korkea. Koomikon vitsien pitää myös olla tapahtuman luonteeseen sopivia, eikä ole poikkeuksellista, että koomikko kirjoittaa useita minuutteja vain kyseiseen tapahtumaan sopivia rutiineita.

Monet aloittelevat koomikot saattavatkin eksyä näille keikoille liian aikaisin. Jos oma taitotaso ei ole vielä riittävä, niin tuloksena saattaa olla katastrofi,

eikä kyseinen yritys enää tilaa stand up -koomikkoa juhliinsa. Tällöin myös muiden koomikoiden työmahdollisuudet vähentyvät. Tuottajat myös kyselevät asiakkailtaan palautetta koomikosta ja huono palaute vaikuttaa ehdottomasti negatiivisesti kyseessä olevan koomikon tuleviin mahdollisuuksiin. Jos asiakas tilaa putkimiehen, niin lähtökohtaisesti asiakas olettaa saavansa ammattilaisen, joka osaa hommansa. Sama pätee myös tälle alalle.

5.5 Festivaalit, televisio ja kiertue

Kuitenkin tämän esimerkin koomikko on tehnyt työnsä erinomaisesti ja on tässä kohtaa jo luotettava vaihtoehto, sekä yksityistilaisuuksiin sekä stand up -klubeille. Seuraavana hän pääsee esiintymään stand up -festivaaleille. Näitä festivaaleja on ympäri Suomen. Useat ovat jo vakiinnuttaneet paikkansa ja myyvät katsomot täyteen joka vuosi. Isoimmat festivaalit ovat Helsinki Comedy Festival, Tampereen ja Hämeenlinnan Tomaatteja! Tomaatteja! -festivaalit, sekä Turun stand up -festivaalit. Lisäksi hyvin menestyvät myös Kuopion, Joensuun, Jyväskylän, Lappeenrannan, Oulun ja Rovaniemen stand up -festivaalit.

Näihin pääseminen on iso asia koomikolle. Niissä ovat Suomen parhaat koomikot ja siihen porukkaan pääseminen tuntuu tietysti hienolta. Samalla ne herättävät myös katkeruutta rannalle jääneissä. Itse en vieläkään aina pääse joka vuosi jokaisille festivaaleille. Monet niistä ovat muodoltaan pienempiä, eikä paikkoja riitä kaikille. Onkin hyvä muistaa, että tuottajat kaipaavat niihin vaihtelua, sillä yleisökään ei välttämättä halua nähdä joka vuosi samoja naamoja. Niinpä jos ne jonain vuonna jäävät väliin, seuraavana vuonna paikka saattaa osua kohdalle.

Välillä kuitenkin katkeruus valtaa tekijät tälläkin alalla. Alalla on kova kilpailu, vaikkakin mielestäni reilu sellainen, ja tavallaan jokaisen toisen koomikon menestys on sinulta pois keikkojen muodossa. Kuitenkin tällä tavalla ajattelu on tuhoisaa. Ensinnäkin toisen koomikon menestys saattaa hyödyttää myös sinua. Sami Hedbergin valtava suosio on lisännyt ehdottomasti yleisön kiinnostusta stand up -komiikkaa kohtaan, luoden paljon uusia klubeja. Näin ollen Hedbergin menestys on nostanut myös muita

koomikoita esiin. Lisäksi ainakin omalla kohdallani, vertailu toisiin koomikoihin ja heidän mahdolliseen menestykseen on tuhoisaa omalle luovuudelle.

Monet koomikot, itseni mukaan lukien, kokee jonkinlaisen katkeruuskauden. Siinä katselee muiden koomikoiden keikkakalentereja sekä festivaalien esiintyjäjulkistuksia, miettien että miksi nuo koomikot pääsevät tuonne ja minä en. Usein kuitenkin syy löytyy omasta itsestään. Ei vielä ole kuitenkaan tarpeeksi hyvä. Tällöin katkeruus pitää saada valjastettua motivaatioksi tehdä enemmän töitä. Itse koin suurena hetkenä, kun kollegani joskus huomautti minun puhuvan katkeraan sävyyn muista koomikoista. Hänen mielestään se oli turhaa, koska olin lupaava koomikonalku ja aikani vielä koittaisi. Muistan ajatelleeni, että jos katkeruuteni on näin läpinäkyvää, on aika tehdä jotain asialle. Päätin lopettaa katkerana olemisen ja ihme kyllä se toimi. Itsessäni vapautui huomattava määrä energiaa työn tekemiseen ja kehittymiseeni aivan omassa tahdissani. Kuitenkin suurin kilpailu tässä lajissa tehdään itsensä kanssa. Sinänsä on hassua, että juuri festivaalipaikoista unelmoidaan, vaikka niistä maksetaan suhteellisen huonosti verrattuna muihin keikkoihin. Kyseessä onkin nimenomaan tunnustuksen saaminen ja se tunne, että kuuluu tähän suhteellisen harvalukuisen porukkaan.

Useiden koomikoiden mielestä seuraava etappi tulisi jo paljon aiemmin, mutta mielestäni tähän väliin tulee MC-spotti ammattilaisklubilla. Monet, minä mukaan lukien, ovat tehneet tämän jo aiemmin kuin esimerkiksi koomikkomme, mutta mielestäni MC:nä toimiminen on aina suuri luottamustehtävä. MC:n virka on illalle erittäin tärkeä. Itse laitan tuottamassani illassa mieluiten parhaan koomikon tähän vastuulliseen hommaan. Toki tämä riippuu hyvin paljon koomikon tyylistä esiintyä. Jotkut sopivat kyseiseen hommaan toisia paremmin, mutta mielestäni ammattilaisklubilla MC homman saaminen on ehdottomasti iso virstanpylväs matkalla todelliseksi ammattilaiseksi.

Televisio on taas viime aikoina nostanut päätään suomalaisessa stand up -kentässä. Ylen esittämä Club act! one -sarja teki tutuksi suomalaista stand up -kenttää vuosina 2006 ja 2007. Vuonna 2005 taas Sub tv esitti Get up, Stand up -nimisen stand up -komiikkakilpailun, jonka voitti Sami Hedberg. Näiden

ohjelmien jälkeen ei televisiossa ole juurikaan stand up -komiikkaa näkynyt. Monet stand up -koomikoista kyllä tulivat televisiossa tutuksi, mutta ei niinkään stand up -komiikkaa tekemällä. Ylen Naurun tasapaino alkoi vuonna 2013 ja uudisti jo Get up, Stand up -ohjelmasta tuttua kilpailuformaattia. Sarjaa tehtiin kolme kautta ja se sai varsinkin kahdella viimeisellä kaudellaan varsin innokkaan ja runsaslukuisen katsojajoukon.

Itse pääsin Naurun tasapainoon sen kolmannelle kaudelle. Kilpailussa tutustuttiin joka viikko uuteen aihealueeseen tai yhteisöön ja seuraavana viikkona tästä aiheesta kirjoitettiin viisi minuuttia stand up -komiikkaa. Sitten vedettiin keikat televisiokameroiden edessä ja illan päätteeksi, tositeveemäiseen tapaan, joku lähetettiin kotiin. Tämä mielestäni opetti minut sietämään paineita varsin hyvin. Olen aina jännittänyt esiintymisiäni hyvin paljon. Kuitenkin ohjelmassa oli todella kovat panokset ja viimeiset kolme lähetystä lähetettiin suorana kotikatsomoihin.

Ohjelman jokaisella kaudella kolmen parhaan sijat ovat vieneet kokeneimmat koomikot. Näin oli myös meidän kaudella. Ensimmäisessä suorassa lähetyksessä ottaessani käteeni mikrofonin telineestään, mikrofonin johto irtosi ja putosi lattialle. Päässäni pyöri. Ainut mitä ajattelin, oli, että miksi juuri nyt. Miksi minä? Kuitenkin tämä oli tapahtunut minulle ennenkin keikalla. Nostin vain johdon lattialta ja yhdistin sen mikrofoniin ja sanoin ”Miksikä ei suorassa lähetyksessä”. Tämä kirvoitti yleisössä isot naurut. Jos minulla ei olisi ollut tuossa vaiheessa takana jo kuuden vuoden kokemusta niin olisin saattanut musertua. Kilpailu meni kuitenkin osaltani hyvin, sillä sijoituin lopulta kolmanneksi ja palkinnoksi voittajakolmikko sai Suomen kiertueen.

Naurun tasapainon jälkeen Nelosella on jo kahtena vuonna pyörinyt Nelosen stand up -ohjelma, jossa iso osa suomalaisia stand up -koomikoita esittävät noin kymmenen minuutin keikkansa. Näiden ohjelmien myötä stand up -komiikka on saanut lisää katsojia myös klubeille.

Iso askel koomikon uralla onkin saada se ensimmäinen televisioesiintyminen. Omasta kokemuksesta voin sanoa, että ei televisioesiintyminen ihmeitä uralle tee, mutta se kyllä lisää katsojien mielenkiintoa juuri sinun komiikkaasi

kohtaan. Stand up -komiikka tuntuu olevan aina vain suosittumpaa, joten sitä on televisiossakin aina vain enemmän ja enemmän. Tämä tarkoittaa, että tilaisuuksia avautuu myös aloitteleville koomikoille. Televisioon ei kuitenkaan voi suhtautua kuin normaali keikkaan jossain pimeässä klubissa. Tv-keikan näkevät helposti sadat tuhannet ihmiset. Heistä tuskin kukaan on nähnyt koomikkoa aiemmin, joten heidän vaikutelma koomikon kyvyistä muodostuu tästä televisioesiintymisestä. Silloin kannattaa olla varma siitä, että omat kyvyt ovat riittävällä tasolla. Mahdollisuus esiintyä televisiossa kyllä tulee lähes jokaiselle koomikolle, mutta mokattuaan sen mahdollisuuden pahimmillaan suorassa tv-lähetyksessä, uutta mahdollisuutta ei välttämättä saa enää koskaan.

Lisäksi tv-esiintymiset poikivat usein runsaasti yksityiskeikkoja, joissa koomikon täytyy tehdä puolituntia vakuuttavaa stand up -komiikkaa. Sekin on hyvä pitää mielessä, että pystyy varmasti lunastamaan saamansa odotukset. Stand up -koomikko ja näyttelijä Markku Toikka sanookin, että televisio on väline, jolla on loputon tarve uusille koomikoille, mutta on hyvä muistaa, että se altistaa koomikon hyvin suuren huomion kohteeksi. Jos valmista materiaalia ja esiintymiskokemusta on vielä koomikolla hyvin vähän, saattaa lupaavankin koomikon urakehitys olla vaarassa. (Toikka & Vento 2000, 99)

Koomikot esiintyvät pääsääntöisesti korkeintaan muutaman sadan katsojan komiikkaklubeilla, mutta isommat kiertueet tehdään konserttisaleissa. Harppaus perinteiseltä klubilta isoihin saleihin on valtava. Esimerkiksi Turun Logomossa, Helsingin Kulttuuritalolla tai Finlandiatalossa voi esiintyä kerrallaan lähes kahdellentuhannelle katsojalle. Tämä vaatii koomikoltakin hieman enemmän kuin hauskoja juttuja ja staattista seisoskelua mikrofonin takana.

Usein ensimmäisen tällaisen kiertueen pääsee tekemään osana ryhmää. Itse tein ensimmäisen juuri Naurun tasapaino -ohjelman jälkeen, osana ohjelman voittajakolmikkoa. Toisen taas Nelosen Stand up -ohjelman jälkimainingeissa. Tämänkaltaisen kiertue on ehdottomasti osa koomikon askeleita matkalla uran huipulle. Naurun tasapainon kiertue kasvatti suurimmassa määrin omaa itsetuntoa. Kiertueen alussa ensimmäisellä keikallamme Espoon Sellosalin takahuoneessa olimme kauhuissamme. Emme pystyneet käsittämään, että

meitä kolmea oli katsomassa loppuunmyyty sali. Ja vieläpä kaksi samana iltana. Odotimme vain, että kohta paikalle saapuu joku oikea, tunnettu koomikko. Näin ei tietysti ollut, vaan meidän oli hoidettava homma kolmistaan. Ilta meni mainiosti ja aloimme uskoa omiin kykyihimme.

Kun on koomikkona jo vakiinnuttanut paikkansa ammattilaiskentällä ja alkaa olla jo tuttu nimi ainakin stand up -komiikkaa aktiivisesti seuraaville, niin seuraava looginen etappi on tehdä kaikki yksin. Oma soolo, jollaisen minäkin juuri tein. Monet ovat tehneet sen jo paljon aiemmin urallaan, mutta minulla ajatus ei ollut edes käynyt mielessä ennen tätä opinnäytettä pohtiessani. Kun esiintyy toisten kanssa, on aina osa kokonaisuutta. Ikinä ei voi tietää tuliko yleisö juuri sinua katsomaan. Kun olet illassa ainut esiintyjä, niin jossiteltavaa ei jää. Lisäksi oma soolo mielestäni (onnistuessaan) todistaa sen, että pystyt hoitamaan koko illan yksin. Muita esiintyjiä ei tarvita. Tosin tässä on hyvä muistaa, että muiden koomikoiden kanssa työskentely on mielestäni yksi alan parhaita puolia. Yksin on, kuten arvata saattaa, paljon yksinäisempää.

Kun soolo on tehty ja jos tuntee löytäneen oman yleisönsä, ja on vakuuttunut siitä, että sitä on myös tarpeeksi, on aika tehdä oma soolokiertue. Isoimmissa esiintymispaikoissa näitä ei Suomessa ole kovin moni tehnyt. Isoja konserttisaleja yksinään kiertäneitä ei ole kuin kourallinen. Ismo Leikola, Sami Hedberg, Niko Kivelä, Ilari Johansson, Mika Eirtovaara ja Jaakko Saariluoma taitavat olla ainoat. Itse koen ettei vastaavanlainen kiertue ole minulle vielä vuosiin ajankohtainen.

5.5 *Stand up -soolo*

Tällä kertaa olin itse kuitenkin tekemässä sooloesitystä. Eli ilta koostuisi vain minun esityksestäni. Suomessa tehdään stand up -soolo esityksiä yllättävän vähän. Isoimmat nimet kuten Sami Hedberg, Simo Leikola ja vaikkapa Ilari Johansson tekevät toki omia kiertueitaan, joissa he aina tekevät uuden soolon kiertuetta varten. Kuitenkin meissä tavallisimmissa, niin sanotuissa rivikoomikoissa, soolot ovat harvinaisempia. Niissä sinänsä ei ole välttämättä taloudellista järkeä suhteessa työn määrään, koska tuntemattomampaa koomikkoa ei yleisö tule niin isolla joukolla katsomaan, joten esiintymispaikat

ovat pieniä. Näin ollen lipputulot jäävät suhteellisen pieniksi. Taloudellisesti voikin olla järkevämpää tehdä useamman koomikon kesken yhdessä keikat isommissa paikoissa.

Kuitenkin iso osa ammattikoomikoista jossain vaiheessa tekee soolon. Kyse on usein siitä, kuten johdannossa kerroin, että haastaa itseään tekemään sen tunnin komiikkaa. Lisäksi varsinkin Mika Eirtovaara ja Joni Koivuniemi tuntuvat tekevän joka toinen vuosi soolon, jonka kuvaavat videolle ja julkaisevat sen jossain muodossa faneilleen. Tällä tavalla toimiessaan he ”polttavat” materiaalinsa, ja heidän on pakko alkaa tuottaman uutta materiaalia. Materiaalin ”polttaminen” on sanonta, jota käytetään, kun koomikko esittää materiaalinsa televisiossa tai muulla tavoin jakaa sen julkisesti muualla kuin stand up -lavalla. Nykyään yleinen tapa on palkata kuvausryhmä ja tehdä stand up -esityksestään DVD, jota myy, tai laittaa tallenne esimerkiksi nettisivuilleen, josta sen voi kuka tahansa maksua vastaan ladata omalle koneelleen. Monenlaisia keinoja on. Tomi Haustola, jopa käsittäakseni ainoana Suomessa, julkaisi oman DVD:nsä ääniraidan Spotifyssä.

Useat koomikot ovat tehneet kuitenkin sooloesityksensä sillä tavalla, että heillä on esityksessään lämmittelijä. Tässä tavassa on luonnollisestikin hyvänä puolena se, että joku toinen lämmittää yleisön sinua varten. Sinulla on siis tavallaan MC joka saa illan käyntiin. Itse koin kuitenkin juuri tärkeäksi sen, että teen kaiken itse. Koska kyseessä on sooloesitys, niin olkoon se puhtaasti sitä.

Yksi suosikkiasiani stand up -komiikassa on se, että kaikki riippuu sinusta itsestäsi. Jos onnistut, on kaikki omaa ansiotasi, jos epäonnistut, saat syyttää vain itseäsi. Näin ollen, kun kyseessä on sooloesitykseni, halusin hoitaa kaiken itse. Eipähän jäisi mitään jossiteltavaa, kävi miten kävi. Lisäksi ravintola Lepakkomiehen omistajat, jotka antavat meidän pitää siellä klubia, haluavat myydä olutta mahdollisimman paljon. Tämän vuoksi esityksessä on pakko olla tauko. Jos minulla olisi lämpäräkoomikko mukana, illan rakenteesta tulisi hankala. Silloin tekisin yksin toisen puoliajan, noin tunnin ja lämpärin pitäisi tehdä ensimmäinen puolisko, vähintään puoli tuntia. Silloin se ei enää tuntuisi minun soololtani vaan kahden koomikon illalta.

Stand up -uran alussa sain vain noin viidestä kymmeneen minuuttiin aikaa lavalla. Tällaisen lyhyemmän keikan voi paahtaa täysillä. Yleensä hyvänä ohjeena on aloittaa toiseksi parhaalla jutulla ja lopettaa parhaalla (Wickström 2005, 160). Silloin saa vahvan alun sekä hyvän lopetuksen. Sen kummoisempaa dramaturgiaa se ei vaadi. Yhdysvaltalaisen stand up -koomikko ja -opettajan Judy Carterin mukaan ei myöskään kannata rakentaa mitään turhia aasinsiltoja päästäkseen aiheesta toiseen. Ihmismieli toimii sillä tavalla, että normaalikeskustelussakin ihminen pomppii aiheesta toiseen. Se on luonnollinen tapa kommunikoida. (Carter 2001, 137)

Siirtyessään pidempään settiin huomaa nopeasti, ettei enää voi vain paahtaa täysillä. Jos ensimmäiset viisitoista minuuttia on todella vahvaa materiaalia ja se saa yleisön tikahtumaan nauruun, on edessä yleisön väsähtäminen. Katsojat eivät valitettavasti jaksa huutonauraa paljon pidempään. Kuitenkin vahva aloitus on tärkeää. Siksi voi etukäteen suunnitella settinsä laittamalla hieman kevyempää materiaalia esityksen puolenvälin tienoille. Materiaalin täytyy toki olla vahvaa, mutta se voi olla vaikkapa hieman enemmän ajatuksia herättävää ja hiljalleen hihityttävää materiaalia. Esitykseen tulee siis yksi tai useampi suvantokohta, joka on hauskaa muttei sietämättömän hauskaa (Wickström 2005, 160). Hetken rauhoittumisen jälkeen koomikko voi alkaa nostamaan esityksensä tahtia ja saada taas yleisön nauramaan kovaa (Sankey 1998, 146). Kuten aiemmin mainitsin, tätä on vaikea harjoitella pääsemättä tekemään pidempiä settejä. Itselläni kävi onneksi hyvä tuuri, sillä harjoittelin pidempiä settejä usein yksityistilaisuuksissa. Ne ovat äärimmäisen opettavaisia kokemuksia. Tietysti koomikon pitää silloin myös onnistua.

Sooloesitykseni kesti yli tunnin. Se on hyvin pitkä aika. Yleisö tosin oli tullut paikalle katsomaan minua ja heidän ennakko-oletuksensa oli, että olen hauska. Tämä antoi minulle alussa hieman enemmän tilaa kuin normaalisti. Pystyin rauhassa, pikkuhiljaa liukua esitykseen, juttelemalla yleisön kanssa, tehden huomioita esitystilanteesta tai -paikasta. Useat koomikot saattavat käyttää jutteluun yleisön kanssa helposti kymmenenkin minuuttia. Aikaa kuitenkin on paljon. Itse tykkään aloittaa vahvasti. Niinpä usein teen pari minuuttia vahvaa materiaalia alkuun, ennen kuin alan keskustella enemmän yleisön kanssa. Tällöin yleisö on myös jo hieman rentoutunut naurettuaan.

Pidemmässä esityksessä on pakko pitää mielessä myös materiaalin vaihtelevuus. Aiheita on parempi olla useampi, koska jos puhuu pelkästään lapsiperhe-elämästä, yleisö saattaa menettää mielenkiintonsa. Lisäksi koomikoiden oma tyyli määrittää usein myös yksittäisten rutiinien pituutta. Itselläni usein rutiini on noin kolme minuuttia pitkä. Vaarana on, että esityksestä tulee liian tasarytmisen ja liian puuduttava. Rytmiiä pitää rikkoa laittamalla sekaan hyvin lyhyitä, muutaman lauseen mittaisia juttuja, sekä pidempiä kokonaisuuksia. Itselläni rytmiä helpotti se, että pidin tauon välissä. Tällöin sekä yleisö, että minä, saimme pidemmän hengähdystauon välissä. Sain myös tavallaan kaksi alkua ja loppua esitykseen.

6. KOHTI SOOLOA

Ottaen huomioon, että olen tehnyt stand up -komiikkaa jo lähes kymmenen vuotta, on outoa, etten ollut aiemmin ajatellut oman stand up -soolon tekemistä. Kuitenkin, kun mietin tätä taiteellis-pedagogista opinnäytettäni, oli minulle päivän selvää, että soolo olisi ainut vaihtoehto. Kenties olin sitä jo alitajuisesti pohtinut. Olen nähnyt useita sekä suomalaisten että ulkomaisten koomikoiden sooloja. Niissä minua on nimenomaan kiehtonut heidän dramaturgiset ratkaisunsa, sekä se miten hienosti he ovat esityksensä keston kantaneet. Päätin siis tehdä itse saman.

Kuten jo johdannossa kirjoitin, sooloni aihe tuli mieleeni ensimmäisenä. Kasvattaminen on helppo aihe myös ajatellen yleisöä. Heillä kaikilla on jonkinlainen suhtautuminen siihen ja myös kokemuksia siitä. Jos ei itse kasvattajana niin ainakin kasvatettavan roolissa.

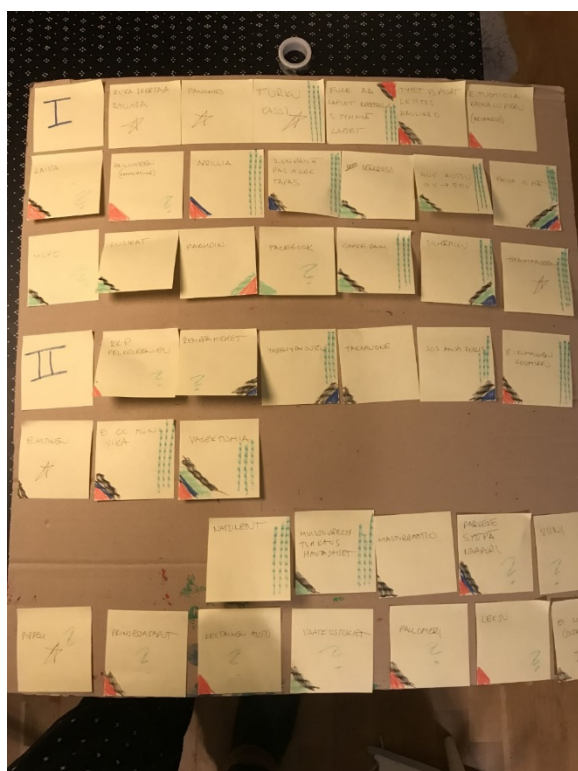
Minulle oli myös selvää, että osa sooloni materiaalista tulisi olemaan jo olemassa olevia rutiineitani. Niissä useassa oli jo näkökulmana kasvattaminen. Lisäksi huomasin tarvitsevani myös hyvin paljon uutta materiaalia. Valmiissa esityksessä uutta materiaalia oli noin puolet eli ajallisesti hieman yli puoli tuntia.

6.1 *Oma prosessi*

Dramaturgi Juha-Pekka Hotisen mukaan dramaturgian määritelmänä on minkä tahansa materiaalin järjestämistä esitykseksi. Näin ollen kaikissa esityksissä on dramaturgiansa. (Hotinen 2003, 202) Pidempää esitystä tehdessä huomaa dramaturgian merkityksen myös siinä, että jotkut rutiinit eivät vain sovi peräkkäin tai edes samaan esitykseen. Esimerkiksi minulla saattaa olla rutiini, jossa kerron olevani ujo sosiaalisissa tilanteissa. Tämä on myös totta, sekä yleisön suhteellisen helppo uskoa, koska tiedetään useita esiintyviä taiteilijoita, jotka työnsä sosiaalisesta luonteesta riippumatta ovat yksityiselämässään suorastaan introverttejä. Lyhyemmässä setissä, missä yleisö ei välttämättä ehdi muodostaa täysin kokonaista käsitystä esiintyjän luonteesta, minulla saattaa taas olla juttu siitä, miten joudun usein ongelmiin

extroverttisen luonteeni vuoksi. Eli hölötän aivan liikaa uusille tuttavilleni. Jos nämä kaksi erillistä rutiinia ovat samassa setissä tai vieläpä peräkkäin, yleisö huomaa asioiden epäloogisuuden, eivätkä osta koko juttua. Samalla se leimaa koko esityksen negatiivisesti, koska yleisö ei enää usko koomikon puhuvan totta. Esimerkiksi kerran kerroin rutiinini, jossa olin käynyt aiemmin päivällä Alkossa ostamassa viiniä. Silloin oli kuitenkin sunnuntai, joten yleisö tajusi, etten ollut voinut ostaa pulloa viiniä ja koko keikka meni suhteellisen huonosti.

Pienillä muutoksilla tällaiset jutut ovat helposti kuitenkin kierrettävissä. Jos puhun olevani ujo ensimmäisessä jutussa, niin voin silti kertoa seuraavassa hölöttäväni kaikille. Se pitää vain muotoilla oikein. Esimerkiksi lisäämällä hölötys-jutun alkuun, että koska olen ujo, hermostun uusista kohtaamisista ja se aiheuttaa hallitsematonta hölötystä, jolla yritän peittää ujouteni. Tämä lisää myös esiintyjän kiinnostavuutta sekä lavahahmon syvyyttä, koska harva meistä on niin yksiulotteinen. Itseasiassa tämä on ehkä jopa uskottavampaa, koska ainakin itse olen sekä intro- että extrovertti riippuen tilanteesta.



Kuva 6. Soolon hahmotelma

Oma kirjoitusprosessini etenee suurin piirtein seuraavalla tavalla.

Idea juolahtaa päähäni ja teen luonnosvihkoon tai puhelimeen merkinnän parilla lauseella. Näitä saattaa kertyä kymmeniä ennen kuin teen asialle yhtään mitään.

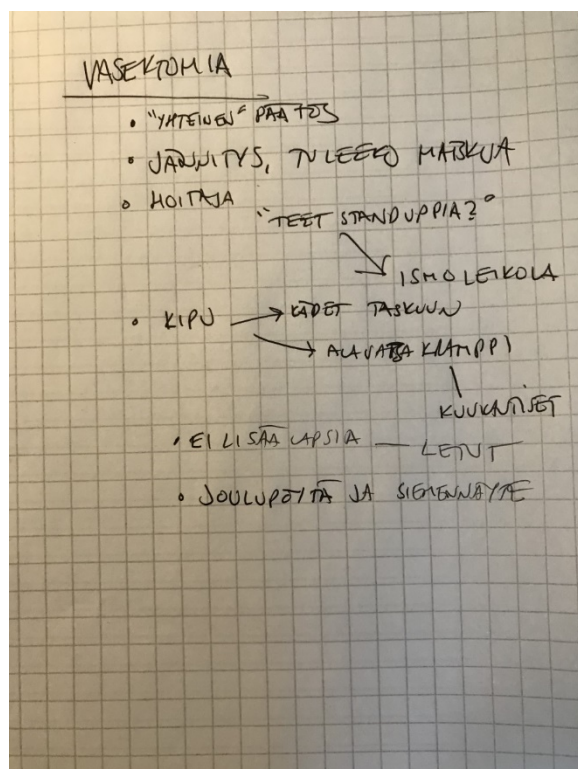
Buukkaan itselleni esiintymisen treeniklubilla. Paria päivää ennen keikkaa alan purkaa muistiinpanojani. Valitsen usein neljästä viiteen ideaa, joita alan kehittää. Mietin eniten jutun premissiä eli lähtökohtaa. Sitä mikä kyseisessä ideassa on perustavanlaatuisen tärkeää. Usein siitä muodostuu johtopäätös, jolloin jutun ytimeksi muodostuu eräänlainen väittämä.

Vaihtoehtoisesti taas jokin asia tai aihe alkaa kiinnostaa minua ja haluan käsitellä sitä lavalla. Tämä on hieman hankalampi tapa, sillä ensimmäisenä minun pitää selvittää itselleni mikä kyseisessä asiassa on hauskaa, sekä mitä haluan asiasta tai aiheesta sanoa. Usein ongelmaksi alussa muodostuu se, etten oikeastaan tiedä mihin kyseisellä jutulla pyrin. Tällöin aiemmin käsittelemäni asenteen merkitys korostuu. Usein jokin aihe tai asia herättää minussa tunnereaktion. Sitä ei pysty täysin käsitteellistämään tai sanallisesti analysoimaan. Silloin se, että tunnistan tunteeni asiaa kohtaan helpottaa minua määrittelemään asenteeni sitä kohtaan, samalla helpottaen asian sanallistamista.

Usein huomaan kirjoittavani materiaalia, kun treenikeikka lähestyy. Itseäni tuntuu auttavan se, että on selvä deadline. Kukin löytää itselleen sopivimman tavan. Amerikkalainen stand up -koomikko Jerry Seinfeld on asettanut itselleen tavoitteeksi istua kynän ja paperin ääreen joka päivä tunniksi. Ainoana vaatimuksena itselleen on istua ilman häiriöitä, kuten puhelinta, musiikkia tai televisiota, tunnin ajan. Pelkkä istuminen on se tavoite, mutta samalla hän usein huomaa kirjoittavansa. (Ajaye 2002, 197)

Minulle tehtiin syksyllä 2017 vasektomia ja koska stand up -sooloni käsitteli kasvattamista ja perheenisänä olemista, koin tämän olevan erityisen tärkeä aihe käsiteltäväksi. En kuitenkaan, muutamaa tilannekomiikka hetkeä lukuun ottamatta, oikein keksinyt mikä siinä olisi erityisen hauskaa. Lopulta päädyin ajatusta pohtiessani kirjoittamaan muistivihkooni seuraavan: ”kun ei voi enää saada lapsia se muuttaa suhtautumista omiin lapsiin. Nyt niitä kattoo että voi helvetti! Ne on tosiaan tässä. Lisää ei tule.” Tähän pariin lauseeseen sain

tiivistettyä olennaisen mitä hain takaa ja siitä kehittyi yksi pisimmästä rutiineista (lähes viisi minuuttia) mitä olen koskaan kirjoittanut. Oudointa rutiinin valmistumisessa oli se, että olin jo operaatiota seuranneena päivänä keikalla treeniklubilla, missä koitin aiheesta puhumista ensimmäisen kerran. Vaikka rutiini oli täysi raakile, se sai käsittämättömän vahvat reaktiot. Syynä taisi olla se, että koin varsin kovaa kipua leikkauksen jäljiltä ja se näkyi. Puhuin siis niin sanotusti sydänverellä asiasta. Kun juttu upposi yleisöön niin hyvin, ajattelin erheellisesti sen olevan valmis. Kuitenkin kun kipu poistui ja koitin juttua uudelleen, se oli menettänyt lähes kaiken hauskuuden. Tällöin tajusin idean olevan kelpo, mutta vaativan paljon työtä. Lopulta meni noin kaksi kuukautta, ennen kuin juttu löysi lopullisen (tai tämän hetkisen) muotonsa. Kuitenkin olin oikein tyytyväinen rutiiniin, sillä se syntyi nimenomaan halusta puhua jostain aiheesta, jonka koin tärkeäksi, eikä ollut juttu joka oli syntynyt yksittäisestä hauskaista punch linestä.



Kuva 7. Vasektomia-rutiinin ensimmäinen luonnos

Kun menen treeniklubille kokeilemaan juttuja, minulla usein on vain ranskalaisilla viivoilla merkittyjä ideoita. Ennen keikkaa kuitenkin yritän

sanallistaa juttuni höpsemällä niitä yksinäni. Usein tässä vaiheessa niihin ilmestyy jotain uutta. Treeniklubilla taas yritän aloittaa keikkani jollain vanhemmalla jutulla, jolloin saan hyvän alun ja yleisö uskoo minun olevan hauska. Tällöin uudet juttuni saavat mahdollisuuden. Mikäli aloittaisin suoraan uudella jutulla ja se epäonnistuisi täysin, antaisi se kyllä oikean kuvan jutun toimivuudesta, mutta tuhoaisi todennäköisesti myös seuraavan. Mikäli uudet jutut toimivat hyvin, etenen niillä loppuun asti. Jos kuitenkin pari juttua ei toimi, yritän nostattaa tunnelmaa jollain lyhyellä vanhemmalla jutulla. Saman teen, jos se uusi juttu, jolla olen suunnitellut lopettavani, osoittautuu kelvottomaksi. Silloin teen loppuun vielä jonkun varman vanhan jutun. Yleisö usein kuitenkin muistaa vain mihin koomikon keikka loppui. Nauruun vai kiusalliseen hiljaisuuteen.

Pääsääntöisesti harjoittelen uusia juttuja vain treeniklubeilla. Kun ne alkavat toimia, siirrän niitä varsinaiseen settiini, jota teen ammattilaisklubeilla sekä yksityiskeikoilla. Kuitenkin sooloa tehdessä minulla oli niin paljon uutta materiaalia työstettävänä, joten tein uutta materiaalia myös ammattiklubeilla. Tämä oli positiivinen yllätys vaikka, kuten aiemminkin on tullut ilmi, oikeat klubit ovat parempia esiintymispaikkoja. Uskon, että jatkan tulevaisuudessa myös rohkeasti juttujen kokeilua ammattiklubeilla.

Nauhoitan puhelimellani jokaisen treenikeikkani. Näin ollen pystyn kuuntelemaan keikan heti jälkikäteen, sekä analysoimaan jutut tarkemmin läpi. Usein huomaan unohtaneeni jonkin tietyn osion jutusta, tai yksinkertaisesti olen painottanut siinä väärää asioita. Näin ollen juttu on menettänyt kaiken hauskuuden. Samalla nauhoitus auttaa palaamaan lavalla keksittyihin osiin. Koska en kirjoita mitään sanatarkkaan ylös, on tämä minulle elintärkeää.

Monet koomikot videoivat esiintymisensä. Itse en ole kokenut sitä tarpeelliseksi. Kun katson videota jälkikäteen, sieltä harvemmin paljastuu mitään uutta minulle. Kenties, koska olen esiintynyt yleisön edessä eri muodoissa yhdeksänvuotiaasta lähtien, osaan aika hyvin ”nähdä” itseni ulkopuolisen silmin. Lisäksi videot tuntuvat ohjaavan huomioni väärin asioihin. Näyttelijä Ville Sandqvist sanallistaa kokemukseni hyvin. Hänen mielestään näyttelijäntyössä videotallennetta katsellessa oppii vääränlaisia

asioita. Taiteilijan työvälineitä ovat hänen vaistonsa, herkkyyys sekä intuitio, jotka vaativat kehitystä. Esiintyvän taiteilijan pitäisi oppia herkistämään itsensä elävässä tilanteessa eikä kopioida videolta saatua tietoa. (Löytönen & Sava 1998, 39) Olen täysin samaa mieltä.

Tosin videoinnissa on myös puolensa. Hyvälaatuinen keikkaklippi toimii sosiaaliseen mediaan jaettuna hyvänä mainoksena mahdollisia tulevia keikkoja varten. Tällöin täytyy olla valmis luopumaan videolla olevasta rutiinista, sillä sosiaalisessa mediassa hyvin leviävä video kerää helposti vielä enemmän katsojia kuin esiintyminen televisiossa. Tällöin rutiini on lopullisesti palanut. Kuitenkin sooloni kenraaliharjoitus kuvattiin videolle. Tästä oli hyötyä minulle. Olin sitä mieltä, että kenraaliharjoitus meni huonosti. Kuitenkin kun katsoin sen videolta, huomasin itse asiassa sen menneen varsin hyvin. Tämä oli tärkeää itseluottamustani ajatellen. Siitä tuli hyvä mieli ja pystyin luottamaan materiaaliini itse soolossa.

Kun olen testannut uutta juttua lavalla, teen nopeasti lyhyet muistiinpanot vihkooni. Usein saatan vain kirjoittaa settilistani ylös, kuinka kauan olin lavalla sekä lisätä pienet hymynaamat niiden juttujen kohdalle jotka saivat hyvät naurut. Lisäksi laitan kysymysmerkkejä niiden juttujen kohdalle joista en ole aivan varma. Seuraavana päivänä kuuntelen usein tallenteeni keikasta. Näin pystyn tekemään nopeat korjaavat muutokset, sekä kenties siirtää jutun jo toimivien listalle tai arkistoida sen jutuksi johon voin palata joskus myöhemmin. Tärkeintä kuitenkin tässä kohtaa on päästä mahdollisimman pian taas lavalle. Jos treenikeikkojen väliin jää viikonkin tauko, huomaan juttujen suhteen polkevani paikallani. Tämän vuoksi harjoitellessani uusia juttuja hommaan itselleni treenikeikkoja alkuviikon jokaiselle päivälle ja keskityn viikonlopun ammattilaiskeikkoihin. Usein jos alkuviikon olen työstänyt onnistuneesti jotain yksittäistä juttua, saan sen jossain muodossa siirrettyä jo viikonlopun keikkasettiin.

6.2 *Koomikon vastuu*

Vitsillä on aina uhri. Jokin, kenelle tai mille nauretaan. Puhun paljon sekä vaimostani että lapsistani lavalla. Mielestäni vitsieni uhri on aina minä. Miten hölmösti minä suhtaudun johonkin asiaan. Olen kuitenkin huomannut, ettei

se selvästikään aina näin mene. Kun puhun avioliitostani lavalla, yritän tehdä sen mahdollisimman rehellisesti, toki liioitellen. Jos joskus uhrina onkin vaimoni se ei ole niin paha asia. Varsinkin jos suurimmassa osassa jutuista uhri olen minä. Vaimoni on kuitenkin aikuinen ihminen ja tietää ammattini sekä tukee minua siinä valtavasti. Hän ei ole myöskään koskaan loukkaantunut sanomisistani.

Lapset ovat hyvin eri asia. He eivät ole voineet valita minua isäkseen. Aiemmin en edes juurikaan ajatellut asiaa. Nyt kuitenkin lapseni ovat jo kouluikäisiä. He ovat nähneet esiintymisiäni televisiosta. Minua huolestuttaa eniten se, että myös heidän ystävänsä ovat nähneet minut televisiossa. Tällöin kaikki mitä siellä sanon, heijastuu myös lapsiini. Siksi olen miettinyt asiaa paljon ja yrittänyt pitää itseni vitsien uhrina.

Minulla on rutiini siitä, miksi tyttölasten isältä kysytään, että onko hän jo hommannut haulikon. Koko rutiinissa on vaarana se, että se vain vahvistaa stereotypioita tyttölasten elämästä, mielestäni olen kuitenkin löytänyt siihen kulman, joka purkaa tätä ennakoasetelmaa. Siinä uhrina ovat lapseni. Rutiini saa hyviä nauruja yleisöltä.

Kun kuvasin kesällä 2017 omaa osuuttani Nelosen stand up -ohjelmaan, olin ottamassa haulikkorutiinin siihen mukaan. Sitten tajusin, että sen todennäköisesti näkee sekä lapseni, että heidän ystävänsä. Ymmärsin, etten voi tehdä kyseistä juttua televisiossa. Olen kerran suututtanut lähes koko sukuni, kun televisioidussa keikassa puhuin edesmenneestä isoäidistäni. Puhuin täysin todenmukaisesti mutta sukulaisteni ja erityisesti äitini mielestä juttu oli mauton ja olisi saanut jäädä kertomatta. En välittänyt tästä palautteesta. Lapsilleni en tätä halua. Olen kertonut haulikkorutiinia kyllä klubeilla ja tein sen myös soolossani. Klubikeikkoja pääsee katsomaan vain aikuiset ja he toivottavasti osaavat nähdä eron todellisuuden ja sarkasmin välissä. Kuitenkin minun on hyvä muistaa se, että hurskaasti aina puhun olevani itse vitsieni uhri, mutta näin ei todellisuudessa ole.

6.3 Harjoitteluprosessi

Kiersin syksyn ja alkuvuoden aikana poikkeuksellisen paljon harjoittelemassa uusia juttujani. Sooloa varten aloin kirjoittaa ylimääräistä materiaalia kesällä 2017 ja kiersin ympäri Suomea saman tien niitä testaten. Toki on vaikea erotella, mitkä keikat olivat pelkkää harjoittelua sooloa varten ja mitkä niin sanotusti tavallisia keikkoja. Työstin kuitenkin sooloni materiaalia lähes jokaisella keikallani. Pidin tätä opinnäytetyötä varten koko ajan työpäiväkirjaa työskentelystäni. Tästä huomasin, että tekemistäni keikoista erottui viisi tärkeää keikkaa, joissa suunnittelemani esitys nytkähti jollain merkittävällä tavalla eteenpäin.

Soolon ensimmäisen virallisen läpimenon jälkeen kävin haastattelemassa stand up -koomikko Mika Eirtovaaraa. Puhuimme stand up -komiikasta yleensä, hänen matkastaan lajin parissa sekä soolon tekemisestä. Jo silloin, kun suunnittelin mahdollisia tapoja tehdä opinnäytetyöni, päätin, että oli aihe mikä tahansa, haastattelen sitä varten Mikaa. Mika on yksi suomalaisen stand up -komiikan pioneereja. Hän on myös koulutukseltaan näyttelijä, sekä tehnyt paljon erilaisia teatterialan hommia aina kirjoittamisesta ohjaamiseen. Hän on myös yksi niistä koomikoista, joilla on pitkä kokemus sooloesitysten teosta, sekä on tunnettu koomikkopiireissä kovasta työmoraalista. Lisäksi Mika on äärimmäisen lempeä luonteeltaan, mikä on aina rohkaissut minua kysymään Mikalta tyhmiltäkin tuntuvia kysymyksiä. Seuraaviin lukuihin olen eritellyt ne tärkeät viisi keikkaa sekä Mikan haastattelun.

6.3.1 Teerenpeli, Tampere 23.10.2017

Tampereella on Teerenpelissä ns. treeniklubi. Treeniklubi on nimitys, jota käytetään stand up -klubista, jossa esiintyjät testailevat uusia juttuideoitaan. Usein paikalla on myös open mic -koomikoita, jotka ovat aloittelijoita ja he harjoittelevat yleisesti stand up -komiikan tekemistä. Kyseinen Teerenpelin klubi on kuitenkin suunnattu ammattilaisten uusien juttujen testaamiseen. Kuten aiemmin mainitsin stand up -klubeja olevan ympäri Suomea satakunta kappaletta. Esiintymismahdollisuuksia siis löytyy paljon.

Hyvän stand up -klubin vaatimuksia on muutama. Tilan tarvitsee olla intiimi suhteessa yleisömäärään. Valaistuksen ja äänentoiston tulee olla kunnossa. Erityisen tärkeää on myös yleisön sitoutuminen. Pitää varmistaa se, että yleisö on paikalla oikeista syistä. Heidän kuuluu saapua paikalle katsoakseen stand up -komiikkaa. Helpoiten tämä saavutetaan laittamalla klubille pääsymaksu. Maksun ei tarvitse olla korkea, kunhan sellainen on. Jos ihmistä ei kiinnosta stand up -komiikka, ei hän maksa siitä edes viittä euroa. Jos taas pääsymaksua ei ole, monet ihmiset tulevat paikalle tekemään muuta, kuten juttelemaan ystäviensä kanssa tai pelaamaan biljardia. Tämä on erittäin huono asia komiikalle. Jos paikka on ilmainen, on tärkeää, että stand up -komiikalle on varattu oma eristetty tila ravintolassa. Tällöin ne keitä komiikka ei kiinnosta, voivat rauhassa tehdä mitä haluavat häiritsemättä esitystä.

Teerenpelin klubi on oikein toimiva. Sinne on pääsymaksu sekä esiintymistila on pieni kabinetti alakerrassa. Sinne ei eksy kukaan, joka ei paikalle halua. Klubia pyörittää koomikkokollegani. Sinänsä yhdistelmä, jossa koomikko on myös tuottaja, on toimiva. Koomikot ainakin tietävät mitä hyvä stand up -klubi tarvitsee. Teerenpelin sapluuna on yksinkertainen. Neljä tai viisi ammattikoomikkoa ja kaikilla aikaa noin 10-30 minuuttia testailla yleisön edessä uusia juttuja. Paikka on hyvin intiimi. Neljäkymmentä katsojaa normaaliasunnon keittiön kokoisessa tilassa. Siellä huomaa hyvin nopeasti mikä homma toimii ja mikä ei.

Tein 23 minuuttia. Aloitin muutaman kerran testatuilla jutuilla, jotka toimivat varsin hyvin ja ovat valmiita siirrettäväksi ns. oikeaan settiini. Itselläni on usein useampi setti vaihtoehto. Yksi on se, millä esiinnyn ammattilaisten stand up -klubeilla ja se muokkaantuu aina uusien rutiinien korvatesa vanhempia. Lisäksi minulla on yksityiskeikoille hieman erilainen setti. Siitä puuttuu kaikkein härskeimmät jutut, sekä liian vaikeat jutut, jotka vaativat katsojalta perehtymistä stand up -komiikkaan. Yksityiskeikkasetin jutut ovat myös hieman vanhempia ja varmasti tilanteessa kuin tilanteessa toimivia, sillä yksityiskeikat saattavat olla hyvinkin hankalia keikkoja.

Lisäksi minulla on vielä paljon juttuja, joita vielä hion ja niistä muodostuukin niin sanotusti treeniklubi setti. Se muuttuu joka ilta.

Seuraavaksi tein Teerenpelissä muutaman hajanaisen jutun, joista kasassa oli vasta perusidea. Yhdessä tuli yleisöltä kunnon reaktio ja huomasin, että siinä saattaa olla jotain. Loput päätin pistää hautomoon, eli arkistoon jonne laitan jutut, joissa mielestäni on jokin idea, mutta se ei ole minulle vielä selkiytynyt. Itse illan tarkoitus oli päästä testaamaan ”Vasektomia” juttuani. Olen sen testannut aiemmin kahdesti ja nyt selvästi ylipitkä juttu, joka kestää noin 10 minuuttia, alkoi hahmottua lopulliseksi. Ensinnäkin huomasin, mitkä osuudet siellä olivat vahvoja ja mitkä, vaikkakin minusta hyvin tärkeitä ja hauskoja osuuksia, turhia.

Sinänsä turhauttava ja tulevaa sooloesitystä ajatellen pelottava ajatus, että kymmenen minuutin kirjoitetusta jutusta tulee lopulta noin neljän minuutin hauska juttu. Mikäli käy onni. Usein, kun katsoo ulkomaan suuria tähtiä ja heidän rutiineitaan, jotka saattavat kestää parikymmentä minuuttia, tuntuu kuin se olisi alun perinkin kirjoitettu niin. Totuus todennäköisesti kuitenkin on, että siihen kymmeneen minuuttiin on kirjoitettu lähemmäs kaksi tuntia materiaalia. Ja nyt en tarkoita kirjoittamiseen käytettyä aikaa, vaan ihan lavalla puhutusta kahdesta tunnista tulee noin kymmenen minuuttia oikeaa materiaalia. Ja näin käy, jos olet todella hyvä ja tähdet ovat suotuisassa asennossa. Itse mietin, jos esitykseni kestää tunnin, testattua materiaalia tulee olemaan noin kymmenen tuntia. 10 prosenttia on aika optimistinen arvio, mutta aikaa minulla ei ole enempää. Tosin tässä on hyvä muistaa, että käytän esityksessä myös paljon aiheeseen sopivaa vanhaa materiaalia.

Vaikka kaiken kaikkiaan olen tyytyväinen keikkaani, silti uusien juttujen kanssa on aina sama filis. Kun ne osuvat kohdalleen asiat tuntuvat äärimmäisen hyviltä ja ajatus omasta poikkeuksellisesta neroudesta nousee, mutta kun seuraava juttu epäonnistuu, tajuaa, että tästä se työ vasta alkaa. Olen perusluonteeltani laiska ja hieman aina lannistun, kun jokin rutiini vaatiikin paljon uudelleen kirjoittelua. Mieluummin osuisin kerralla maaliin. Mutta suoraan sanottuna pitää olla erittäin

tyytyväinen, jos uusien juttujen kanssa 23 minuutin keikasta saa muutaman käyttökelpoisen minuutin.

Uran alkuvaiheessa, kun ainoat keikat olivat open mic –klubeilla, vaati keikan saaminen järjestelmällisesti reissaamista omalla kustannuksella. Nykyään kierrän kyllä ympäri Suomea, mutta se tuntuu helpommalta, koska se on ammatti, josta saa rahaa. Lisäksi kun haluan testata uusia juttuja, saan suhteellisen helposti sovittua keikan, minne vain. Stand up -komiikan yksi kirjoittamaton sääntö on, että kokeneemmat ammattilaiset menevät niin sanotusti jonon ohi. Tämä tarkoittaa sitä, että open mic -klubille viime hetkellä saapuva ammattilainen vie tarvittavat minuutit aloittelevilta koomikoilta. Tavallaan se on erittäin epäreilu käytäntö. Eniten lava-aikaa tarvitsisivat kuitenkin aloittelijat. Mutta kun tällainen käytäntö on olemassa, huomaan omaksi häpeäkseeni käyttäväni sitä silloin tällöin. Epäreilua, mutta toisaalta stand up -komiikka on kovaa työtä ja oppirahat on maksettava. Näin ainakin itselleni vakuuttelen parantaakseni omaatuntoani.

6.3.2 On the rocks, Helsinki 8.11.2017

Päätin soololleni nimen. ”Ei ole mun vika”. Se on lause, jota lapseni käyttävät, jos heille huomauttaa mistä tahansa asiasta. Vaimoni mielestä käytän itse samaa fraasia. En usko häntä. Samalla sen voi myös käsittää siten, ettei tämä ole minun viimeinen sooloesitykseni.

Olen hahmotellut pidempää juttua hautajaisista. Aihe tuli mieleeni, kun ystäväni isä kuoli ja hän kertoi, miten paljon hommaa hautajaisten järjestäminen vaatii. Vieläpä silloin, kun oma suruprosessi on päällä. Tästä sain idean, että pitäisi suunnitella omat hautajaiset etukäteen. Haluan että sooloni loppuu sen nimeen eli lauseeseen ”Ei ole mun vika”. Siitä tulee niin sanotusti Call back lopetus. Call back on termi, jota käytetään silloin, kun koomikko viittaa johonkin aiemmin keikalla esitettyyn rutiiniin. Tämän lopputuloksen saadakseni minun tarvitsee tuoda ”Ei ole mun vika” lause

esille aiemmin esityksessäni. Minun piti siis kirjoittaa lopusta alkua kohti. Keksinkin mielestäni hyvän jutun sekä lopetukseen että alkuun.

On the Rocksissa tein kaksikymmentä minuuttisen keikan. Tein ensimmäisen ”ei ole mun vika” jutun noin viiden minuutin kohdalla ja lopetin hautajaisjuttuun. Se sai mielestäni mukavan vastaanoton, mutta jokin siitä vielä puuttui. Päätin että, seuraavalla keikalla liioittelen lopetuksen huomattavasti pidemmälle.

Vasektomia rutiini on lyhentynyt neljään minuuttiin ja siinä on osia jota toimivat hyvin, mutta osa taas ei saa minkäänlaisia reaktioita. Kuuntelen sen nauhalta ja vaikka en muista sitä tehneeni, niin nauhalta käy ilmi, että olen verrannut leikkauksesta aiheutuneita kipuja naisten synnytyskipuihin ja vieläpä hyvin vähättelevään sävyyn. Ymmärrän miksei naisvaltainen yleisö jutulle lämmennyt. Päätän leikata sen osuuden pois ja korostaa jutussa enemmän omaa tietämättömyyttäni sekä heikkoa kipukynnystäni.

Kuitenkin huomaan keikan jälkeen, että minulla alkaa olla jo noin viisitoista minuuttia uutta materiaalia kasassa. Tuntuu siltä, että onnistun tavoitteessani.

6.3.3 Comico, Rovaniemi 17.-18.11.2017

Minulle tarjoutui jo viime keväänä mahdollisuus tehdä marraskuussa soolokeikat Rovaniemen Comicossa. Koska tiesin tekeväni opinnäytteeni nyt, otin ne mielelläni vastaan. Comicon pikkujoulukaudella klubilla on yksi koomikko, joka tekee noin tunnin keikan. Välissä on tauko. Iltoja on kaksi peräkkäisinä päivinä. Tässä siis tarjoutui minulle tilaisuus ensimmäiseen kunnon harjoitukseen ennen helmikuun virallista sooloa.

En ole koskaan ollut varmastikaan yhtä hyvin valmistautunut kuin nyt olin. Ensimmäinen keikka oli perjantaina. Perjantait ovat jostain syystä aina hieman levottomampia kuin lauantait. Ihmiset ovat väsyneempiä ja usein menevät ennen pikkujouluja suoraan töistä oluelle ja kun on illan esityksen aika, he ovat jo hyvin

vahvassa humalatilassa. Lauantaisin taas ihmiset ovat nukkuneet pitkään ja tulevat vasta suoraan juhlapaikalle. Samoin kävi myös tänä viikonloppuna.

Comicossa show alkaa aina hyvin myöhään. Ilta on niin sanotusti show & dinner tyylisiä, joten ensin katsojat syövät hyvin pari tuntia ja sitten on koomikon vuoro. Lavalle nousee usein vasta puoli yhdeltätoista. Se on stand upin kannalta hieman liian myöhäinen aika. Nyt kun astuin lavalle, ensimmäisenä reaktiona eturivissä istuva vanhempi mies rupesi riisumaan housujaan. Minulle jäi varsin epäselväksi mitä hän ajoi tällä takaa, mutta kun selvisi hänen olevan Lapin yliopiston professori, naurussa oli pidättelemistä. Monet koomikot pistävät lujaa matalaksi tämän kaltaiset tapaukset. Itse koitan kuitenkin muistaa, että paikalla on eri työyhteisöjä, ja kyseinen henkilö joutuu menemään maanantaina töihin tuohon yhteisöön. Niinpä, mikäli kyseinen häirikkö ei ole äärimmäisen rasittava tai pahantahtoinen, päästän heidät helpolla. Teen vain muutamat kuittaukset hänen suuntaansa.

Ensimmäinen puolisko meni todella hyvin. Improvisoin paljon ja tunnelma oli riehakkaan rento. Toinen puolisaika oli vaikeampi. Dramaturgisesti mietin, että olinko tehnyt virheen koska minulla oli toisella puoliskolla paljon pidempiä ja hankalampia rutiineja. Nyt yleisö oli valtaosin liian humalassa tajutakseen mitään. Muutama nuorempi ja ei niin humalainen yleisön jäsen tuntui kuitenkin nauttivan esityksestäni. Tein myös sen virheen, että olin sijoittanut ensimmäisen ”Ei ole mun vika” -rutiinin esityksen ensimmäiselle puoliskolle. Kun lopetin toisen puoliskon ja koko esitykseni call backiin siitä, valtaosa ei enää muistanut koko juttua.

Koko keikasta jäi, hyvin menneestä ensimmäisestä puoliskosta huolimatta, suhteellisen huono maku. Juttelin klubin tuottajan kanssa keikan jälkeen. Hänen mielestään minun pitäisi ottaa paremmin huomioon iltojen pikkujoulukonsepti ja tehdä helpompia juttuja myös toisella puoliskolla tiivistämällä pitkiä juttuja. Onneksi seuraavana päivänä minulla on hyvin aikaa valmistautua toiseen iltaan. Tuottaja oli oikeassa siinä, etten ottanut huomioon pikkujouluyleisöä tarpeeksi hyvin. Minulla on kuitenkin oma agenda. Haluan testata rauhassa sooloni toimivuutta kokonaisuutena.

Seuraavana iltana tiivistämisen sijaan tein toisella puoliskolla kymmenen minuuttia pidemmän keikan kuin edellisiltana. Lisäksi siirsin ensimmäisen ”Ei ole mun vika” -rutiinin toisen puoliskon alkuun. Ilta oli täysin erilainen kuin edellinen. Erityisesti toinen puolisko meni todella hyvin. Yleisön ikäjakauma on nuorempi, eikä kukaan ollut liian humalassa. Mielestäni onnistuin todella hyvin. Tietysti nyt klubin tuottaja ei ollut katsomossa.

6.3.4 Mika Eirtovaaran kanssa kahvilla

Kun päätin haastatella Mika Eirtovaaraa tätä opinnäytettä varten, halusin rajata keskustelumme lähinnä stand up -soolon ja tavallisen stand up -keikan eroihin. Kuitenkin hyvin nopeasti huomasin, että olimme ajautuneet mielenkiintoiseen keskusteluun koko lajista. Mielestäni se avaa oikein hyvin koko stand up -komiikkakenttää Suomessa sekä sen kehitystä vuosien varrella. Mikaa haastattelin 22.11.2017 helsinkiläisessä kahvilassa.

Heikki: *Sä teit sun ekan keikan kauan sitten ja sillä oli nimi. ”Lapseni hirvi...”*

Mika: *”Lapseni isä oli saksan hirvi”.*

Heikki: *Niin ja se oli kuinka pitkä?*

Mika: *Noin 45 minuuttia.*

Heikki: *Aika pitkä niinku ekaksi keikaksi.*

Mika: *Muistaakseni siinä oli tauko.*

Heikki: *Aika poikkeuksellinen tapa aloittaa stand up. Jos yleensä eka keikka on noin 5 minuuttia, niin sä teit 45. Suunnitteliko sä sen niin kuin ihan kokoillan esityksenä, eli että siinä on alku keskikohta loppu?*

Mika: *Siitä on 20 vuotta aikaa, sen mä muistan, että mä ostin sen Judy Carterin stand-up bible kirjan ja aloin vaan kirjoittaa juttuja. Kyllä siinä varmasti joku draaman kaari -ajatus oli.*

Heikki: *Kyllä varmaan koska sä olit teatteriopiskelija silloin.*

Mika: *nii.*

Heikki: *Mä olen nyt miettinyt, kun mä menen kohti sitä mun tunnin esitystä, niin stand upissa on hassua se, että kun sä aloitat sen niin ne on sellaisia 5 minsan*

keikkoja. Sit kun sä opit sen niin alat tekemään 10 minuutin keikkoja. Sit sen jälkeen pitäisikin alkaa tehdä 25 minuutin keikkoja. Kun siis teet 5 tai 10 minuuttia niin se voi olla vain läjä irrallisia juttuja ja voi paahtaa kauheeta vauhtia. Mutta mä muistan, kun mä tein ekan kerran 25 minuutin keikan niin mä en tajunnut, että et voi sitä aikaa vaan paahtaa täysillä. Miten sä kuvailisit sitä eroa?

Mika: *Mä teen ihan saman dramaturgisen työn kuin missä muussakin. Se on yleisön energian ohjailua. Enkä puhu nyt vain stand upista vaan myös teatterissa, sun pitää tajuta se yleisön energia. Ettei yleisölle tuu sellainen olo, että ne joutuu tekemään töitä uudestaan ja uudestaan, että ne pääsee kärryille. Tai, että ne joutuu käyttää energiaa katsomiseen, vaan se pitää ohjata se energia, ettei se lopahda kesken kaiken. Pidetään yllä niiden mielenkiintoa. Esimerkiksi stand upissa jos sä juttelet liikaa yleisön kanssa, ellei se ole koko ajan ja loppuun asti hauskaa, niin sitä enemmän sä ja yleisö joudutte käyttämään energiaa, että ne pääsee mukaan seuraavaan juttuun. Stand upissa sulla on enemmän vapauksia kuin teatterilavalla, mutta sun täytyy olla tietoinen koko ajan siitä energiasta.*

Viiden minuutin keikan voi toki vetää irrallisia juttuja, mutta sama se on minkä tahansa mittaisessa esityksessä, vaikka 20 minuutin, että siinä pitää olla se alku, millä sä saat yleisön mukaan, sit keskikohdassa voi olla jotain ja loppuun sun täytyy saada se nosto. Se on periaatteessa se sääntö jota sitten tietysti voi rikkoa. Ja mä olen välillä hämmentynyt, miten monet ei enää pidä huolta siitä. Että monet esiintyjät ei edes ajattele noita asioita. Ne vaan menee sinne ja sit ne on, että ”oho 20 minuuttia meni, no mun aika oli tässä.”

Heikki: *Niin se ei ole suunniteltu ja harkittu esitys, vaan ikään kuin ajan täyttämistä.*

Mika: *Joo. Silloin kun piti lunastaa oma paikkansa, niin siinä oli aina se oma viimeinen rutiini, johon se huipentui. Mutta siis erona 5 ja 10 vetoihin pidempi on tavallaan niiden samojen osioiden venyttämistä.*

Heikki: *Mulle se suurin shokki 25 minuutin vedoissa oli, että sinne melkein aina tulee se sellainen hiljainen hetki. Ikään kuin kuoppa jossain siellä vartin kohdalla. Että yleisön puhti loppuu. Ei ne jaksa vaan nauraa varttia putkeen...*

Mika: *Tai sit sen pitää olla helvetin nerokkaasti kuljetettu, ettei ne huomaa nauravansa sitä putkeen.*

Heikki: *Mä oon käynyt nyt paljon katsomassa treeniklubeilla uusia esiintyjiä jotka on käyneet teakissa stand up -kurssin ja huomannut sen, että teatteriopiskelijat ei pysty kertomaan 5 minsan keikalla irrallisia juttuja vaan koko esityksen pitää olla yhtenäinen ja kaikkien juttujen liittyä toisiinsa.*

Mika: *Ne haluaa kertoa jotain.*

Heikki: *Ja siihen se usein kaatuukin, kun yleisö ei osta sitä ekaa alkuperäistä ideaa ekan minuutin aikana ja sit se seuraavat 4 ei helpota sitä asiaa.*

Mika: *5 minsan paikka on haastava, kun sulla ei ole aikaa. Sun pitää heti lunastaa se oikeus olla siellä. Niitäkin oppii sitten tekemään.*

Heikki: *Kyllä. Ongelmana usein on sitten se siirtymä, kun sellaisia treenipaikkoja jossa pääsee tekemään 15 minsan keikkoja ei juuri ole ja sitten edessä on se hirveä hyppy 10 minuutista 25 minuuttiin tai jopa puoleen tuntiin.*

Mika: *Mun mielestä alunperin oli se 20 minuuttia. Ja mulle se jotenkin muodostui, että pitkään se 20 minuuttia oli mulle helpoin ja 25 taas liian pitkä. Että mulle tuli luonnostaan se 20 minuutin rytmi. Peli tietysti muuttui, kun alkoi tehdä pidempiä.*

Heikki: *Kun sä oot nyt tehnyt pidempiä kokoillan show`ta kiertueineen nyt kolme tai neljä, niin onko niissä aina ollut jokin kantava teema?*

Mika: *Ekassa oli elämän tarkoitus. Seuraava oli ”olipa kerran elämä”. Siinä oli vähän kuin Monty Pythonin elämän tarkoituksessa. Eli se alkoi, että mä sanoin Syntymä ja aloin puhua siitä.*

Heikki: *Eli se meni sit niinkuin ihmisen elämän kaaren mukaan?*

Mika: *Joo oli pariutuminen ja sit lopuksi kuolema.*

Heikki: *Eli aihepiirejä joihin tavallaan juttuja on?*

Mika: *Joo. Musta nerokkain dramaturgia on Eddie Izzardin Gloriuksessa. Eka puoliaika on Vanha testamentti ja toinen puolisko on uusi testamentti ja encorena ilmestyskirja. Hyvin löyhästi, mutta se on siellä.*

Heikki: *Onko sun helpompi kirjoittaa juttuja, jos sulla on joku teema? Että mulla on syntymä ja kuolema, nyt mä tartten keski-ikä juttuja.*

Mika: *Vaikea sanoa, mutta se voi johtua siitä, että kirjoittamisesta on tullut mulle koko ajan vaan vaikeampaa. Sen takia mä varmaan on taas puolen vuoden tauolla.*

Heikki: *No nyt kun tähän päästiin niin, sä olet yksi niistä koomikoista jotka vähän väliä lopettaa.*

Mika: No enkä, alkuvuonna mä olin vielä pahempi.

Heikki: Totta mä muistan sen. Mutta mikä siinä on? Ahdistutko sä siitä uusiutumisen? Vai niinkuin stand up elämästä reissailuineen?

Mika: No nyt on vähän eri, kun on perhe. Mä tein reilussa vuodessa, kolme Suomenkiertuetta ja mä kyllästyin siihen. Ja sit mulle stand upista on tullut vähän kaksiulotteinen taiteen laji. Tää on vaan mun omassa päässä. Mä en käytä tarpeeksi mielikuvitustani uudistaakseni sitä. Stand upin tapa on liian kaksiulotteinen eikä tällä hetkellä tuota mulle mitään uutta.

Heikki: Sä olet tehnyt tätä niin kauan, että sä osaat tehdä stand uppia mistä ja milloin vaan, ja sit ei enää onnistu löytämään uutta?

Mika: Osittain just niin. Pitäis aina haastaa itseään, kirjoittaa ja uudistua. Nyt mulla on sellainen olo että "I dont have it anymore". Siis se energian määrä mitä mun pitäisi nyt laittaa siihen, että mä kirjoittaisin nyt soolon.. Mulla oli Aleksanterin teatteri varattuna mun 20 vuotisjuhlaesitykseen ja mä peruin sen koska mulla ei ole tällä hetkellä sitä energiaa, eikä sitä intohimoa. Mieluummin sitten jätän tekemättä kuin alan rahastaa vanhoilla.

Heikki: Sä olisit voinut tehdä jonkun sellaisen Best of -kokoelman. Se olis ollut hauska.

Mika: Ois voinut olla mutta mä tarviin aina sen jonkun, että on niinku rima tarpeeksi korkealla. Ja mä tykkään nyt käyttää aikaani teatteriin. Se on tosi vapauttavaa.

Heikki: Mulla taas on just päinvastoin. Mä en ole ollut pitkään aikaan näin innoissani stand upista. Jotenkin kun on tavoite. Helmikuussa on mun soolo. Se liittyy mun valmistumiseen ja silloin sen on niinku pakko olla. Ja jos se menis ihan pieleen niin se tavallaan vaan helpottaa sitä mun kirjallista opinnäytettä. Ja mä olen nyt tehnyt tänä syksynä 20 minuuttia uutta matskua, joka on mulle tosi iso määrä. Ei se kaikki vielä ihan huippua ole mutta silti.

Mika: Mä olen myös kyllästynyt klubikeikkoihin. Huonoihin olosuhteisiin. Vaikka stand up on lähtöisin pieniltä klubeilta ja mä tiedän, että mä pystyn juttelemaan yleisön kanssa ja mä saan sen toimimaan, mutta mulle se on jotenkin jo tavallaan kuljettu polku. Mä tykkään teatterikeikoista. Rauhallisista tiloista, joissa pääsee rauhassa tekemään.

Heikki: *Mä olin nyt Rovaniemen Comicossa tekemässä soolon. Se oli mun eka testaus, että pystynkö mä siihen. Mä olin suunnitellut kaiken tarkalleen ja perhana kun se olikin sellainen kunnon pikkujouluyleisö...*

Mika: *Mulle on käynyt siellä saatana ihan sama. Olin suunnitellut mun sooloa, tää on mun eka testauspaikka. Kirjottanut hotellissa, ja tuun paikalle ja huomaan että ihan turhaa työtä. Vittu tota mä en jaksa.*

Heikki: *Mä tein kuitenkin itsekkäästi niin kuin olin suunnitellut ja eka puolisko meni itse asiassa tosi hyvin, mut tokalla puoliskolla huomas, että yleisö oli väsynyttä ja niin kännissä ja siellä mulla oli niitä pitkiä ja vähän vaikeita juttuja. Puolet yleisöstä putos ihan kärryiltä. Onneksi oli toinen ilta, jossa oli nuorempaa väkeä ja ei niin päissään. Se oli paljon onnistuneempi.*

Mika: *Siitä tulee sellainen turha epäusko omiin juttuihin.*

Heikki: *Kyllä mä ymmärrän, että mut on myyty sinne pikkujoulukeikalle, että se on osa tätä duunia ja vastuuta hoitaa nekin keikat.*

Mä lähdin kirjoittamaan mun sooloa, että koska olen pedan laitoksella, niin se käsittelee kasvattamista.

Mika: *Se on hyvä aihe.*

Heikki: *No sitähan mun matsku tavallaan on, kun on lapsia, mut silti olen huomannut, että nyt mulla on faijajuttuja, pariskuntajuttuja ja sit jotain omista hautajaisistani. Ei siinä vielä ainakaan oo mitään ihmeen kaarta, vaan se tuntuu olevan sellainen sekava läjäys kaikkea matskua mitä mulla vaan on.*

Mika: *Ootko kokeillu, tää on yksi tapa. Mä välillä mietin sitä. Mä kirjoitan synopsisen omasta showstani. Mä lähden tästä ja sit meen tonne ja minne se siitä meneekin luontaisesti. Mulla on ollut aina 20 minuutin seteissä alusta asti selkeä punainen lanka. Aloitan vaikka lapsista, siitä se menee siittiöihin ja siitä luontoon. Mulla pitää olla siinä se draama.*

Heikki: *Silloin sen muistaakin paremmin.*

Mika: *Juuri näin.*

Heikki: *Mä olen nyt ekan kerran onnistunut siinä, että kun mulla oli lopetus ja mä huomasin, että tän pitäis olla call back lopetus. Niinkuin Marc Maronilla on sen uusimmassa spessussa. "Let it go man". Sillä on juttu missä se sanoo, ettei pitäis aina jäädä murehtimaan kaikkea vaan sanoo, että "Let it go man, just let it go". Ja*

sit keikan lopuksi sillä on juttu missä se roikkuu kallion kielekkeellä käsien varassa ja sit se on, että "Just let it go" ja sit se show loppuu siihen. Mä haluisin kanssa ja sit mä kirjoitin jutun jonka voi tehdä aiemmin ja sit lopettaa siihen.

Mika: *Toi on helvetin hyvä. Tolleen se menee. Mä kun mietin Maronia niin mä ajattelen, että vieläkö sä jaksat. Sä oot jo menestynyt, vieläkö sä tarviit sitä hyväksyntää ja rakkautta.*

Heikki: *Sitä kai me kaikki tarvitaan.*

Mika: *Niin kai.*

Heikki: *Kai se on suhteessa siihen lavakuolemaan ja miten pahalta se tuntuu.*

Niinkuin sä sen joskus sanoit, että kun kuolee lavalle niin ei tunne olevansa huono koomikko vaan huono ihminen.

Miten sä testaat sun uusia juttuja, kun ei sua paljoa näy missään treeniklubeilla?

Mika: *Mä tein ne rundilla vanhojen juttujen väliin. Ihan oikean yleisön edessä. Me tehtiin kyllä Mujusen kanssa treeniklubi kiertue, se toimi hyvin. Yleisesti mä en ole varma tykkääkö mä treeniklubi konseptista.*

Heikki: *Mä olen ainakin huomannut, että mä olen oppinut selviytymään treeniklubeilla. Eli mä osaan pelastaa tilanteen, jos juttu ei toimi. Näin ollen jutut ei kehity vaan esiintyjänä mä opin hoitamaan tilanteet. Juttu ei ole hauska vaan mä olen ja sit kun mä koitan sen jutun jossain oikeassa keikkapaikassa niin se ei toimi. Siellä ei riitä, että sä olet hauska vaan juttujenkin pitää olla.*

Mika: *Näin se menee. Sun lavapersoona kehitty sen mukaan missä sä teet keikkaa. Huomaa esimerkiksi kuka on tehnyt paljon firmakeikkaa. Silloin sun tahti on niin kova, ettei vaan kukaan pääse sinne väliin. Mä en myöskään halua, että mun tyyli muotoutuu treeniklubien mukaan. Treeniklubeilla yleisö myös odottaa, että jutut on vähän paskoja.*

Heikki: *Millä prosentilla sä onnistut, kun sä kirjoitat uusia juttuja?*

Mika: *Jos mä vien uuden jutun lavalle, ihan paskoja mä en ees vie, niin noin 60 prosentin varmuudella se uusi juttu onnistuu.*

Heikki: *Se on aika korkea prosentti.*

Mika: *Kun oppii oman instrumentin. Jos sä soitat pitkään saksofonia, niin todennäköisyys oikean äänen saamiseen lisääntyy. Mutta mä olen huomannut, että mä*

en jännitä enää keikkoja. Joitain jos on ollut pitkä tauko, mutta muuten en. Mä jännitän olosuhteita. Jos keikkapaikalla on muuttuvia riskitekijöitä, niin mä jännitän niitä. Jos olosuhteet on hyvät, niin mä olen aika varma, että mä onnistun. Mut jos mä alkaisin nyt tekemään sooloa niin mä alkaisin taas uudestaan jännittämään.

Heikki: *Kun oot tehnyt pitkään stand uppia niin oletko huomannut, että et jännitä muita elämän asioita niin paljoa enää?*

Mika: *Mä olen varmempi itteni kanssa ihan selkeesti. Se on vaikuttanut paljon hyvällä tavalla mun itsetuntoon. Tosin en tiedä mikä on tullut stand upin myötä ja mikä taas vanhenemisen myötä.*

Heikki: *Mä en tiedä onko se stand upista vai luonteesta vai siitä, että on opettanut paljon, mutta periaatteessa me voitaisiin nyt nousta ylös tässä kahvilassa ja huutaa huomio ja pystyttäisin puhumaan 5 minuuttia ihmisille silleen, että niiden mielenkiinto säilyy. Mä olen niin monesti ollut siinä tilanteessa, että nyt tää alkaa ja suu alkaa käymään ja tästä on selvittävä.*

Mika: *Just tollaisten tilanteiden takia mä en enää jaksa stand uppia. Kun tollaiseen joutuu, niin tuntuu kuin vetäisi kivirekeä, mä en jaksa laittaa tätä energiaa tähän.*

Heikki: *Eikö se ole tavallaan sama ohjaamisessa, kun on ekat lukuharjoitukset ja joku kysyykin jotain yllättävää?*

Mika: *Mä sanon aina, että en mä tiedä, vielä. Monille teatterintekijöille se voi olla liikaa rehellisyyttä.*

Heikki: *Sama opettamisessa. Lapsille voi sanoa, ettei tiedä ja ne ei välitä, mut sit kun olet vetämässä vaikka stand up kurssia aikuisille ja kun ne on kurssista maksaneet niin ne vaan sanoo, että kyllä sulla pitää olla vastauksia.*

Mika: *Mä olen vetänyt paljon kursseja Nätyllä stand upista ja se on energiaa vievää. Se on kuin yksilö-ohjausta. Jos sulla on 12 oppilasta, niin sä ohjaat 12 monologia.*

Heikki: *Ja saada ne vielä tajuamaan, ettei tässä ole kyse monologista.*

Mika: *Niinpä. Mä aina sanon, että se riittää, jos jokainen saisi edes yhden hauskan jutun. Siitä voi alkaa kasvattaa mutta se yksi pitää löytää. Me aina aloitetaan kurssit katsomalla mahdollisimman paljon erilaista stand uppia. On hyvä löytää esikuvia.*

Heikki: *Kun sulla on lapsi niin missä kohtaa sä koet, että menee yksityisen ja julkisen raja? Puhutko sä kaikesta vai sensuroitko sä? Mulla oli juttu lapsistani ja haulikosta*

ja sitä mä en halunnut esittää telkkarissa, koska siinä ei enää naurettu mulle vaan lapsilleni.

Mika: *Joo toi on hyvä pointti ettei naurettu sulle. Uhrin pitää aina olla sinä itse. Ainakin lapsen ja vaimon kanssa. No vaimon kanssa se ei ole niin paha.*

Heikki: *Se on kuitenkin aikuinen ihminen.*

Mika: *Niin. Kyllä mun jutuissa uhri on aina mä. Niiden juttujen pitää olla sellaisia, että myöhemmin voi lapsen kanssa yhdessä nauraa sille jutulle. Mun vaimo ei halua olla milläänlailla julkisuudessa. Eikä lapsen nimeä sanota ikinä. Mutta mä olen jo pitkään ollut avoin lavalla itseni suhteen. Raadellut itteni yleisölle ja raatelisin enemmänkin, jos sieltä löytyis jotain hauskaa. Se on ollut mun juttu ja välillä se on ollut pettymys, kun ihmiset ei ota sitä vastaan. Mä olen avannut sieluni täysin.*

Heikki: *Mulla kaikki jutut on muuttunut siihen, että mitä minä koen ja ajattelen, mitä mulle on tapahtunut, miltä musta tuntuu. Aiemmin mulla oli jotain ehkä havaintoja ympäröivästä maailmasta mutta ei enää. Ellei sitten joku juttu tipu syliin ihan lahjana. Näen tai kuulen jotain ja se menee lavalle sellaisenaan.*

Mika: *Sama homma. Jim Carrey sanoi, että jos haluat menestyä, sun täytyy tappaa oma itsesi ja tulla ihmiseksi jota rakastetaan tai sitten sun täytyy toivoa, että ihmiset rakastaa sua sellaisena kuin olet. Siinä on aika paljon traagisia esimerkkejä niistä, jotka on rakentaneet sen hahmon.*

Heikki: *Eihän me täysin omia itsenämme siellä lavalla kuitenkaan olla?*

Mika: *Ei, me kehitetään keinoja selvitä siellä.*

Heikki: *Mikä susta on koomikon vastuu? Naurattaa ihmisiä, mutta mitä muuta?*

Mika: *Naurattaa aiheuttamatta vahinkoa muille ihmisille. Aiheuttamatta mielipahaa ihmisille, jotka ei sitä ole tilanneet. En mä halua, että mun komiikka loukkaa. En edes välttämättä halua provosoida. Mä oon joskus tehnyt Jasper Pääkkösestä jutun, en muista mitä, ja sen isä halus vetää mua turpaan. En mä sellaista nyt haluaisi tehdä.*

Heikki: *Jossain vaiheessa treeniklubilla oli Johanna Tukiais punchi joka toisella. Ja musta se oli väärin. Siinä on kyseessä hyvin surullinen ihmiskohtalo.*

Mika: *Se on paha, jos lyöt ylhäältä päin. Eri asia lyödä alhaalta päin.*

Heikki: *Mitä stand up -komiikka on antanut sulle ohjaajan työhön?*

Mika: Rytmitajua. On miettinyt 20 vuotta aktiivisesti komiikkaa. Dramaturgian tajua. Ymmärtää sen mitä nauru vaatii dramaturgisesti. Kykyä ottaa pois tarpeetonta. Stand up on antanut ohjaamisen varmuutta. On ansainnut jo kannukset. Jos on tehnyt 1,5 tunnin stand up shown, niin on ansainnut puhua komiikasta.

Heikki: Yleisökontakti on stand upissa aivan omanlaisensa. Samanlaista ei ehkä löydy kuin klovneriasta. Esiintyjä tarttee yleisöltä paljon. Ja mun mielestä osa vastuusta on yleisöllä. Joskus niistä ei saa mitään irti. Enkä nyt tarkoita, ettei ne vastaa sun kysymyksiin tai muuta vaan, joskus ne on silleen passiivisia, että esiintyjänä ei tunnu olevan muuta vaihtoehtoa kuin siirtyä sellaiseen playback moodiin, jossa vaan papattaa omaa esitystään ulkoa.

Mika: Se on kiinni ammattitaidosta. Tee mitä kyseinen yleisö tarvitsee. Mä inhoan, että yleisöltä vaaditaan jotain.

Heikki: Ainut paikka missä harjoitella stand uppia on yleisön edessä. Teatterista aina sanotaan, että tässä me harjoitellaan, mutta lopullisen muotonsa esitys saa vasta yleisön edessä, mutta aika vähänhän me mitään enää sitten muutetaan, kun taas stand upissa silloin vasta muutokset tehdään.

Mika: Mä yritän saada koe-yleisön mahdollisimman pian harjoituksiin. Mieluummin liian aikaisin kuin myöhään. Ohjatessa oppii eniten huonoista läpimenoista ja stand upissa huonoista keikoista. Tota en ainakaan tee uudestaan. Hyvät keikat saattaa, joskus tapahtua susta riippumatta. Oikea paikka line upissa tai taianomainen ilta jossa kaikki onnistuu.

Heikki: Kun meidän on pakko uusiutua ja ainut missä voit opetella, on ihmisten edessä. Kai se luo meille jonkinlaisen sairauden tai muun, että on pakko mennä yleisön eteen. Mikä sinne ajaa?

Mika: Mulla se oli pelko. Pelotti niin paljon, että se piti voittaa. Ja se oli niin maagista, että joku pystyi naurattamaan ihmisiä. Se oli maailman pelottavin asia. Hallita hallitsematonta.

6.3.5 Kahdet kasvot, Tampere 10.1.2018

Olen viettänyt keikkataukoa sekä ansaittua lomaa kaksi viikkoa. Palaan stand upin pariin Tampereella Kaksissa kasvoissa, jossa koomikkokollegani pyörittävät Työn

alla -nimistä treeniklubia. Minulla on varttitunti aikaa lavalla. Saan viimein kohdalleen koko syksyn työstämäni Vasektomia rutiinin. En ole aktiivisesti työstänyt juttua lomalla, vaan se tuntuu kehittyneen alitajunnassa. Joskus näinkin. Hautajaislopetus toimii myös hyvin. Olen oikein tyytyväinen.

6.3.6 Kenraaliharjoitus, Secret comedy club, Helsinki 30.1.2018

Omaa sooloa tehdessä on hankalaa päästä harjoittelemaan stand up -klubille yhtä pitkää esitystä. Onneksi sain kuitenkin mahdollisuuden tehdä Secret comedy clubin tiistai-illan treeniklubilla lähes tunnin keikan. Ajallisesti se sopi täydellisesti, koska kyseessä oli saman viikon tiistai, joten minulle jäi vielä neljä päivää aikaa hienosäätää esitystäni ennen sunnuntaista koetusta. Siellä on totuttu pitämään hieman kokeellisemman stand up -komiikan iltoja, joten se, että minä esiinnyn siellä yhtäkkiä koko toisen puoliajan ei tuntunut niin oudolta.

Ensimmäisellä puoliajalla esiintyi muutama koomikko testailemassa uusia juttuaihioitaan ja sitten toisella puoliskolla oli minun vuoro. Secret comedy clubin tila on hyvin pieni ja intiimi. Paikalle saapui kaksikymmentäkolme katsojaa, mikä kuulemani mukaan oli näiden tiistai-iltojen ennätys. Ensimmäinen puolisko oli kyllä suoraan sanottuna kovin nihkeä. Yksikään koomikko ei tuntunut saavan kovinkaan isoja reaktioita yleisöstä. Sinänsä minun oli huomattavasti helpompaa mennä sinne lavalle, koska itse tein jo valmiiksi testattua materiaalia. Tiesin, että jutut kyllä toimivat, lähinnä tarkoitukseni olikin testata, että toimiiko kokonaisuus ja sopivatko jutut tässä suunnittelemassani järjestyksessä toisiinsa.

Itse harjoitusvetooni en ollut tyytyväinen. Koska tavoitteeni oli nimenomaan harjoitella esitystäni, en oikein onnistunut olemaan läsnä siinä kyseisessä hetkessä. Tuntui kuin olisin esiintynyt jälleen siinä jo aiemmin mainitsemissani playback-moodissa. Sinänsä se saattoi olla juuri oikea tapa, koska muuten olisin saattanut onnistua esiintymisessäni ja taas saada valheellisen kuvan juttujeni toiminnasta. Jouduin myös hieman muokkaamaan juttujani, koska nyt esiinnyin ilman taukoa

esitykseni välissä. Unohtelin myös juttujani ja koko esitykseni kesto oli vain neljäkymmentäseitsemän minuuttia. Siinä on aikamoinen ero tuntiin. Toisaalta kun yleisöä on vähän, vaikka kuinka olisi paikan yleisöennätys, niin reaktiot ovat myös pienempiä. Ja vaikka paikka on kuin luotu intiimiydessään improvisaatiolle, pidin sen tarkoituksellisesti minimissään. Halusin kokeilla kokonaisuuttani, en kehittää improvisaatiotaitojani. Ja tiesin että itse esityksessä Lepakkomiehessä minulle jää siihen hyvin tilaa, mutta kokonaisen esityksen suunnittelu improvisaation varaan olisi mielestäni aikamoinen virhe. Välillä illat ovat sellaisia, ettei improvisaatio vain onnistu. Tällöin on pysyttävä materiaalissa ja luotettava sen toimivuuteen ja kantavuuteen.

Sain kuitenkin positiivista palautetta kanssakoomikoilta ja itselleni poikkeuksellisesti kuvasin esitykseni videolle. Seuraavana päivänä katsoin sen ja pakko myöntää, että mielikuvani epäonnistuneesta ja nihkeästä keikasta oli väärä. Itseasiassa ainakin videolla suoritukseni oli oikein kelvollinen. Siitä ehkä puuttui sellainen parhaiden keikkojen ”nyt kaikki onnistuu” -filis, mutta harjoitukseksi se oli hyvä. Parhaita stand up -keikkakokemuksia voisi ehkä kuvata juuri parhaiten flow-tila kokemuksella. Urheilupsykologi Leena Matikan mukaan flow on tietoisuuden tila, jossa ihminen uppoutuu totaalisesti tekemäänsä asiaan sulkien pois kaiken muun. Se on kokemus, jossa kaikki tuntuu onnistuvan. Sekä keho että mieli toimivat yhtenä kokonaisuutena jättäen tunteen, että jotain erityistä on juuri tapahtunut. (Matikka 2013 ,15). Vaikka tätä, ehkä juuri parasta tunnetta stand upissa, ei harjoitukseni tuottanut, sain illasta mitä halusin. Selvät korjaus- ja kehitysehdotelmat muutamiin juttuihini, mutta vielä tärkeämmin sellaisen varmuuden tunteen, että selviän tulevasta sunnuntaista. Jos vaan saadaan yleisöä tarpeeksi paikalle, niin minä onnistun.

6.4 Mitä, missä ja milloin

Pohdin pitkään paikkaa missä stand up -esitykseni pitäisin. Koska kyseessä on opinnäytetyöni, olisin saanut mahdolliseksi esiintymispaikaksi myös teatterisalin koululta. Teatterisaleissa stand up -komiikan kannalta on paljon hyviä puolia. Vaikka stand up -komiikka ei paljoa tekniikalta vaadi, lähinnä

toimivan äänentoiston sekä valot, täytyy niiden olla kunnossa. Teatterisaleissa nämä asiat ovat kunnossa. Ravintoloissa taas niissä on usein ongelmia. Milloin mikrofoni pätkii, milloin puolet valoista on palaneet. Teatterisalissa katsojat keskittyvät täysillä, ainakin ulkoisesti, esitykseen. Ravintoloissa tulee helposti ylimääräistä hälyä, eikä eturivistä vessaan poistuminenkaan ole mitenkään poikkeuksellista. Teatterisalissa ei kuitenkaan ole klubitunnelmaa. Stand up -komiikka on sosiaalista ja parhaiten sosiaalinen kanssakäyminen tulee ilmi ravintolassa. Katsojat saapuvat paikalle hyvissä ajoin, juovat oluen tai kaksi, juttelevat ystäviensä kanssa. Teatterisaleissa ihmiset istuvat hiljaa paikoillaan odottaen esityksen alkavan. Ravintoloissa ihmiset ovat rennompia.

Stand up -komiikkaani kuuluu osana yleisön kanssa jutustelu. Olen huomannut esiintyessäni teatterisaleissa ihmisten olevan huomattavasti ujompia, eikä heihin saa niin helposti kontaktia. Yksi syy on jo valaistuksessa. Teatterisalissa ei kunnolla näe yleisöä. En välttämättä haluakaan kaikkia nähdä, mutta usein on helpompi jutella parin ensimmäisen rivin kanssa, jos heidät myös näkee kunnolla.

Olemme stand up -kurssieni yhteydessä tehneet teatterisalista mahdollisimman ravintolamaisen pariin otteeseen. Se on toiminut hyvin, mutta silti se tuntuu keinotekoiselta. Päätin siis pitää iltani oikeassa ravintolassa. Vaihtoehtoja oli muutamia. Lopulta päädyin luonnollisimpaan vaihtoehtoon. Olemme ystäväni kanssa pyörittäneet viisi vuotta Ravintola Lepakkomiehen alakerrassa Kallio komedibolaget nimistä stand up -klubia. Klubi on aina joka kuun ensimmäinen sunnuntai ja luonteeltaan niin sanotusti treeniklubi. Eli siellä käy esiintymässä jo pitkään stand up -komiikkaa tehneitä koomikoita kokeilemassa uudempia juttujaan sekä uudempia koomikoita harjoittelemassa ja hiomassa parhaita juttujaan. Kyseessä on siis hyvin vapaamuotoinen klubi, jossa on nyt viiden vuoden aikana nähty hyvinkin monipuolista stand up -komiikkaa.

Klubille on alusta lähtien saapunut yleisöä varsin mukavasti ja koska kyseessä on hyvin intiimi ja pienehkö tila, niin illoissa on tiivis tunnelma. Se on erityisen hyvä stand up -komiikalle. Kuten aiemmin olen maininnut naurun sosiaalisesta luonteesta, nauru tarttuu paremmin mitä lähempänä katsojat ovat toisiaan fyysisesti. Klubilla on myös varsin hyvä maine koomikoiden

keskuudessa. Sinne on helppo saada esiintyjii ja iso osa uudemmissa koomikoista oikein odottaa pääsyä sinne.

Tähän sekä siihen, että yleisöä tuntuu olevan aina tarpeeksi, on tietysti useita syitä. Klubi on edullinen, liput vain 5 euroa kappale. Se on sunnuntaisin jolloin kilpailua stand up -komiikan saralla ei juuri ole. Sijainti Helsinginkadun alussa on loistava julkiselle liikenteelle, sekä Kallio on asukastiheydeltään Suomen tiiviimpiä alueita, sekä siellä asuu hyvin paljon nuorta väkeä. Tosin meidän yleisömmä on ilahduttavan monen ikäistä. Sanoisin, että normi-illassa yleisön ikähaarukka on 19 ja 65 vuoden väliltä.

Kuitenkin haluaisin uskoa, että suurin syy klubin hyvään maineeseen johtuu tasokkaista illoista. Olemme hyvin tarkkoja siitä, kenet otamme sinne esiintymään. Tarpeeksi vaihtelevuutta tarvitaan, ettei siellä aina ole samat koomikot, tai ainakaan he eivät tee samoja juttuja. Uudempia koomikoita emme ota, ellemmä ole heitä keikalla nähneet, sekä näkemästämme pitäneet. Tämä tietysti saattaa turhauttaa uudempia koomikoita koska valitettavan harvoin sitä enää ehtii stand up- iltoja katsomaan. Toimin itse suurimmassa osassa iltoja illan MC:nä ja koska meillä on yleisö joka käy klubilla, jos ei nyt joka kuukausi, niin kuitenkin useita kertoja kaudessa, minun on pakko uudistua siellä joka kuukausi. Olen siis joutunut joka kuukausi keksimään uusia juttuja ainakin suurimmaksi osaksi. Tässä on tietysti omat riskinsä, mutta samalla se on mielestäni suuressa osassa siinä, millainen koomikko minä nyt olen.

Perustaessamme klubia yksi keskeinen motiivi sille olikin minulle sen suoma lava-aika. Siitä tuli myös paikka missä voin säännöllisesti opetella MC:n vaativaa roolia. Lisäksi katsojamme ovat oppineet tuntemaan minut. Se helpottaa suuresti, kun voi vain alkaa puhumaan asioista, ilman että ensin pitää selittää millainen on. Tietysti paikalla on aina uusia katsojia, mutta iso osa katsojista on jo sellaisia, jotka ulkonäöltä tunnistan. Klubille mahtuu noin 150 ihmistä, jolloin paikka on jo hyvin täynnä. Erityispiirteenä on se, ettei tuoleja ole kuin viitisenkymmentä. Eli iso osa katsojista seisoo tilan takaosassa. Tämä on tehnyt sen, että kun avaamme ovet tuntia ennen show`n alkua, tulevat innokkaimmat jo silloin paikalle päästäkseen varmasti istumaan.

Tietysti se, että olen esiintynyt siellä jo puolen sataa kertaa, tarkoittaa sitä, että olen esittänyt siellä jo suurimman osan sooloni jutuista. Kuitenkin olen tehnyt valtaosan jutuistani siellä vain kerran ja silloinkin hyvin raakileina. Usein juttuaihioni saakin päivänvalon komedibolagetissa ja riippuen vastaanotosta, alan muokata juttua paremmaksi ja valmiiksi rutiiniksi. Näin ollen valmiita rutiineja komedibolagetin yleisö on kuullut suustani yllättävän harvoin. Toki se, että esiinnyn siellä kerran kuussa noin kaksikymmentä minuuttia, pakottaa minut aina välillä tekemään rutiineja, joita en siellä ole pitkään aikaan tehnyt, tai muuten vain sopivat illan kulkuun.

Koska klubimme on jo vakiinnuttanut paikkansa stand up -klubien keskuudessa ja löytänyt oman uskollisen yleisönsä, se vaikutti myös paremmalta paikalta sooloani varten kuin teatterisali. Yleisö on tottunut joka kuun ensimmäinen sunnuntai saapumaan paikalle. Pelkäsin, että jos esitykseni onkin Teatterikorkeakoululla niin yleisö ei löydä paikalle.

Itse sooloni tuotanto tehtiin samalla tavalla kuin normaali-iltammekin. Tuotantomme on hyvin kotikutoista. Tuttava graafikkomme tekee meille aina julisteen ja tätä sooloa varten muokkasimme perusjulisteestamme hieman erilaisen version. Näitä jaoimme yhdessä ystäväni kanssa ympäri Kalliota. Lisäksi ilmoitan klubimme aina kaikkiin ilmaisille menotieto-palstoille. Tämän lisäksi teemme aina Facebook tapahtuman illasta. Tällä kertaa tosin käytin 150 euroa tapahtuman mainostamiseen.



Kuva 8. Stand up –sooloni mainosjulistte

6.5 Valmiin esityksen vastaanotto

Kun olin tehnyt sooloni kenraaliharjoituksen Secret Comedy clubilla, en enää jännittänyt kamalasti etukäteen, miten esitys tulisi menemään.

Kenraaliharjoituksesta ja erityisesti sen taltioinnista, huomasin että materiaalini toimii. Pelkäsin kuitenkin sitä, että tuleeko ketään katsomaan esitystäni. Vaikka Kallio komedibolagetin illat ovat olleet hyvinkin suosittuja, jostain syystä epäilin vahvasti, ettei kukaan haluaisi nähdä minun hoitavan koko iltaa yksin.

Kun avasimme ovet tuntia ennen show’n alkua, yllätyksekseni ovella oli kymmenien ihmisten jono. Ihmiset olivat tulleet jo aiemmin jonottamaan saadakseen hyvät paikat katsomossa. Tämä suorastaan liikutti minua. Lopulta paikalle saapui satakahdeksan maksanutta katsojaa, sekä parikymmentä vapaalippulaista. Se on oikeastaan täydellinen määrä ihmisiä Lepakkomiehen ahtaaseen kellariin. Tarpeeksi täyttä, että saadaan hyvin intiimi ja tiivis tunnelma, mutta silti happi kulkee.

Soolon molemmat puoliskot kestivät kolmekymmentäviisi minuuttia. Yhteensä siis olin lavalla seitsemänkymmentä minuuttia. Tämä ylitti reilusti itselleni asettaman tunti komiikkaa -haasteen. Kenraaliharjoitukseni kesti kuitenkin vain 47 minuuttia, joten show piteni siitä yli kaksikymmentä minuuttia. Tietenkin aikaa kului puoliskojen aloituksiin mutta silti ajallisesti onnistuin mielestäni täydellisesti. Toista puoliskoa jopa hieman venytin. Tajusin että ihmiset olivat tulleet katsomaan minua ja itselläni oli hyvin hauskaa, joten tein pari vanhempaa rutiinia, joita en ollut alun perin suunnitellut tekeväni.

Ensimmäinen puolisko lähti liikkeelle hyvin. Olin kuitenkin hermostunut ja välillä minulla oli tunne, että valtaosa yleisöstä oli kuullut juttuni liian monta kertaa. Puoliskon loppua kohden kuitenkin rentouduin ja sain sen lopetettua isoihin nauruihin. Tauolla kollegani, joka toimi lipunmyyjänä illassa, kertoi ihmisten olleen innoissaan siitä, että illassa esiinnyin vain minä. Hän myös, kokeneempana ja oman soolon tehneenä, neuvoi minua nauttimaan illasta. Omat soolot, varsinkin sellaiset, joissa katsomo on lähes täynnä, ovat kuitenkin harvinaista herkkua. Tämä nosti itseluottamustani suuresti ja toiselle puoliskolla astuin lavalle hyvin rentona ja itsevarmana.

Improvisoin hyvin paljon ja se sujuikin poikkeuksellisen hyvin. Uskalsin tehdä myös pari aivan luonnoksen tasolla olevaa juttua ja muutenkin koko toinen puolisko meni juuri siinä flow-tilassa, joka mielestäni on stand up -komiikassa parasta. Kaikin puolin olin iltaan tyytyväinen. Esityksen jälkeen join yhden oluen ja juttelin katsojien sekä kollegoiden kanssa. Yllättävän moni kollega oli saapunut katsomaan sooloani. Tuntui, että he olivat aidosti innoissaan soolostani. Sitten minut valtasi valtava väsymys ja lähdin kotiin. Menin nukkumaan ja seuraavana aamulla heräsin kuumeisena. Sairastin tämän jälkeen kaksi viikkoa. Hyvin tyypillistä.

7. LOPPUSANAT

Tehdessäni sooloesitystäni ja kirjoittaessani tätä opinnäytetyötä, olen pohtinut enemmän kuin koskaan ennen stand up -komiikkaa. Huomasin, että omat voimavarani ja taitoni stand up -komiikassa ovat suuremmat kuin arvelin. Koska kyseessä on kilpailtu ala ja kokemus on valttia, olen jostain syystä, arasti ajatellut olevani kuitenkin vasta-alkaja sekä varonut, etten nosta liikaa meteliä itsestäni. Tämä prosessi on nostanut itseluottamustani hurjasti. Olen ammattikoomikko, joka pystyy tekemään oman soolon. Pystyn tekemään tunnin komiikkaa ja mikä parasta toista sataa ihmistä on valmis saapumaan sitä katsomaan.

Kuitenkin tämä prosessi on vahvistanut myös sitä, että olen todellakin vielä matkan alkupäässä. Stand up -komiikassa ei ikinä tulla valmiiksi. Oppimisprosessi on jatkuvaa eikä lopu ikinä. Pahinta, mitä koomikko voi tehdä itselleen, on tuudittautua omaan erinomaisuuteensa ja lopettaa itsensä aktiivinen kehittäminen. Alalle on tulijoita ja he ovat koko ajan lahjakkaampia. Kun stand up -komiikka kehittyy Suomessa, niin myös alasta kiinnostuneet, koomikoksi pyrkivät, ovat lähtötasoltaan korkeammalla kuin itse aloittaessani olin. Niinpä meidän jo asemamme hetkellisesti vakiinnuttaneiden täytyy tehdä todella paljon töitä, ettemme putoa alan kehityksestä.

Minulla on tällä hetkellä kurssi, jossa opetan stand up -komiikkaa teatteriharrastajille. Koska takanani on tämä prosessi, tuntuu kurssin vetäminen tärkeämmältä ja mielenkiintoisemmalta kuin koskaan. Monelle kurssilaiselle olen ensimmäinen kosketus stand up -komiikan maailmaan. Minulla on siis selkeä vastuu. Jokin asia on herättänyt heidän mielenkiintonsa stand up -komiikkaa kohtaan. Samalla tapaa kuin itselläni se oli Eddie Murphyn stand up -keikka värisevänä VHS-kasettina. Kuten Eirtovaara sanoi, on hyvä löytää esikuvia. Monella kurssille saapuvista on kapea käsitys stand up -komiikasta. Se komiikka mitä he ovat nähneet, ei välttämättä herätä heissä mitään. Tämän vuoksi katsomalla hyvin paljon mahdollisimman erilaista stand up -komiikkaa, on heidän mahdollista löytää se oma inspiraatio

koko hommaan. Tätä kautta voi löytää sen yhden oman hauskan jutun, josta lähteä kehittämään pidempää kokonaisuutta.

Stand up -opettajan on hyvä painottaa oppilaita seuraamaan stand up -komiikkaa laajasti. Lukea kirjoja, artikkeleita sekä katsoa videoita, mutta tärkeimpänä mennä komiikkaklubeille paikan päälle. Sekä open mic -klubeille että ammattilaisiltoihin. Tällöin näkee koko alan laajemmassa mittakaavassa. Valtaosa kurssilaisista on, vaikkakin innoissaan, suorastaan paniikissa saapuessaan kurssille. Stand up -komiikkaa pelätään ja arvostetaan. Opettajan pitää painottaa oppimisen merkitystä. Nimenomaan kokemuksellisen oppimisen. Nouse lavalle, yritä, erehdy, reflektoi, opi ja nouse uudelleen lavalle. Tämä sykli toistuu koko koomikon uran loppuun asti. Komiikkaan täytyy suhtautua vakavasti, mutta ei kuitenkaan aivan liian vakavasti. Komiikan kuuluu olla hauskaa yleisön lisäksi myös esittäjälle.

Yritän kurssillani painottaa opiskelijoille kollegojen merkityksen. On tärkeää saada vertaistukea juttujen ideoimisessa, sekä ennen että jälkeen keikan. On hyvä löytää uskollinen toveri, jonka kanssa reissata ympäri Suomea treeniklubilta toiselle. Erityisen tärkeää on vertaistuki silloin, kun kaikki menee lavalla pieleen. Tällöin tarvitaan kuuntelijaksi joku joka tietää mitä itse on juuri kokenut. Kollegan tehtäväksi jää kuunnella ja rohkaista oikeilla sanoilla toinen takaisin lavalle. Tärkeää on muistaa tarjota omaa tukeansa muille halukkaille, tällöin saa itsekin apua, kun sitä tarvitsee. Lisäksi alan kilpailu on hyväksi vain, jos se on kannustavaa kilpailua. Halutaan tulla paremmaksi kuin toinen kehittämällä itseään, ei alentamalla toista.

Kun olen opettanut teatteria opiskelijoille, olen omassa työssäni usein lähtenyt liikkeelle lopusta alkuun. Olen halunnut opetukseni tähtäävän johonkin tiettyyn lopputulemaan. Tällöin olen rakentanut harjoitteen, joka keskittyy siihen matkaan, millä päästään tuohon päämäärään. Stand up -komiikassa on tavallaan sama asia. Päämääränä on nauru ja miten siihen päästään. Stand up -komiikan opettamisessa siis päämääränä on auttaa opiskelijaa saavuttamaan tuon naurun tuottamisen päämäärä. Koska stand up -komiikka ei ole samalla tavalla vakiintunut opetusala kuin teatterin eri alueet, se tarkoittaa, että opettaessani minulla ei ole mitään valmiita muilta opittuja harjoitteita. Minun täytyy itse keksiä niitä. Tällä tavalla

kokemuksellinen oppiminen on vahvasti läsnä myös opettajuudessani. Suunnittelen opetukseni, opetan, havainnoin ja reflektoin, suunnittelen uudestaan ja opetan taas. Tämäkään sykli ei keskeydy vaan jatkuu. Tämä kuulostaa työläältä, kun mitään valmista kaavaa ei ole, mutta samalla se rauhoittaa minua. Tiedän, että opettamalla minusta tulee pikkuhiljaa aina vain parempi opettaja.

Tätä kirjoittaessani olen myös pannut merkille, että lisääntyneen kilpailun myötä hyviä harjoittelupaikkoja on aivan liian vähän. Liian moni open mic -klubi on olosuhteiltaan surkea. Tarvitaan siis lisää osaavien tekijöiden pyörittämiä open mic -klubeja. Sellaisia, missä esiintyjä voi rauhassa kehittyä, saada varmuutta esiintymiseensä, kirjoittamiseensa sekä turvallisen paikan epäonnistua. Lisäksi samoilla hyvillä klubeilla voisi saada sen mahdollisuuden harjoitella siirtymistä 10-15 minuutin keikoista 25 minuuttiin. Tämänkaltaiselle paikalle olisi siis tilausta ja aion ottaa sen huomioon kehittäessäni Kallio komedibolaget -klubia pidemmälle.

Jokaisen motiivit ajautua stand up -komiikan pariin ovat omanlaisensa. Joillekin se on keino päästä irti esiintymisjännityksestä, joillekin tapa päästä televisioon, joillekin harrastus, jossa pääsee kiertämään Suomea. Itselleni alusta lähtien stand up -komiikassa on korostunut naurun merkitys. Minä pidän nauramisesta ja yhtä lailla saan suurta hyvänolon tunnetta naurattaessani muita. Parhaiten tätä kuvaa Jerry Seinfeld ja hänen sanoihin haluan tämän opinnäytetyön lopettaa.

”It`s fun to be funny. It`s great to be funny. It`s as much fun to be funny as it is to have someone be funny for you. Being on either side of that equation is just the most wonderful thing in life.”(Ajaye 2002, 201)

LÄHDELUETTELO

Ajaye F. 2002 Comic insights The art of stand-up comedy. Beverly Hills, CA: Silman-James press

Alhanen K. 2013 John Dewey'n kokemusfilosofia. Helsinki: Gaudeamus

Arlander, A. 2010 Tekijä esiintyjänä - esiintyjä tekijänä teoksessa Nykyteatterikirja 2000-luvun uusi skene Ruuskanen, A. (toim.) Teatterikorkeakoulu Helsinki: Like kustannus oy 86-100

Carter J. 2001 The comedy bible. New York, NY: Fireside

Dewey J. 1999 Pyrkimys varmuuteen. Suomentanut Pentti Määttänen. Helsinki: Gaudeamus (Alkuteos julk. 1929)

Hotinen J. 2003 Draaman analyysistä ihmettelevään ja performatiiviseen - pari skeemaa uudesta dramaturgiasta teoksessa Dramaturgioita: näkökulmia draamateorian, dramaturgian ja draama-analyysin ongelmiin Reitala H. & Heinonen T. (toim.) Helsinki: Palmenia 201-221

Jyvälä, T. 2013 Koomikon rooli: Ajatuksia stand up -komiikasta. Opinnäytetyö. Esittävän taiteen koulutusohjelma, Metropolia.

Kolb D. 1984 Experimental learning: Experience as the source of learning and development. Englewood cliffs, NJ: Prentice-hall

Kupias P. 2001 Oppia opetusmenetelmistä. Helsinki: Educa-instituutti

Limon J. 2000 Stand-up Comedy in theory: Or, abjection in America. Durham, NC: Duke University Press

Lindfors A. 2015 Ironia ja kontekstualisoinnin merkit stand up -komiikassa teoksessa Huumorin skaalat, esitys, tyyli, tarkoitus Knuuttila S., Hakamies P. & Lampela E. (toim.) Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura 36-55

Matikka L. 2013 Flow anna mennä ja onnistu Docendo:Saarijärvi

Sandqvist V. 1998 Ihmisestä kone - koneesta ihminen teoksessa Viisi keskustelua taidepedagogiikasta Löytönen T. & Sava I. (toim.) Helsinki: Yliopistopaino 30-41

Sankey, J. 1998. Zen and the art of stand-up comedy. New York, NY: Routledge.

Sava I. 2007 Katsomme - näemmekö?: Luovuudesta, taiteesta ja visuaalisesta kulttuurista. Jyväskylä: PS-kustannus

States B.O. 2010 Näyttelijän läsnäolo: Kolme fenomenologista moodia teoksessa Teatteriesityksen tutkiminen Koski P. (toim.) Helsinki:Like 87-117

Suokas R. 2005 (Se oli vain) Ajan kysymys. Keuruu: Otava

Toikka M. & Vento M. 2000 Ala naurattaa. Helsinki: Like

Vaden T. 2003 Kokemuksellinen demokratia ja tutkimuksen avoimuus ja kriittisyys teoksessa Kohtaamisia taiteen ja tutkimuksen maastoissa Varto J. Saarnivaara M. & Tervahattu H. (toim.) Hamina: Akatiimi 80-91

Veräjänkorva T. 1998 Hajanaisuudesta järkeväksi kokonaisuudeksi teoksessa Taikopeda: taidekorkeakoulu pedagogiikka Sava I. (toim.) Helsinki: Yliopistopaino 35-37

Vilja H. 2017 Sano se yleisölle. Seminaarityö. Teatteripedagogiikan laitos, Teatterikorkeakoulu

Wickström, A. 2005. Das humoristische manifest. Helsinki: WSOY

Westerlund H. & Väkevä L. 2010 Kasvatuksen taide ja kasvatus taiteeseen: Taiteen yleinen ja erityinen pedagoginen merkitys John Deweyn filosofian

näkökulmasta teoksessa Taiteen jälki. Taidepedagogiikan polkuja ja risteyksiä
Anttila E. (toim.) Helsinki: Teatterikorkeakoulu 35-55